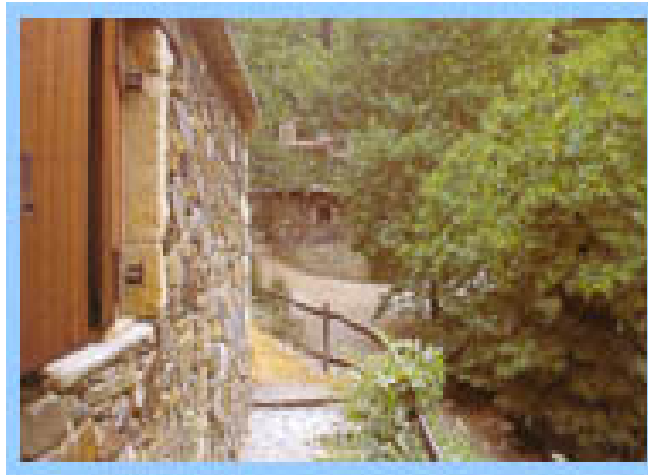

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

**«Ο αγροτουρισμός και η περίπτωση του στο νησί της
Κρήτης.»**

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΑΡΑΚΗΣ

(Α.Μ.4027)

Επιβλέπων καθηγητής: Απλαδάς Γεώργιος

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ, ΝΟΗΜΑ ΚΑΙ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	6
1.1. ΟΡΙΣΜΟΙ.....	7
1.2. ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΑΞΙΔΙΩΤΩΝ	9
1.3 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.....	13
1.4 ΟΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	19
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ	23
2.1 ΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	23
2.2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΥΡΙΕΣ.....	24
2.3 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΥΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥΣ ΑΝΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΗΠΕΙΡΩΝ.....	29
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ.....	34
3.1 ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	34
3.2 ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	35
3.3. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	39
3.3.1 ΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	39
3.4. ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ (1988-1998)	39
3.5. ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	39
3.6. ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ.....	40
3.7. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ	41
3.8.. ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	41
3.9. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΈΝΩΣΗ – ΕΥΡΩ – ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	42
3.10. Αξιολόγηση Πολιτικών / Διπλωματικών Εξελίξεων.....	45
3.11. Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΩΣ ΑΝΕΡΧΟΜΕΝΗ ΑΝΤΙΠΑΛΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ.....	46
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	49
ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	49
4.1. ΈΝΝΟΙΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	49
4.2. ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	50
4.3. ΣΤΟΧΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	52
4.4. ΠΡΟΦΙΛ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΑ.....	52
4.5. Ο ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	53
4.6. ΟΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ..	54
4.7. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΔΙΑΚΟΠΩΝ	56
4.8. ΜΟΡΦΕΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	57
4.9. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ.....	66
4.10. ΦΟΡΕΙΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	67
4.11. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ	74

4.12. Θ Ε Σ Μ Ι Κ Ο Π Λ Α Ι Σ Ι Ο	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	80
ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ.....	80
5.1. Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ.....	80
5.2. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ ΑΝΑ ΝΟΜΟ	83
5.2.1. ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	83
5.2.2. ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	93
5.2.3. ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ.....	99
5.2.4. ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ.....	101
5.3. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ	102
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	109
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	111

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια ο εναλλακτικός τουρισμός και οι διάφορες μορφές αυτού τραβούν όλο και περισσότερο το ενδιαφέρον των τουριστών αλλά και των ίδιων των επιχειρήσεων οι οποίες προσπαθούν να προωθήσουν τον βιώσιμο τουρισμό μέσα από τις υπηρεσίες που προσφέρουν.

Ο αγροτουρισμός είναι μία εναλλακτική μορφή τουρισμού πολύ διαδεδομένη σε σχέση με τις υπόλοιπες και αναπτύσσεται σε όλες τις απόμακρες, ορεινές, πεδινές και αγροτικές περιοχές. Στόχος του είναι ο περιορισμός της ερήμωσης που αντιμετωπίζουν πολλές περιοχές σε όλη την Ελλάδα, για τους αγρότες.

Ο αγροτουρισμός είναι ένας πολύ σημαντικός τουριστικός τομέας καθότι βοηθά στην προαγωγή της υπαίθρου, πληροφορεί για τα οφέλη της φύσης, ηρεμεί τον άνθρωπο και προάγει την βιωσιμότητα.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού και η ανάπτυξη τους είναι αναγκαίες όχι με σκοπό να υποκαταστήσουν τον μαζικό και μεγάλης κλίμακας τουρισμό, άλλα για να περιορίσουν τις αρνητικές συνέπειες που προκύπτουν απ' αυτόν.

Ο εναλλακτικός τουρισμός άλλωστε με τις πολλές μορφές που μπορεί να πάρει χρησιμοποιεί ορθολογικά και βιώσιμα τους τουριστικούς πόρους που ήταν από καιρό ξεχασμένοι και ανεκμετάλλευτοι από το μεγαλύτερο μέρος του κόσμου.

Με την εμφάνιση του αγροτουρισμού και του πρώτου προγράμματος LEADER το 1989 ξεκίνησαν να δίνονται κάποια οικονομικά κίνητρα, για την αναζωογόνηση και εκμετάλλευση τέτοιων παραμελημένων αγροτικών περιοχών.

Άρχισε μια πρώτη προσπάθεια να δημιουργούνται παραδοσιακοί οικισμοί, αγροτουριστικές δραστηριότητες και ιδέες

και πλέον ο τουρίστας ερχόταν σε επαφή με την φύση, τους πλούσιους πόρους της περιοχής και με τις παραδόσεις ενός τόπου.

Στη μελέτη αυτή θα αναλύσουμε τον αγροτουρισμό, τα οφέλη αυτού, τους στόχους του, την εμπειρία άλλων χωρών καθώς επίσης και τους φορείς ανάπτυξης του, προκειμένου να τονίσουμε την σπουδαιότητα του και την ανάγκη για περαιτέρω ανάπτυξη του.

Στην συνέχεια θα δώσουμε έμφαση στην Κρήτη και στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην περιοχή. Θα αναλύσουμε όλες τις αγροτουριστικές προσπάθειες ανά νομό και τέλος θα δώσουμε έμφαση στον οικισμό Μηλιά που είναι ένα πρότυπο αγροτουριστικό κατάλυμα.

Σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης είναι να γίνει γνωστή μια μορφή τουρισμού, ο αγροτουρισμό σαν η πλέον κατάλληλη λύση κατά της μαζικότητας που έχει προκύψει απ' την έλλειψη προγραμματισμού στον τουριστικό τομέα. Επίσης στόχος της είναι να ενημερώσει για τους υπέροχους οικισμούς της Κρήτης και πως έχουν καταφέρει να αναπτυχθούν οι ορεινές και αγροτικές περιοχές του νησιού μέσω του αγροτουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ, ΝΟΗΜΑ ΚΑΙ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο Τουρισμός όπως τον ξέρουμε σήμερα είναι κατεξοχήν φαινόμενο του 20ου αιώνα. Η αρχή μαζικού τουρισμού ξεκίνησε στην Αγγλία κατά τη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης με την άνοδο της αστικής τάξης και τη σχετική φθηνή μεταφορά. Η δημιουργία της εμπορικής αεροπορικής βιομηχανίας μετά το τέλος του 2^{ου} παγκοσμίου πολέμου και η μετέπειτα ανάπτυξη των υπερηχητικών αεροσκαφών στη δεκαετία του 1950, έδωσε το σήμα για την γρήγορη ανάπτυξη των υπερπόντιων ταξιδιών. Αυτή η ανάπτυξη οδήγησε στη δημιουργία και ανάπτυξη μιας νέας βιομηχανίας, της Τουριστικής βιομηχανίας. Με τη σειρά, ο Διεθνής Τουρισμός έγινε το σημείο ενδιαφέροντος για έναν μεγάλο αριθμό κυβερνήσεων σε όλο τον κόσμο, αφού όχι μόνο έδινε νέες θέσεις εργασίας, αλλά γινόταν ένα σημαντικό μέσο για την εισροή ξένου συναλλάγματος. Ο Τουρισμός σήμερα έχει μεγαλώσει σημαντικά και σε οικονομική και σε κοινωνική σημασία. Άλλωστε ο πιο γρήγορα αναπτυσσόμενος οικονομικός τομέας των πιο αναπτυσσόμενων βιομηχανικά χωρών τα τελευταία χρόνια είναι ο τομέας των υπηρεσιών. Το μεγαλύτερο κομμάτι του τομέα των υπηρεσιών είναι τα ταξίδια και ο τουρισμός¹.

Ο Διεθνής Τουρισμός σήμερα παράγει μερικές από τις πιο δυναμικές οικονομικές ανταλλαγές που γίνονται μεταξύ χωρών. Μεταξύ του 1970 και 1993 οι διεθνείς αφίξεις έγιναν παραπάνω από τριπλάσιες αφού από 165 εκατομμύρια έφθασαν στα 500 εκατομμύρια. Την ίδια περίοδο οι Διεθνείς Τουριστικές αποδοχές

¹ Ceballos-Laskurain, H., 1996, «Tourism, Ecotourism and Protected Areas. The state of nature based tourism around world and guidelines for its development», WCN, Switzerland

έφθασαν από 17,9 δισεκατομμύρια δολάρια (Η.Π.Α.), στα 324 δισεκατομμύρια δολάρια (Η.Π.Α.).

Ο Διεθνής Τουρισμός είναι ιδιαίτερα σημαντικός και για τις Ευρωπαϊκές χώρες (ειδικότερα αυτές στο νότο, όπως η Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία και Ελλάδα), αφού μπορεί να αντιπροσωπεύσει τη μεγαλύτερη εξαγωγική εισφορά στα ισοζύγια πληρωμών τους. Αυτές οι χώρες είναι ως εκ τούτου ιδιαίτερα ευαίσθητες στις διακυμάνσεις στη, στην ποσότητα και αξία του Τουρισμού. Ωστόσο οι τάσεις αλλάζουν και οι νέες βιομηχανικές χώρες – κυρίως αυτές τις Ασίας (Ταϊλάνδη, Μαλαισία, Σιγκαπούρη και Χονγκ Κονγκ)- παρουσιάζουν την μεγαλύτερη ανάπτυξη στον Διεθνή Τουρισμό².

Για να γίνει έλεγχος των συνεπειών ενός τόσο σημαντικού οικονομικού τομέα, είναι λογικό ότι Διεθνείς αξιόπιστες και ακριβείς στατιστικές βασιζόμενες σε ορισμούς που γίνονται παραδεκτοί από όλες τις χώρες, θα πρέπει να είναι διεθνώς διαθέσιμοι. Αυτή είναι μία από τις κύριες δραστηριότητες του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (WTO), ο οποίος λειτουργεί ως η κύρια πηγή στατιστικών στοιχείων για το Διεθνή Τουρισμό.

1.1. ΟΡΙΣΜΟΙ

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού διαχωρίζει τρεις βασικές μορφές Τουρισμού :

- **Εγχώριος Τουρισμός:** Ο οποίος αναφέρεται στους κατοίκους της χώρας που ταξιδεύουν μόνο εντός των συνόρων της χώρας.

² European TrendChart on Innovation - Annual Innovation Policy Report for Greece, European Commission, covering period September 2003 – August 2004

- **Εσωτερικός Τουρισμός:** Ο οποίος αναφέρεται στους μη μόνιμους κατοίκους που ταξιδεύουν σε άλλη χώρα.
- **Εξωτερικός Τουρισμός:** Ο οποίος αναφέρεται στους κατοίκους που ταξιδεύουν σε άλλη χώρα.

Ο Διεθνής Τουρισμός αποτελείται από τον Εσωτερικό Τουρισμό και τον Εξωτερικό Τουρισμό. Η Τουριστική Δαπάνη μπορεί να οριστεί σαν *«Συνολική Καταναλωτική Δαπάνη που γίνεται από τους επισκέπτες ή για λογαριασμό ενός επισκέπτη κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του και κατά την παραμονή του στον τόπο προορισμού»*.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού δίνει ορισμούς για τις Διεθνείς Τουριστικές Απολαβές για τον εσωτερικό και εξωτερικό τουρισμό³.

- Οι Διεθνείς Τουριστικές Απολαβές ορίζονται ως οι δαπάνες των διεθνών εσωτερικών επισκεπτών συμπεριλαμβανομένου των πληρωμών τους στους εθνικούς μεταφορείς για την μεταφορά τους διεθνώς.

Θα πρέπει επίσης να συμπεριλαμβάνουν οποιοσδήποτε προπληρωμές που γίνονται για αγαθά και υπηρεσίες που θα ληφθούν στον τόπο προορισμού. Επίσης πρακτικά θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται και οι απολαβές από τους «επισκέπτες μιας ημέρας» εκτός από τις περιπτώσεις που αυτές οι απολαβές είναι τόσο σημαντικές που θα πρέπει από μόνες τους να αποτελούν μια ξεχωριστή κατηγορία.

³ Nilsson, P.A., 2002, «Staying on farms an ideological background», Annals of Tourism Research, No 29

- Οι Διεθνείς Τουριστικές Δαπάνες ορίζονται σαν τις δαπάνες των εξωτερικών επισκεπτών σε άλλες χώρες συμπεριλαμβανομένου και των πληρωμών τους σε ξένους μεταφορείς για την παροχή μεταφοράς. Θα πρέπει επίσης πρακτικά να συμπεριλαμβάνει τις δαπάνες που γίνονται από τους επισκέπτες μιας ημέρας εκτός των περιπτώσεων που οι δαπάνες αυτές είναι τόσο σημαντικές που στοιχειοθετούν από μόνες τους ξεχωριστή κατηγορία.

1.2. ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΑΞΙΔΙΩΤΩΝ

Ο ορισμός του «ταξιδιώτη» (traveller) από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού ξεφεύγει από την έννοια του Επισκέπτη (περιηγητή) και κάνει διαχωρισμό μεταξύ του «τουρίστα» και του «εκδρομέα». Στην πραγματικότητα οι «ταξιδιώτες» μπορούν να χωριστούν σε τέσσερις κατηγορίες ⁴:

- A. Εγχώριους επισκέπτες
- B. Διεθνείς επισκέπτες
- Γ. Διεθνείς τουρίστες
- Δ. Εκδρομείς (Επισκέπτες ίδιας μέρας)

A. Ο Εγχώριος επισκέπτης

Ο όρος “εγχώριος επισκέπτης” περιγράφει κάθε άτομο που διαμένει μόνιμα σε μια χώρα, που ταξιδεύει σε ένα μέρος εντός των ορίων της χώρας, εκτός του συνηθισμένου του/της

⁴ PA Cambridge Economic Consultants, 1987, “A Study of Rural Tourism”, English Tourist Board and Rural Development Commission

περιβάλλοντος, για μια περίοδο που δεν ξεπερνάει τον ένα χρόνο και για τον/την οποία ο σκοπός του ταξιδιού είναι οποιοσδήποτε άλλος εκτός αναζήτησης εργασίας, (διακοπές, επίσκεψη συγγενών και φίλων, θρησκευτικοί λόγοι κ.ά.) Ο Εγχώριος Τουρισμός είναι πολύ σημαντικός τομέας του παγκόσμιου τουρισμού εφόσον αντιπροσωπεύει κατά μέσο όρο το 80% όλων των τουριστικών κινήσεων. Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι αν και ο εγχώριος τουρισμός είναι ιδιαίτερα σημαντικός στις βιομηχανικές χώρες της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής, είναι ακόμα περιορισμένος στις αναπτυσσόμενες χώρες, κυρίως γιατί ο πληθυσμός τους αδυνατεί να ανταπεξέλθει στις οικονομικές απαιτήσεις ενός ταξιδιού μέσα στην ίδια τους τη χώρα και γιατί πολύ λίγες κυβερνήσεις στον αναπτυσσόμενο κόσμο έχουν εισαγάγει κοινωνική νομοθεσία που να αφορά πληρωμένες διακοπές που θα ενθαρρύνουν τον εγχώριο τουρισμό.

B. Ο Διεθνής επισκέπτης

Ο όρος «διεθνής επισκέπτης» περιγράφει οποιοδήποτε άτομο που επισκέπτεται μια χώρα διαφορετική από τη χώρα μόνιμης κατοικίας του, για μια περίοδο που δεν ξεπερνάει τους 12 μήνες και για διάφορους σκοπούς, εκτός από το σκοπό της μόνιμης εργασίας.

Δύο παράγοντες διαφοροποιούν τους επισκέπτες από τους άλλους Διεθνείς Ταξιδιώτες ⁵:

1. Η χώρα κατοικίας και

⁵ A Smart, Successful Scotland – Strategic Direction to the Enterprise Networks and an Enterprise Strategy for Scotland, Scottish Executive, Edinburgh, 2004

2. Τα κίνητρα ανάληψης ενός ταξιδιού.

Η χώρα κατοικίας

Οι Διεθνείς Επισκέπτες είναι ταξιδιώτες που δεν κατοικούν μόνιμα στη χώρα την οποία επισκέπτονται. Αυτός ο ορισμός περιλαμβάνει ακόμα και άτομα της εθνικότητας της ίδιας της χώρας αλλά που μένουν μόνιμα σε άλλη χώρα. Για το λόγο αυτό ένα άτομο εθνικότητας της χώρας Α , μένει μόνιμα στη χώρα Β και ξοδεύει χρήματα στη χώρα Γ. Αυτό το άτομο έχει επηρεαστεί από τις ενέργειες προώθησης που έγιναν από τη χώρα Γ στη χώρα Β. Για χάρη της ακριβούς κατανόησης των διαφορετικών αγορών και της μεταφοράς συναλλάγματος, ο επισκέπτης καταγράφεται με βάση την χώρα κατοικίας και όχι την χώρα καταγωγής (εθνικότητας).

Ένας μόνιμος κάτοικος μιας χώρας έχει διαρκείς οικονομικούς δεσμούς με τη χώρα που ζει και δουλεύει. Έτσι η χώρα με την οποία υπάρχουν οικονομικοί δεσμοί, είναι αυτή που καθορίζει την μόνιμη κατοικία (εντοπιότητα) και όχι η χώρα καταγωγής⁶.

Ορισμένοι συγκεκριμένοι τύποι ταξιδιωτών από την κατηγορία των τουριστών για λόγους άλλους εκτός αυτού της κατοικίας. Αυτοί είναι :

- 1 Οι άνθρωποι που ταξιδεύουν για λόγους πολιτικών πεποιθήσεων.

- 2 Άνθρωποι που ταξιδεύουν για πολιτικο/στρατιωτικούς λόγους : μετανάστες, μέλη ένοπλων δυνάμεων, διπλωμάτες κ.α.

⁶ Shaw, G., and Williams, A., 1994, «Critical Issues in Tourism: A geographical perspective», Oxford: Blackwell.

3 Άνθρωποι που ταξιδεύουν για επαγγελματικούς λόγους, αναζήτηση εργασίας σε άλλη χώρα.

4 Επιβάτες τράνσιτ και μόνιμοι μετανάστες.

Τα κίνητρα ανάληψης ενός ταξιδιού

Οι άνθρωποι που ταξιδεύουν για να δουλέψουν σε μια ξένη χώρα έχουν άλλα κίνητρα από αυτά άλλων επισκεπτών σε μια χώρα. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού έχει δημιουργήσει ένα σύστημα κατανομής των Διεθνών Ταξιδιωτών που ξεχωρίζει τους επισκέπτες που θα πρέπει να περιλαμβάνονται στις τουριστικές στατιστικές από αυτούς που δεν θα πρέπει⁷.

Γ. Ο Διεθνής Τουρίστας

Ένας επισκέπτης που η διάρκεια της επίσκεψής του σε μια χώρα φθάνει ή ξεπερνάει τις 24 ώρες και ξοδεύει τουλάχιστον μια νύχτα στην επισκεπτόμενη χώρα, ταξινομείται σαν τουρίστας. Αν η διάρκεια της επίσκεψης είναι λιγότερη από 24 ώρες τότε ταξινομείται στην κατηγορία των εκδρομέων ή επισκεπτών της ίδιας ημέρας. Πιο συγκεκριμένα οι Διεθνείς Τουρίστες ορίζονται ως :

Προσωρινοί επισκέπτες που παραμένουν τουλάχιστον 24 ώρες και το κίνητρο του ταξιδιού τους μπορεί να είναι για :

- Διακοπές, λόγους υγείας, σπουδές, λόγους θρησκευτικούς, ή συμμετοχή σε αθλητικές εκδηλώσεις.

⁷ Selwyn, T., 1996, «The Tourist Image: Myths and Myth Making in Tourism». London: Wiley. Senter for economic development.

- Σύναψη επαγγελματικών συμφωνιών, συμμετοχή σε εκθέσεις, σεμινάρια, συνέδρια, επιστημονικές ανακοινώσεις κ.α.

Δ. Ο Εκδρομέας ή Επισκέπτης της ίδιας μέρας

Ο Εκδρομέας είναι ένας επισκέπτης του οποίου η διάρκεια παραμονής δεν ξεπερνάει τις 24 ώρες. Το οικονομικό αντίκτυπο των Διεθνών Εκδρομέων είναι πολύ σημαντικό ειδικά για μικρές σχετικά απομονωμένες χώρες⁸.

1.3 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Η συνήθης πρακτική είναι να περιγράφεται ο Τουρισμός σαν ένα είδος βιομηχανίας. Ο τουρισμός θεωρείται σήμερα μία βιομηχανία ή μάλλον, καλύτερα, ένας οικονομικός κλάδος που συγκρίνεται με άλλους κλάδους, όπως παροχής υπηρεσιών, υγείας, μεταφορών κ.ά. Πολλές φορές, εκτιμάται ότι ο Τουρισμός είναι μέσα στις τρεις πιο σημαντικές βιομηχανίες σε πολλές χώρες. Ο Τουρισμός όμως φαίνεται να είναι όχι μία μοναδική βιομηχανία αλλά ένα σύνολο επιμέρους βιομηχανιών. Πριν το 1970 ο Τουρισμός δεν είχε λάβει την απαιτούμενη σημασία, ως μία σημαντικότερη βιομηχανία. Η εικόνα που επικρατούσε για τον τουρισμό ήταν αυτή της διασκέδασης, των παιχνιδιών και της μη παραγωγής. Κάτω από αυτήν την πεποίθηση, ο Τουρισμός ήταν

⁸ Kousis, M., 1984, «Tourism as an agent of social change in a rural Cretan community», Michigan: University of Michigan

κάτι ακριβώς αντίθετο προς τα παραδοσιακά δεδομένα εργασίας. Οι ντόπιοι έβλεπαν τους τουρίστες σαν άγρια πλήθη που γίνονταν εχθροί του τοπικού φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, παραβλέποντας πολλές φορές ότι οι τουρίστες ήταν πηγή εισοδήματος. Η νοοτροπία αυτή, όμως, άλλαξε μετά το 1970 και όσοι ήταν δραστηριοποιημένοι σ' αυτό το χώρο, προσπάθησαν να δώσουν τη διάσταση αυτήν, σ' αυτόν τον οικονομικό τομέα. Αυτή η αλλαγή αντιμετώπισης είχε μεγάλη σημασία, αφού ο Τουρισμός άρχισε να αντιμετωπίζεται από τους οικονομολόγους, αλλά και τις περισσότερες κυβερνήσεις σαν ένας σοβαρός οικονομικός κλάδος, με οικονομικές επιπτώσεις σε κατά τόπους, αλλά και ευρύτερο επίπεδο, κλάδος που προσέφερε εργασίες και εισόδημα και συνέβαλε στην οικονομική ανάπτυξη⁹. Κάτω από την άποψη της “βιομηχανίας” η τουριστική βιομηχανία αποτελείται από άλλους, καθαρά προσδιορισμένους, τομείς επιχειρήσεων που βρίσκονται στο χώρο παροχής υπηρεσιών στους τουρίστες. Τα ξενοδοχεία, εστιατόρια, μεταφορές και κέντρα διασκέδασης είναι παραδείγματα επιχειρήσεων που συνιστούν την τουριστική βιομηχανία. Τα Ηνωμένα Έθνη αναγνωρίζουν επτά βιομηχανικούς κλάδους μέσα στον τουρισμό, ενώ το Αμερικανικό κέντρο Συλλογής Στοιχείων Ταξιδίων, περιλαμβάνει 14 τόπους επιχειρήσεων όπως αναγνωρίζονται από Σύστημα Βιομηχανικού Διαχωρισμού (Standard Industrial Classification System)

Αλλά, τι ακριβώς είναι μία βιομηχανία;

Μπορούμε να κοιτάξουμε σε δύο πηγές για απαντήσεις:

1. Οι οικονομολόγοι καθορίζουν ως βιομηχανία μία ομάδα ανεξάρτητων εταιριών (επιχειρήσεων) που παράγουν το ίδιο ή αρκετά όμοιο προϊόν.
2. Η δεύτερη πηγή προσδιορισμού της λέξης βιομηχανίας δίνεται μέσα από τα εγχειρίδια του Standard Industrial Classification

⁹ Del Gaudio, V., 1970, «Αγροτουρισμός και κουλτούρα», Roma

(SIC). Σύμφωνα με το εγχειρίδιο, μία ομάδα επιχειρήσεων για να αναγνωριστεί σαν βιομηχανία πρέπει να έχει μία κοινή πρωταρχική δραστηριότητα και να είναι στατιστικά μεγάλη σε μέγεθος.

Είναι ξεκάθαρο, ότι ο εστιασμός πάνω στη λέξη *βιομηχανία* είναι:

- Ατομικές επιχειρήσεις που ανήκουν σε μία ειδική ομάδα επιχειρήσεων
- Η πρόσοδος που λαμβάνεται από τις οικονομικές μονάδες μίας ομάδας.
- Η παραγωγή και πώληση ενός ίδιου ή αρκετά όμοιο προϊόντος το οποίο αποτελεί υποκατάστατο άλλων παρόμοιων προϊόντων.

Άρα, στο βαθμό που οι οικονομολόγοι θεωρούν τον τουρισμό σαν βιομηχανία, τον εξετάζουν μέσα από τα σημεία αναφοράς που αναφέραμε λίγο πιο πριν - ατομικές, επιχειρήσεις, πρόσοδος που δημιουργείται από αυτές τις επιχειρήσεις και ένα κοινό προϊόν.

Αλλά, τι ακριβώς είναι τελικά ο τουρισμός; Ταιριάζει στον τουρισμό ο απόλυτος ορισμός της βιομηχανίας;

Για να απαντηθεί αυτή η ερώτηση, πρέπει να προσδιοριστεί τι είναι τουρίστας και τι τουρισμός, και μετά να συνδέσουμε αυτό το φαινόμενο με τον ορισμό της βιομηχανίας, όπως τον δώσαμε πιο πριν.

Στην πραγματικότητα, υπάρχει μία σύγχυση σχετικά με τον ορισμό του *ποιος είναι τουρίστας* ή *όχι, τι είναι ταξίδι* και *τι τουρισμός*. Υπάρχουν μόνο οι τουρίστες που αναζητούν διασκέδαση ή και αυτοί που ταξιδεύουν για δουλειές; Πόσο μακριά

από το σπίτι του πρέπει να ταξιδέψει κάποιος για να θεωρείται τουρίστας/ταξιδιώτης¹⁰;

Από την καθαρά οικονομική άποψη, ένας επισκέπτης - που ονομάζεται τουρίστας - είναι κάποιος που πηγαίνει κάπου, σε μία περιοχή, ξοδεύει λεφτά και μετά φεύγει. Ο λόγος της επίσκεψης, διάρκεια παραμονής, διάρκεια ταξιδιού ή η μεγάλη απόσταση από το σπίτι του είναι αδιάφορα γεγονότα.

Έτσι, ορίζουμε τον τουρίστα, σαν ένα άτομο που ταξιδεύει εκτός του συνήθη τόπου διαμονής του/της, και ξοδεύει χρήματα στους τόπους διαμονής του. Ο ορισμός περιλαμβάνει άτομα που

- μένουν σε ξενοδοχεία, πανδοχεία, θέρετρα κ.ά.
- επισκέπτονται συγγενείς και φίλους
- επισκέπτονται έναν τόπο τυχαία, απλώς πηγαίνοντας για κάποιον άλλο λόγο
- βρίσκονται σε μονοήμερο ταξίδι (δηλαδή δεν διανυκτερεύουν πουθενά)

Επίσης, οι επισκέπτες/τουρίστες μπορεί να :

- παρακολουθούν μία συγκέντρωση ή ένα συνέδριο
- ταξιδεύουν για επαγγελματικούς σκοπούς
- είναι σε διακοπές ή κάνουν ψώνια
- ταξιδεύουν για προσωπικούς ή οικογενειακούς λόγους

Σήμερα υπάρχουν προβλήματα με τους παραπάνω προσδιορισμούς:

¹⁰ A Smart, Successful Scotland – Strategic Direction to the Enterprise Networks and an Enterprise Strategy for Scotland, Scottish Executive, Edinburgh, 2004

1. Μερικοί άνθρωποι ταξιδεύουν αρκετά μεγάλες αποστάσεις για ψώνια, ή επενδύσεις και αυτό μπορεί να συμβαίνει αρκετές φορές το χρόνο. Υπάρχει δυσκολία στο να μετρηθούν σαν στατιστικό στοιχείο. Τεχνικά δεν είναι τουρίστες, αλλά απλοί καταναλωτές.
2. Πολλοί άνθρωποι διατηρούν δύο κατοικίες, μία θερινή και μία χειμερινή. Διαμένουν σ' αυτά σε περιόδους μεγαλύτερες του μήνα και, ωστόσο, δεν κατηγοριοποιούνται σαν τουρίστες. Ωστόσο, οι υπόλοιποι που πραγματοποιούν σύντομες επισκέψεις στα σπίτια αυτά σαν φιλοξενούμενοι ή ενοικιαστές, είναι τουρίστες.
3. Πώς κατηγοριοποιούνται οι επισκέπτες, όταν κάποιος μένει σε περιοχές κοντά ή έξω από έναν τουριστικό προσδιορισμό και δέχονται επισκέψεις από φίλους ή συγγενείς; Στην πραγματικότητα, εδώ το πρόβλημα δεν είναι αν είναι τουρίστες ή όχι. Αυτοί που επισκέπτονται φίλους και συγγενείς, σίγουρα είναι. Το ερώτημα είναι πια περιοχή παίρνει το τουριστικό πλεονέκτημα. Ο τουριστικός προσδιορισμός ή η περιοχή απ' έξω από αυτόν τον προσδιορισμό; Αν και ο διαχωρισμός είναι δύσκολος, η περιοχή που λειτουργεί ως τουριστικός προσδιορισμός θα πρέπει να είναι ο αποδέκτης των δαπανών που γίνονται.

Μετά τα παραπάνω, ο τουρισμός μπορεί να θεωρηθεί ως:

- Ένα κοινωνικό φαινόμενο και όχι ακριβώς μια οικονομική δραστηριότητα.
- Το σύνολο των δαπανών όλων των ταξιδιωτών και επισκεπτών που έχουν διάφορους σκοπούς.

- Μία εμπειρία, διαδικασία εξαιρετικά πολύπλοκη και όχι ένα προϊόν - στην πραγματικότητα μία εξαιρετικά πολύπλοκη εμπειρία¹¹.

Αν και δεν μπορεί να οριστεί αυστηρά ως οικονομική δραστηριότητα, ή βιομηχανία, ο τουρισμός έχει οικονομικό αντίκτυπο στην ευρωστία μίας οικονομίας μιας περιοχής ή μίας ολόκληρης χώρας.

Είναι πολύ σημαντικές οι οικονομικές απολαβές που έχουν πολλές περιοχές ή ακόμα και χώρες από τον τουρισμό. Τέτοιες απολαβές γίνονται από αυτούς που προσφέρουν κατάλυμα, είδη φαγητού, σταθμούς καυσίμων και επίσης καταστήματα με ρουχισμό, υποδήματα, ηλεκτρονικά είδη, είδη διακοπών ή είδη της τοπικής βιοτεχνίας και χειροτεχνίας. Επίσης, υπηρεσίες όπως συγκοινωνίες, διόδια κ.ά. Στην πραγματικότητα, οι τουρίστες σ' έναν τόπο, ξοδεύουν χρήματα σ' ότι σχεδόν είδη ξοδεύουν και οι ντόπιοι. Έτσι συμβάλλουν στην αύξηση του τζίρου των τοπικών παραγωγών και γενικά εταιριών. Έτσι, ο τουρισμός είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο με καθαρά μεγάλες οικονομικές επιπτώσεις. Πολλοί τον αντιμετωπίζουν καθαρά σαν βιομηχανία, για λόγους ευκολίες προσδιορισμού από την άποψη του marketing. Στην πραγματικότητα, όμως, ο τουρισμός δεν μπορεί να θεωρηθεί ακριβώς με τα κριτήρια μιας βιομηχανίας, αλλά σαν κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο οδηγεί σε οικονομικές απολαβές για τον τόπο που δέχεται τουρισμό και οικονομικές απορροές για τον τόπο που δημιουργεί τουριστική κίνηση προς τα έξω.

Βέβαια, πολλές χώρες ή τόποι, σε συνεργασία με τις τοπικές κυβερνήσεις και διοικητικές αρχές προσπαθούν να οργανώσουν

¹¹ European Commission, TrendChart – Innovation Policy in Europe 2004, Publications – DG Enterprise and Industry

ό,τι κινείται γύρω από τον τουρισμό έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των καταναλωτών τουριστών και της ικανοποίησής των από τις συνολικές εμπειρίες (προϊόν) που θα αποκομίσουν. Δεν πρέπει να αγνοηθεί ότι ο τουρισμός για πολλές χώρες του κόσμου αποτελεί την μεγαλύτερη δύναμη ανάπτυξης του τομέα των υπηρεσιών. Άρα, είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο με τεράστιες όμως ωφέλειες που, εκτός από οικονομικές είναι και αρκετές φορές, πολιτικές.

1.4 ΟΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο Τουρισμός είτε διεθνής είτε τοπικός, δημιουργεί μία συγχώνευση ανθρώπων από διαφορετικές κοινωνικές και πολιτισμικές ρίζες, και μία σημαντική αναδιανομή εισοδήματος από κυρίως εύρωστες βιομηχανικά περιοχές προς περιοχές που δεν έχουν βιομηχανική βάση ή κάποιον άλλο παράγοντα δημιουργίας μεγάλης προστιθέμενης αξίας. Οι περισσότερες μελέτες για τις επιπτώσεις του τουρισμού πάνω σε διάφορους προορισμούς επικέντρωναν κυρίως σε οικονομικούς παράγοντες. Αυτό δεν ήταν μόνο επειδή αυτές οι επιπτώσεις ήταν πιο εύκολα μετρήσιμες αλλά επειδή επικρατούσε και ένα κλίμα αισιοδοξίας ότι τέτοιες μελέτες θα έδειχναν ότι ο Τουρισμός ήταν μεγάλου οικονομικού οφέλους για τους περισσότερους προορισμούς. Ωστόσο, αρκετές φορές, αποδείχθηκε ότι ο Τουρισμός έχει όχι μόνο θετικές οικονομικές συνέπειες, αλλά είναι και ο γενεσιουργός παράγοντας πολλών δυσμενών επιπτώσεων σε περιβαντολλογικό και κοινωνικό επίπεδο¹².

¹² Ioannides, D., 1995, «A flawed implementation of sustainable tourism: The experience of Akamas, Cyprus», *Tourism management*, No. 16

1) Οικονομικές επιπτώσεις (θετικές, αρνητικές)

Ο διεθνής Τουρισμός είναι μία αφανής εξαγωγή για το γεγονός ότι δημιουργεί μία εισροή ξένου συναλλάγματος στις χώρες που έχουν τουριστικούς προορισμούς και δέχονται διεθνείς τουρίστες. Έτσι, ο τουρισμός συμβάλλει κατευθείαν στην βελτίωση του ισοζυγίου μίας χώρας. Όπως και άλλες εξαγωγικές βιομηχανίες, αυτή η εισροή εισοδήματος δημιουργεί επιχειρησιακή δραστηριότητα, νέες θέσεις απασχόλησης και κυβερνητικό εισόδημα. Η διαδικασία της οικονομικής δραστηριότητας εξαιτίας του τουρισμού δεν σταματάει εδώ. Τα εισοδήματα των τοπικών επιχειρήσεων που ασχολούνται με τον τουρισμό ξοδεύονται μέσα στην τοπική κοινωνία επίσης του τουριστικού προορισμού και δημιουργούν νέους κύκλους οικονομικής δραστηριότητας. Αυτοί οι νέοι κύκλοι οικονομικής δραστηριότητας που δημιουργούνται από τα εισοδήματα του τουρισμού είναι τα δευτερεύοντα οικονομικά οφέλη που δημιουργούνται από τον τουρισμό¹³.

Ο τοπικός, εσωτερικός τουρισμός έχει παρόμοιες οικονομικές επιπτώσεις στις οικονομίες των τουριστικών προορισμών. Συμβάλλει και αυτός στην τόνωση των τοπικών οικονομιών δεν δημιουργεί όμως το πολυπόθητο για τις κυβερνήσεις πολλών χωρών συνάλλαγμα. Παρ' όλα αυτά όμως ο εσωτερικός τουρισμός είναι μία μορφή εξαγωγικής δραστηριότητας αφού λεφτά που δημιουργούνται σε μία άλλη γεωγραφική περιοχή μέσα στα όρια της ίδιας χώρας αναδιανέμονται σε κάποια άλλη περιοχή αυτής της χώρας. Άρα, ο Τουρισμός σ' αυτήν την περίπτωση αποτελεί έναν πολύ αποτελεσματικό τρόπο αναδιανομής του εισοδήματος που δημιουργείται μέσα σε ία χώρα, από τις πλουσιότερες προς τις φτωχότερες περιοχές.

Επίσης, ο Τουρισμός φαίνεται σε πολλές περιπτώσεις πιο αποτελεσματικός από άλλες βιομηχανίες στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ειδικά στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές και

¹³ Selwyn, T., 1996, «The Tourist Image: Myths and Myth Making in Tourism». London: Wiley. Senter for economic development

σ' αυτές τις περιοχές που δεν υπάρχουν πολλές εναλλακτικές ευκαιρίες ανάπτυξης. Η ανάπτυξη του τουρισμού σε πολλές περιοχές απαιτεί την ανάπτυξη και ύπαρξη μίας ολοκληρωμένης υποδομής, όπως ξενοδοχειακών καταλυμάτων και άλλων εγκαταστάσεων που εξυπηρετούν τον Τουρισμό. Στα έργα υποδομής περιλαμβάνονται έργα για ανεπτυγμένο οδικό δίκτυο, αποχετευτικό δίκτυο, δίκτυο ύδρευσης, παροχή ιατρικών υπηρεσιών, αεροδρόμια ή σταθμοί λεωφορείων ή τραίνων, λιμάνια κ.ά. Αυτά τα έργα εκτός από τις θετικές επιπτώσεις για την ανάπτυξη του Τουρισμού έχουν και θετικές επιπτώσεις στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου του τοπικού πληθυσμού. Έτσι, σε πολλές χώρες και περιοχές η δημιουργία αυτοκινητοδρόμων, αεροδρομίων που κατασκευάζονται πρωτίστως για την εξυπηρέτηση της Τουριστικής Ανάπτυξης την ίδια στιγμή προσφέρουν πρόσβαση σε ευρύτερες αγορές για τα προϊόντα που παράγονται σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο. Δυστυχώς, σε πολλές περιπτώσεις, οι τοπικές κοινωνίες λαμβάνουν λίγα κατευθείαν οφέλη από αυτές τις εξελίξεις. Αυτό είναι πρόβλημα αναδιανομής των οικονομικών και φυσικών πόρων. Όσο ο Τουρισμός συνεχίζει να αυξάνεται σε μία περιοχή συνεχίζει να δημιουργεί αυξημένες απαιτήσεις πάνω στις φυσικές πηγές της περιοχής. Για παράδειγμα, οι απαιτήσεις σε γη αυξάνουν το κόστος της γης... Οι τοπικοί ιδιοκτήτες γης ενθαρρύνονται να πουλήσουν με αποτέλεσμα να αποκτούν βραχυπρόθεσμα οικονομικά οφέλη, αλλά και να αυξάνεται το κόστος της γης τόσο ώστε οι κάτοικοι της περιοχής να μην μπορούν να αποκτήσουν γη στον τόπο τους. Αυτά τα προβλήματα πολλές φορές μπορούν να λυθούν αν οι κυβερνήσεις παρεμβαίνουν αγοραστικά σε αγοραπωλησίες γης ή διαμορφώνουν καθεστώς ενοικίασης της γης και όχι εξαγοράς της. Τέτοιες ρυθμιστικές παρεμβάσεις απαιτούνται για πολλά θέματα αφού διαφορετικά τα οικονομικά οφέλη του Τουρισμού για ορισμένες περιοχές μπορεί να είναι πολύ μικρότερα από τις αντιστοιχικές που μπορούν να δημιουργηθούν σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο.

Πολλές φορές για την ανάπτυξη μιας υποδομής για τον τουρισμό δαπανώνται φυσικές πηγές και εργατώρες που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την κατασκευή ή ανάπτυξη άλλων παραγωγικών δραστηριοτήτων. Το θέμα είναι ότι αν αυτοί οι παραγωγικοί συντελεστές δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη παραγωγικών διαδικασιών πιο κερδοφόρων από τον Τουρισμό, τότε καλώς χρησιμοποιούνται στην ανάπτυξη του Τουρισμού. Αν όμως υπάρχει η κατάλληλη υποδομή, έτσι ώστε αυτοί οι συντελεστές να χρησιμοποιηθούν στην ανάπτυξη πιο κερδοφόρων και αποτελεσματικών παραγωγικών διαδικασιών, τότε το θέμα ανάπτυξης του Τουρισμού πρέπει να αντιμετωπίζεται με μεγαλύτερο σκεπτικισμό. Μην ξεχνάμε, ότι ο Τουρισμός είναι κ' όλα ένα κοινωνικό φαινόμενο το οποίο επηρεάζεται και από την εποχικότητα, αλλά και από τις αλλαγές στο στυλ ζωής του σύγχρονου ανθρώπου. Πολλές φορές διάφοροι προορισμοί που παρουσίαζαν αρκετά μεγάλη αίγλη, βρέθηκαν να έρχονται αρκετά πίσω στις προτιμήσεις των τουριστών λόγω των αλλαγών στο στυλ ζωής και αντιλήψεων των υποψηφίων τουριστών¹⁴.

¹⁴ Nilsson, P.A., 2002, «Staying on farms an ideological background», Annals of Tourism Research, No 29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

2.1 ΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Οι οικονομικές ροές που δημιουργούνται από τον Διεθνή Τουρισμό έχουν γίνει σημαντικοί παράγοντες οικονομικής ανάπτυξης και διεθνών οικονομικών σχέσεων για ένα μεγάλο αριθμό χωρών. Με παραπάνω από μισό δισεκατομμύριο τουριστικές αφίξεις ο τομέας του τουρισμού έχει γνωρίσει τεράστια άνθηση. Ωστόσο είναι ακόμα προφανές ότι τα πράγματα δεν είναι έτσι για όλες τις γεωγραφικές περιοχές του κόσμου. Στην πραγματικότητα το κύριο χαρακτηριστικό των τάσεων ανάπτυξης στον παγκόσμιο τουρισμό είναι η ανισότητα στην κατανομή των διεθνών ταξιδιωτικών ροών προς συγκεκριμένες περιοχές και κυρίως μεταξύ χωρών της ίδιας ευρύτερης γεωγραφικής περιοχής¹⁵.

Αν και η ζήτηση για ταξίδια στον τρίτο κόσμο αυξάνεται, ο τρίτος κόσμος προσελκύει μόνο το ένα τρίτο των Διεθνών επισκεπτών. Οι στατιστικές που εκδίδονται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, δείχνουν ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες λαμβάνουν μόνο το 35% των συνολικών παγκόσμιων αφίξεων. Η αναλογία τουριστών που λαμβάνονται από τις περιοχές της Ανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού τριπλασιάστηκαν από το 1975 μέχρι το 1992 περνώντας από το 3,89% στο 12,26% του παγκόσμιου συνόλου. Την ίδια περίοδο το μερίδιο της Νότιας Ασίας αυξήθηκε πολύ λίγο. Το 1975 ήταν μόνο 0,73% του

¹⁵ PA Cambridge Economic Consultants, 1987, "A Study of Rural Tourism", English Tourist Board and Rural Development Commission

παγκόσμιου συνόλου και το 1992 έφτασε το 0,76% του παγκόσμιου συνόλου.

Η Ευρώπη είναι ο μεγαλύτερος δέκτης αφίξεων και ελκύει το 59,3% των παγκόσμιων τουριστών. Τα τρία – τέταρτα των διεθνών επισκέψεων μέσα στην Ευρώπη γίνονται από Ευρωπαίους κατοίκους. Η Ευρώπη οφείλει την κυρίαρχη θέση της στην συγκέντρωση της ροής ταξιδιών σε συγκεκριμένους προορισμούς μέσα στην περιοχή και στα αποτελέσματα των διεθνών ταξιδιών μέσα στην ίδια την περιοχή.

2.2 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΥΡΙΕΣ

Ο Παγκόσμιος Τουρισμός είναι μια τεράστια βιομηχανία που όπως και άλλες μεγάλες βιομηχανίες που επηρεάζονται από διάφορους εξωτερικούς παράγοντες επηρεασμού. Τέτοιοι παράγοντες είναι εκτός από τις παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις και οι παγκόσμιες συγκυρίες σε πολιτικό / στρατιωτικό επίπεδο.

Μέσα στη Δεκαετία του 1990 η παγκόσμια οικονομία έδειξε σημαντικά σημάδια ανάκαμψης και ξεπέρασε το στάδιο της ύφεσης στο οποίο είχε μπει στη δεκαετία του 1980. Στη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 υπήρξε αύξηση της απασχόλησης σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες, κυρίως μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και στην Αμερική. Οι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης στις βιομηχανικές χώρες αλλά και στις αναπτυσσόμενες χώρες παρουσίασαν αύξηση και ο πληθωρισμός παρουσίασε σημαντικές πτωτικές τάσεις ειδικότερα σε χώρες όπως η Η.Π.Α. και οι χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁶.

¹⁶ Ioannides, D., 1995, «A flawed implementation of sustainable tourism: The experience of Akamas, Cyprus», *Tourism management*, No. 16

Επίσης σημαντική ήταν και η πρόοδος που συντελέστηκε στην πτώση των επιτοκίων διεθνώς και στην ανάπτυξη καινούριων τραπεζικών προϊόντων. Οι παράγοντες αυτοί επηρέασαν θετικά τον Παγκόσμιο Τουρισμό αφού στις μεν χώρες παραγωγής τουριστών, συντελέστηκε αύξηση του κατά κεφαλής εισοδήματος, αύξηση του διαθέσιμου προς δαπάνη εισοδήματος και αύξηση της καταναλωτικής επίσης προς τα νοικοκυριά λόγω μείωσης του κόστους του χρήματος. Η μείωση του κόστους του χρήματος βοήθησε επίσης και στην ανάκαμψη πολλών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο χώρο του τουρισμού, (ξενοδοχεία, εστιατόρια, τουριστικά συγκροτήματα, εταιρείες μεταφορών), που κινήθηκαν προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης και βελτίωσης του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος.

Επίσης οι αλλαγές που συντελέστηκαν στην απασχόληση έχουν οδηγήσει στην αύξηση του διαθέσιμου χρόνου. Επίσης τα τελευταία χρόνια πολλές κυβερνήσεις ειδικά των βιομηχανικών χωρών έχουν προχωρήσει στην εφαρμογή προγραμμάτων εξ ολοκλήρου πληρωμένων ή επιδοτούμενων διακοπών κυρίως για τον εργατικό πληθυσμό και μ' αυτό τον τρόπο έχουν προωθήσει τον εσωτερικό τουρισμό αλλά και εν μέρει τον εξωτερικό τουρισμό¹⁷.

Πέρα όμως από τις θετικές Διεθνής Οικονομικές συγκυρίες και τις αλλαγές που έχουν συντελεστεί στον τομέα της απασχόλησης, έχουν υπάρξει την τελευταία δεκαετία και διάφορες πολιτικές και στρατιωτικές συγκυρίες που έχουν επηρεάσει θετικά αλλά και πολλές φορές αρνητικά τον Παγκόσμιο Τουρισμό και ειδικά σε περιφέρειες όπως η Μέση Ανατολή, η Νοτιοανατολική Μεσόγειος και ο χώρος των Βαλκανίων.

¹⁷ European Commission, The new SME Definition – User Guide and Model Declaration, Enterprise and Industry Publications, 2005

Ένα μεγάλο πολιτικό γεγονός που επηρέασε τον Παγκόσμιο Τουρισμό και ειδικά τον Τουρισμό εντός των Ευρωπαϊκών ορίων, ήταν η κατάρρευση του τείχους του Βερολίνου και η ενοποίηση των δύο Γερμανιών. Επίσης η μετέπειτα διάλυση του Ανατολικού Μπλοκ και η σταδιακή προσέγγιση των πρώην ανατολικών χωρών προς τα Δυτικά πρότυπα οικονομίας, οδήγησαν στην δυναμική είσοδο αυτών των χωρών μέσα στους σημαντικότερους τουριστικούς προορισμούς στον κόσμο και ειδικά στην Ευρώπη. Πολλοί τουρίστες από τις Δυτικές χώρες και την Αμερική επέλεξαν αυτές τις χώρες για τουρισμό, διακοπές ακόμα και επιχειρηματικές δραστηριότητες, μετά την εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ Ανατολικού και Δυτικού Μπλοκ και την προσέγγιση αυτών των χωρών προς τα δυτικά πρότυπα οικονομίας και ζωής. Σημαντική ήταν και η αύξηση της παραγωγής τουριστών από τις χώρες αυτές προς χώρες του Δυτικού κόσμου, μιας και τα προηγούμενα καθεστώτα δεν επέτρεπαν στους κατοίκους αυτών των χωρών τέτοιου είδους τουριστικές επαφές με άλλους πληθυσμούς του Δυτικού κόσμου¹⁸.

Με την πτώση των συνόρων και την αλλαγή καθεστώτων σ' αυτές τις χώρες υπήρξε και σημαντική άνοδο των επενδυτικών προσπαθειών από εταιρείες των Δυτικών οικονομιών μέσα στο έδαφος των πρώην Ανατολικών χωρών. Οι επενδύσεις αυτές έχουν δημιουργήσει νέες θέσεις και έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη του διαθέσιμου εισοδήματος για πολλούς κατοίκους αυτών των χωρών. Επίσης η υιοθέτηση δυτικών προτύπων ζωής από τους κατοίκους αυτών των χωρών έχει οδηγήσει όχι μόνο στην ανάπτυξη τοπικών επιχειρήσεων στη βιομηχανία τουρισμού, αλλά και στην αύξηση της ζήτησης τουριστικών προϊόντων είτε στο εσωτερικό της χώρας ή στο εξωτερικό.

¹⁸ Kousis, M., 1984, «Tourism as an agent of social change in a rural Cretan community», Michigan: University of Michigan

Πολλοί τουρίστες σήμερα προέρχονται από χώρες όπως Τσεχία, Σλοβενία, Πολωνία, Ρωσία, Ουκρανία, Γιουγκοσλαβία, κ.α. Επίσης αυτές οι χώρες έχουν γίνει και σημαντικοί προορισμοί για τους Διεθνείς Τουρίστες από άλλες χώρες κυρίως της Ευρώπης και της Αμερικής. Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί τα τουριστικά προϊόντα και υπηρεσίες σ' αυτές τις χώρες είναι ακόμα αρκετά προσιτά και σε επίπεδο εφάμιλλο μ' αυτό των υπηρεσιών που παρέχονται σε άλλες χώρες της Δυτικής και Νότιας Ευρώπης.

Έχουν υπάρξει όμως και πολιτικοστρατιωτικές συγκυρίες που έχουν γίνει παράγοντες ανασχεσης της τουριστικής ανάπτυξης ορισμένων γεωγραφικών περιοχών όπως η Μέση Ανατολή, τα Βαλκάνια και η Νοτιοανατολική Ευρώπη. Στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και ειδικά στην περιοχή του Περσικού Κόλπου. Το 1991 η εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ και η στρατιωτική επέμβαση των Η.Π.Α. στην περιοχή δημιούργησαν μια κατάσταση αυξημένης ανασφάλειας στην περιοχή. Χώρες όπως η Σαουδική Αραβία, το Ιράν, το Ισραήλ, η Συρία και η Ιορδανία, δέχτηκαν το μεγάλο αντίκτυπο αυτού του πολέμου που στην ουσία υφίσταται ακόμα και σήμερα, αν και φαινομενικά έχουν πάψει οι εχθροπραξίες. Η κατάσταση αυτή έχει αντίκτυπο ακόμα και σε χώρες πιο απομακρυσμένες όπως η Κύπρος¹⁹.

Ένα άλλο σοβαρό ζήτημα των τελευταίων χρόνων ήταν και το ζήτημα των τρομοκρατικών ενεργειών που γίνονταν σε αυτές τις χώρες κυρίως σε βάρος στόχων Αμερικανικών συμφερόντων και στόχους σε χώρες που θεωρούνται φιλοαμερικανικές. Σημαντική ήταν και η δράση του ΡΚΚ (Κουρδικού Απελευθερωτικού Κινήματος) το οποίο αγωνίζεται για την αυτονομία και ανεξαρτησία των Κούρδων, αλλά η δράση του θεωρείτε

¹⁹ Nilsson, P.A., 2002, «Staying on farms an ideological background», *Annals of Tourism Research*, No 29

τρομοκρατική από πολλές Δυτικοευρωπαϊκές κυβερνήσεις. Πάντως η δράση του ΡΚΚ στην Τουρκία ειδικά έχει επηρεάσει πολύ την τουριστική ανάπτυξη των Μικρασιατικών ακτών της Τουρκίας μιας και οι τουριστικές εγκαταστάσεις σ' αυτή την περιοχή θεωρούνται πιθανοί στόχοι επιθέσεων.

Ένα άλλο μακροχρόνιο και με σοβαρές επιπτώσεις για την περιοχή των Βαλκανίων γεγονός ήταν η έναρξη του Εμφυλίου Πολέμου στη Γιουγκοσλαβία. Ο μακροχρόνιος εμφύλιος οδήγησε όχι μόνο στον κατακερματισμό της Γιουγκοσλαβίας και της αλλαγής συνόρων στα Βαλκάνια, αλλά και στη δημιουργία ενός κλίματος συνεχούς εμπόλεμης κατάστασης στην περιοχή των Βαλκανίων. Δεν είναι τυχαίο ότι η περιοχή χαρακτηρίζεται ως μία πυριτιδαποθήκη που είναι έτοιμη να εκραγεί ανά πάσα στιγμή με καταστροφικές συνέπειες για τις Βαλκανικές χώρες. Η κατάσταση αυτή χρησιμοποιείται και ως μέσο πίεσης από μεγάλες Τουριστικές Επιχειρήσεις του εξωτερικού (Αγγλικούς, Γερμανικούς και Αυστριακούς Tour Operators) για να κρατήσουν τις τιμές των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών σε χαμηλά επίπεδα κυρίως σε χώρες όπως η Ελλάδα, η Κύπρος και η Τουρκία²⁰.

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας επηρεασμού στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και η σχέση έντασης μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας με αποκορύφωμα την πιο πρόσφατη κρίση στις βραχονησίδες τα Ίμια που έφερε τις δύο χώρες στα πρόθυρα εκτεταμένης στρατιωτικής σύγκρουσης. Η πιθανότητα ανοιχτής στρατιωτικής σύγκρουσης στο Αιγαίο μεταξύ των δύο χωρών έχει οδηγήσει πολλές φορές σε ακυρώσεις κρατήσεων και μείωση των αφίξεων στις δύο χώρες. Έχει οδηγήσει επίσης ακόμα και σε περιπτώσεις ανάσχεσης επενδυτικών προγραμμάτων με σκοπό τη βελτίωση των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών. Είναι

²⁰ Selwyn, T., 1996, «The Tourist Image: Myths and Myth Making in Tourism». London: Wiley. Senter for economic development.

χαρακτηριστικό ότι οι ξένοι Tour Operators χρησιμοποιώντας τις πολιτικές συγκυρίες σαν μεθόδους πίεσης προσπαθούν να υποβαθμίσουν τα στάνταρντ των εγκαταστάσεων στις περιοχές της Βαλκανικής. Παραδείγματος χάρη ένα ξενοδοχείο στην Ελλάδα, ή Κύπρο, ή Τουρκία που έξω θα έπαιρνε μια διαβάθμιση 7 αστέρων, επειδή ακριβώς βρίσκεται σε αυτή την περιοχή παίρνει μια διαβάθμιση 5 αστέρων.

Η τελευταία πιο σημαντική πολιτικοστρατιωτική συγκυρία ήταν η επίθεση με βομβαρδισμό του ΝΑΤΟ εναντίον της Σερβίας. Ο αντίκτυπος αυτής της επέμβασης για τις χώρες των Βαλκανίων σε οικονομικό και τουριστικό επίπεδο ήταν πάρα πολύ μεγάλος. Συγκεκριμένα ειδικά για χώρες όπως η Ελλάδα και η Τουρκία που περίμεναν για το 1999 μια μεγάλη αύξηση στις αφίξεις και στην παραμονή ξένων τουριστών στο έδαφός τους, το πρόβλημα είναι πολύ μεγάλο αφού αντί αυτής της αναμενόμενης αύξησης υπάρχει μια μεγάλη μείωση στις προσδοκίες για τις αφίξεις ξένων τουριστών και στη διάρκεια παραμονής αυτών των τουριστών στο έδαφος της Ελλάδας και της Τουρκίας.

2.3 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΟΥΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥΣ ΑΝΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΗΠΕΙΡΩΝ

Το υπόδειγμα του διεθνούς τουριστικού ρεύματος αποκαλύπτει κυρίως έναν σημαντικό γεωγραφικό συγκεντρωτισμό των αφίξεων. Οι δέκα πρώτοι στην κατάταξη προορισμοί - φαίνονται σε πίνακα στο παράρτημα - στην πραγματικότητα συγκεντρώνουν το 53% του παγκοσμίου όγκου των τουριστικών ροών. Εντούτοις τα τελευταία πέντε χρόνια, πραγματοποιήθηκε κάποια σταδιακή διαφοροποίηση των τουριστικών αγορών, με την ανάδειξη νέων προορισμών ιδιαίτερα στην Ανατολική Ασία και την

περιφέρεια του Ειρηνικού Ωκεανού όπως το Χονγκ-Κονγκ²¹. Η Κινά ανήλθε μεταξύ των πέντε πρώτων προορισμών και το Χονγκ-Κονγκ ανέβηκε πέντε θέσεις στην παγκόσμια κατάταξη. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρήθηκε στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη όπου Πολωνία και η Δημοκρατία της Τσεχίας κέρδισαν σημαντική θέση στην παγκόσμια κατάταξη. Η Ρωσική Ομοσπονδία ανήλθε μεταξύ των είκοσι πρώτων προορισμών, ενώ η Γαλλία παρέμεινε ο πρώτος στην παγκόσμια κατάταξη προορισμός ακολουθούμενη από τις ΗΠΑ και την Ισπανία.

Ο ίδιος συγκεντρωτισμός που παρατηρείται σε σχέση με τις παγκόσμιες αφίξεις, παρατηρείται και σε σχέση με τα τουριστικά έσοδα, καθώς οι είκοσι χώρες με τα μεγαλύτερα τουριστικά έσοδα συγκεντρώνουν άνω του 71% του συνόλου των παγκοσμίων εσόδων, ενώ οι δέκα πρώτες από αυτές συγκεντρώνουν το 48% του παγκοσμίου συνόλου.

Αφρική

Η Αφρική έχει παρουσιάσει μικρή βελτίωση στο ποσοστό αύξησης των τουριστικών αφίξεων τα τελευταία 10 χρόνια αυξάνοντας τις αφίξεις της κατά μέσο όρο σε ποσοστό 2,2% κάθε χρόνο. Ενώ τα τουριστικά έσοδα αυξήθηκαν τα τελευταία πέντε χρόνια κατά 9,2% φθάνοντας τα 7.261 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ. Τα ποσοστά παραμένουν χαμηλά σε σχέση με τα μεγέθη που παρατηρούνται σε άλλες γεωγραφικές περιοχές του πλανήτη αντικατοπτρίζοντας κυρίως την πολιτική και κοινωνική κατάσταση σε πολλές από τις χώρες της περιοχής. Ο Διεθνής Τουρισμός στην Αφρική δεν παρουσίασε ανάκαμψη εξ αιτίας της έλλειψης επενδύσεων, υποδομής, της χρόνιας ανεπάρκειας στον τομέα των

²¹ Observatory of European SMEs – Highlights from the 2003 Observatory, No 8, European Commission, Enterprise Publications, 2003

μεταφορών, της περιορισμένης προβολής και των περιορισμένων διαφημιστικών κονδυλίων καθώς και της απουσίας πολιτικής υποστηρίξεως του τουρισμού σε μερικές από τις χώρες της περιοχής.

Η Ανατολική Αφρική έγινε ο ταχύτερα αυξανόμενος προορισμός την τελευταία πενταετία στον τομέα τόσο των αφίξεων όσο και των εσόδων κάτι που οφείλεται στην επανάκαμψη των τουριστικών ροών στη Κένυα καθώς επίσης και σε άλλους παραδοσιακούς προορισμούς όπως η Ζάμπια και η Ζιμπάμπουε.

Η Νότιος Αφρική έχει χάσει τη θέση της ως η υποπεριοχή με το υψηλότερο ποσοστό αύξησης. Το αποτέλεσμα αυτό έχει καθοριστεί από τα σχετικά φτωχά αποτελέσματα της περιοχής κυρίως εξ αιτίας της θεώρησής της ως μη ασφαλούς προορισμού.

Η Βόρειος Αφρική συνεχίζει να έχει πτωτικές τάσεις κυρίως λόγω των αναταραχών και τις τρομοκρατικές ενέργειες από φανατικές ομάδες ισλαμιστών ανταρτών που χτυπάνε κυρίως τουριστικούς στόχους.

Η Δυτική Αφρική ήταν ο δεύτερος ταχύτερος αυξανόμενος προορισμός μετά την Ανατολική Αφρική όσον αφορά τις αφίξεις²².

Αμερική

Στις χώρες της Αμερικής ο διεθνής τουρισμός απέκτησε τα τελευταία δέκα χρόνια μεγάλη ανάπτυξη παρουσιάζοντας αύξηση κατά 10% σχεδόν στις συνολικές αφίξεις. Έτσι έφθασε το 1996

²² Ceballos-Laskurain, H., 1996, «Tourism, Ecotourism and Protected Areas. The state of nature based tourism around world and guidelines for its development», WCN, Switzerland

στα 115,6 εκατομμύρια και 106.330 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ. Η δραστηριοποίηση στον τομέα των ταξιδιών στις χώρες της Αμερικής υποστηρίχθηκε κατά πολύ από το υγιές ποσοστό της οικονομικής ανάπτυξης στη Βόρειο Αμερική. Οι μεγάλες προσπάθειες προσαρμογής του Μεξικού και των άλλων χωρών στη περιφέρεια υποστηρίζουν επίσης την σημαντική ανάκαμψη ειδικά τα τελευταία πέντε χρόνια. Θα πρέπει να σημειωθεί όμως ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αύξησης των αφίξεων στην Αμερικανική Ήπειρο σημειώθηκε από τη Βόρειο Αμερική που αριθμεί περίπου το 77% των εσόδων της Ηπείρου. Ένας σημαντικός παράγοντας που αύξησε την είσοδο ξένων τουριστών στην Βόρειο Αμερική και στην περιοχή της Καραϊβικής ήταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Ατλάντα²³.

Ανατολική Ασία - Ειρηνικός

Κατά την τελευταία δεκαετία η Ανατολική Ασία - Ειρηνικός ήταν από πλευράς τουριστικών αφίξεων η περιφέρεια με την ταχύτερη ανάπτυξη.

Οι συνολικές αφίξεις της περιφέρειας αυξήθηκαν κατά 7,9% φθάνοντας σε σχεδόν 90 εκατομμύρια, ενώ τα έσοδα κατά 13% ξεπερνώντας τα 82 δις. δολάρια ΗΠΑ. Ωστόσο σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (World Tourism Organisation) σ' αυτήν την περιφέρεια έχουν εντοπιστεί τα παρακάτω προβλήματα.

- Ανεπαρκής πρόβλεψη χρηματοδοτήσεων από τις κεφαλαιαγορές για την υποδομή και τις τουριστικές διευκολύνσεις που

²³ European Commission, TrendChart – Innovation Policy in Europe 2004, Publications – DG Enterprise and Industry

απαιτούνται για την υλοποίηση των τουριστικών δυνατοτήτων της περιφέρειας.

- Οι περιορισμοί στην υποδομή του τομέα των μεταφορών, ιδιαίτερα σε ότι αφορά τη χωρητικότητα των αεροδρομίων σε αρκετές από τις χώρες της περιφέρειας.
- Η Αυστραλία (Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία) ήταν η ταχύτερα αναπτυσσόμενη περιοχή στον τομέα τόσο των αφίξεων όσο και των εσόδων.
- Η Βορειοανατολική Ασία παραμένει η υποπεριοχή με τις περισσότερες επισκέψεις, με σχεδόν 51 εκατομμύρια αφίξεις, οι οποίες αποτελούν περισσότερο από το ήμισυ των συνολικών αφίξεων στην περιφέρεια.
- Οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας παρουσίασαν θετική αύξηση τόσο σε παραδοσιακούς για ταξίδια αναψυχής προορισμούς όπως η Ινδονησία, η Μαλαισία, οι Φιλιππίνες και η Ταϊλάνδη όσο και σε νεοανερχόμενες αγορές όπως το Βιετνάμ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

3.1 ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο Διεθνής Τουρισμός στην Ευρώπη παίρνει δύο μορφές. Τις υπερπόντιες επισκέψεις από άλλες Ηπείρους και ενδοευρωπαϊκός τουρισμός από τους ίδιους τους Ευρωπαίους που επισκέπτονται τις άλλες χώρες μέσα στην Ευρώπη. Μειώσεις στην αύξηση των τουριστικών δεικτών στην Ευρώπη παρατηρήθηκαν δύο φορές. Το 1991 σαν αποτέλεσμα του πολέμου στον Περσικό Κόλπο που δημιούργησε κλίμα αβεβαιότητας για την ανάπτυξη των Ευρωπαϊκών οικονομιών και το 1993 κάτω από την επιρροή της οικονομικής ύφεσης που παρατηρήθηκε σ' όλες τις βιομηχανικές χώρες και ειδικά στις χώρες της Ε.Ε. Ωστόσο, η Ευρώπη διατήρησε μέσα στη δεκαετία την ηγετική της θέση στον Διεθνή Τουρισμό, απορροφώντας το 60% των Διεθνών Τουριστικών αφίξεων. Ωστόσο το μερίδιο της Ευρώπης στην παγκόσμια αγορά υπόκειται σε μια διαδικασία φθοράς και στον τομέα των αφίξεων και στον τομέα των εσόδων. Αυτή η μείωση έχει παρατηρηθεί κυρίως την περίοδο 1990-94. Ενώ την δεκαετία του '80 το μερίδιο της Ευρώπης στην αγορά μειώθηκε κατά 0.3% ετησίως, στη διάρκεια του πρώτου μισού της δεκαετίας του '90 έπεσε κατά μέσο όρο 0.75%. Επιπρόσθετα ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού προέβλεπε στις αρχές της δεκαετίας του 1990 ότι η Ευρώπη θα συνέχιζε να χάνει το μερίδιο της στην παγκόσμια αγορά κατά 80% όλων των παγκόσμιων αφίξεων μέχρι το 2010.

Ποιοι όμως είναι οι κυριότεροι λόγοι αυτής της τάσης μείωσης που παρατηρείται στην Ευρώπη²⁴;

Ο σημαντικότερος λόγος είναι ότι η Ευρώπη και η Βόρειος Αμερική δεν μονοπωλούν πλέον το ενδιαφέρον των τουριστών όπως γινόταν στη δεκαετία του 60. Η ανάδειξη άλλων νέων προορισμών έχουν επιφέρει διαφοροποίηση στον παγκόσμιο τουρισμό και μία αναδιανομή των αφίξεων προς τις περιφέρειες του πλανήτη.

Ένα μεγάλο μέρος της ανάπτυξης αυτών των περιφερειακών προορισμών και κυρίως της Ανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού οφείλονται στο γεγονός ότι η γρηγορότερη οικονομική ανάπτυξη αυτών των περιοχών έχει δημιουργήσει μια καινούργια μεσαία τάξη παραθεριστών που κάνει κυρίως για επαγγελματικούς λόγους πιο πολλά ταξίδια σ' αυτή την περιοχή παρά στην Ευρώπη και στη Βόρειο Αμερική. Η άνοδος της σημαντικότητας αυτών των χωρών ως Διεθνή οικονομικά κέντρα έχει αυξήσει και την επισκεψιμότητά τους από την Διεθνή τάξη των επιχειρηματιών.

3.2 ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΟΡΙΣΜΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

Πώς διανέμονται όμως οι Διεθνείς αφίξεις μέσα στην Ευρώπη;

Η κατηγοριοποίηση των χωρών βάση του μεριδίου τουριστικών αφίξεων και εσόδων υπερτονίζει την ισχυρή γεωγραφική συγκέντρωση της τουριστικής εισροής στην Ευρώπη.

²⁴ Γραφείο Οικονομικών Μελετών Ακαδημίας Αθηνών, Οικονομικά Χαρακτηριστικά και Στρατηγική Ανάπτυξης της Νησιωτικής Ελλάδος, Επιστημονικοί Υπεύθυνοι: Μέργος, Γ., Παπαδασκαλόπουλος, Α., Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα, 2004

Το 1996 οι πέντε κορυφαίοι προορισμοί, Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία, Ηνωμ. Βασίλειο και Ουγγαρία κατέκτησαν το μισό των Διεθνών τουριστικών αφίξεων στην Ευρώπη.

Ωστόσο, μέσα στη δεκαετία και λόγω των πολιτικών εξελίξεων οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ανέβηκαν μέσα στις 10 κορυφαίες χώρες προορισμού. Η Πολωνία έχει κάνει τα μεγαλύτερα άλματα ακολουθούμενη από την Τσεχική Δημοκρατία και την Ουγγαρία.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού χωρίζει την Ευρώπη σε 5 υποπεριοχές την Βόρεια Ευρώπη, την Δυτική Ευρώπη, την Ανατολική Ευρώπη, την Νότια Ευρώπη και την Ανατολική Μεσόγειο. Η Δυτική Ευρώπη κατέχει το 40% των αφίξεων στην Ευρώπη και είναι οι πιο πολύ επισκεπτόμενη υποπεριοχή²⁵.

Μεταξύ του 1991 και 1993, η Νότια Ευρώπη μείωσε το ποσοστό της από το 34% των αφίξεων στην Ευρώπη στο 29,6%. Η Ισπανία και η Ιταλία είναι οι σημαντικότεροι προορισμοί της περιοχής και κερδίζουν το 76% των αφίξεων στην περιοχή.

Η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη έχουν αυξήσει τα ποσοστά τους από 13,5% το 1985 στο 21,5% το 1995 στις αφίξεις και από 4,6% στο 8,6% των εσόδων στην Ευρώπη. Η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη παρουσίασαν τους πιο γρήγορους ρυθμούς ανάπτυξης σε αποδοχή αφίξεων και εσόδων.

Στη Βόρεια Ευρώπη το Ηνωμένο Βασίλειο κυριαρχεί αφού λαμβάνει τα 2/3 των αφίξεων σ' αυτή την περιοχή. Τα ποσοστά αφίξεων στην περιοχή παρέμειναν σταθερά μέσα στη δεκαετία.

²⁵ Γεωργάκης, Π., Παπαποστόλου, Σ., Μελέτη για την Επιχειρηματική Ανάπτυξη των Νησιών του Αιγαίου – Χρηματοδοτικές Ανάγκες, Διεύρυνση μορφών Χρηματοδότησης και Επιχειρηματική Διασύνδεση των Νησιών του Αιγαίου, Συνεταιριστική Τράπεζα Δωδεκανήσου, Ρόδος, 2004

Η Ανατολική Μεσόγειος αν και δεν είναι από τους σημαντικότερους προορισμούς μέσα στην Ευρώπη αύξησε τα ποσοστά της στο σύνολο των αφίξεων μέσα στην Ευρώπη μεταξύ 1985 και 1994 από 2% σε 3,1%. Οι κορυφαίοι 20 προορισμοί στην Ευρώπη είναι οι εξής με τη σειρά που αναφέρονται²⁶:

²⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση για την Ευρωπαϊκή Ανταγωνιστικότητα το 2004, <www.ypan.gr

1) Γαλλία	11) Ελβετία
2) Ισπανία	12) Πορτογαλία
3) Ιταλία	13) Ελλάδα
4) Ηνωμ. Βασίλειο	14) Τουρκία
5) Ουγγαρία	15) Ολλανδία
6) Πολωνία	16) Βέλγιο
7) Αυστρία	17) Ιρλανδία
8) Τσεχία	18) Ρουμανία
9) Γερμανία	19) Βουλγαρία
10) Ρωσία	20) Νορβηγία

3.3. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

3.3.1 ΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η ελληνική αγορά τουρισμού είναι μία από τις πιο γρήγορα αναπτυσσόμενες αγορές να τελευταία δέκα χρόνια όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και στον κόσμο αφού η Ελλάδα κατατάσσεται μέσα στους 20 κορυφαίους προορισμούς, στον κόσμο και στους δέκα κορυφαίους προορισμούς μέσα στην Ευρώπη.

3.4. ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ (1988-1998)

Τα τελευταία δέκα χρόνια η χωρητικότητα των ξενοδοχείων μέσα στην Ελληνική επικράτεια παρουσιάζει συνεχή αύξηση. Το μέσο μέγεθος των ξενοδοχειακών μονάδων έχει αυξηθεί αφού ο μέσος όρος κλινών/ξενοδοχειακή μονάδα ήταν 69,51 το 1990 και αυξήθηκε στο 72,26 το 1995 και 73,88 το 1998. Το 1988 οι ξενοδοχειακές μονάδες ήταν 5.500 το 1990, 6.100 το 1995, 7.500 και το 1998 8.000 μονάδες²⁷.

3.5. ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ

Η πιο σημαντική χρονιά, όσον αφορά στις αφίξεις στη χώρα, ήταν το 1994, όπου ο αριθμός των αφίξεων αυξήθηκε κατά

²⁷ Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ - The Economist, τεύχος 13, ειδικές εκδόσεις της εφημερίδας Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, Ιανουάριος 2005

13,29% από τον προηγούμενο χρόνο και η χώρα δέχτηκε 11.230.854 αφίξεις. Το 1988 οι αφίξεις ήταν 8.000.000, το 1990 11.900.000. Μαζί με την αύξηση των αφίξεων υπήρξε και ανάλογη αύξηση των διανυκτερεύσεων.

Μεταξύ 1991-1992 υπήρχε μία αύξηση κατά 22,35% ενώ το 1994 ήταν η καλύτερη χρονιά, όταν οι διανυκτερεύσεις έφθασαν τον αριθμό των 40 εκατομμυρίων. Η μεγάλη αύξηση των αριθμών των κλινών έχει αυξήσει τη δυνατότητα αποδοχής διανυκτερεύσεων της χώρας. Το 1988 οι διανυκτερεύσεις έφθασαν τα 30 εκατομμύρια και ο ίδιος αριθμός περίπου το 1990. Το 1998 οι διανυκτερεύσεις έφθασαν τα 50.000.000. Το ποσοστό πληρότητας των ξενοδοχειακών μονάδων αυξήθηκε σταθερά τα τελευταία 10 χρόνια φθάνοντας το 75% το 1998. Αυτή η αύξηση του ποσοστού πληρότητας έχει οδηγήσει στην αύξηση των κινήτρων για επενδύσεις στη δημιουργία καινούργιων ξενοδοχειακών μονάδων²⁸.

3.6. ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ

Από το 1988 το εισερχόμενο συνάλλαγμα αυξήθηκε σημαντικά. Οι καλύτερες χρονιές ήταν το 1990, 1992 και 1995. Από το 1990 μέχρι το 1996 η εισροή συναλλάγματος αυξήθηκε κατά 30%. Το 1990 η εισροή συναλλάγματος από τον τουρισμό ήταν 2.500 εκατομμύρια δολάρια (ΗΠΑ) το 1992 3.500 εκατομμύρια δολάρια και το 1998 5.000 εκατομμύρια δολάρια. Ο μέσος όρος εξόδων των ξένων τουριστών σε δολάρια (ΗΠΑ) μεταξύ 1988-1996 ήταν από τα 300 δολάρια (ΗΠΑ) ανά τουρίστα στα 500 δολάρια (ΗΠΑ) ανά τουρίστα.

²⁸ Ιωαννίδης, Σ., Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Παγκόσμιο Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας 2003, Αθήνα, 2004

3.7. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ

Το μεγάλο ενδιαφέρον στην ανέγερση καινούργιων ξενοδοχειακών μονάδων στράφηκε στη δημιουργία μονάδων Α' κατηγορίας. Ο αριθμός των νέων ξενοδοχείων που λειτούργησαν το 1996 και ο αριθμός των νέων αδειών για την ανέγερση καινούργιων ξενοδοχειακών μονάδων ήταν αρκετά μεγάλος το 1996. Σύμφωνα με στοιχεία του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού 239 ξενοδοχειακές μονάδες με συνολική χωρητικότητα 7.068 κρεβάτια άρχισαν τη λειτουργία τους μέσα στο 1996.

Επιπρόσθετα, οι καινούργιες άδειες που υποβλήθηκαν για έγκριση το 1996 ήταν για την ανέγερση κυρίως ξενοδοχειακών μονάδων τριών αστέρων και πέντε αστέρων. Οι περιοχές στις οποίες ανεγέρθηκαν οι πιο πολλές νέες ξενοδοχειακές ήταν η Κρήτη, οι Κυκλάδες, η Χαλκιδική, η Κέρκυρα και τα Δωδεκάνησα. Η σημαντικότερη αύξηση σε νέες κλίνες ήταν το 1996 στην περιοχή των Δωδεκανήσων με 3.500 νέες κλίνες.

3.8.. ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Την τελευταία δεκαετία έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για την ανάπτυξη και άλλων εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο συνεδριακός τουρισμός και ο χειμερινός τουρισμός. Δυστυχώς, όμως, οι προσπάθειες δεν έχουν αποδώσει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Αυτό, κυρίως²⁹, διότι υπήρχε πάντα μία έλλειψη

²⁹ Οδηγός για την Ανάπτυξη της Επιχειρηματικότητας στη Δωδεκάνησο, Υπόεργο 2 «Δικτύωση και Προώθηση της Επιχειρηματικότητας», Νησιωτική Συμπολιτεία – Ισότιμη Πρόσβαση, Επιστημονικός Υπεύθυνος: Ουζουνίδης, Η., ΡΟΔΙΑΚΕΣ ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ, Ρόδος, 2004

συνεργασίας μεταξύ της ιδιωτικής πρωτοβουλίας που ασχολείται με επενδύσεις στον Τουριστικό τομέα και τους κρατικούς οργανισμούς (ΕΟΤ). Έτσι δεν υπήρξαν ποτέ τα σημαντικά κίνητρα για την ανάπτυξη των κατάλληλων εγκαταστάσεων και υποδομή για την ανάπτυξη αυτών των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Ειδικά, ο χειμερινός και συνεδριακός τουρισμός είναι μορφές τουρισμού που παραμένουν ακόμα ανεξαργύρωτες για τον ελληνικό τουρισμό. Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες και από αρκετές περιφερειακές αρχές όπως δήμοι, έτσι ώστε να δημιουργήσουν συνεδριακά κέντρα που θα προσελκύσουν τουρισμό από επιστημονικά συνέδρια και συμπόσια.

3.9. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΈΝΩΣΗ – ΕΥΡΩ – ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η νομισματική ένωση και κατ' επέκταση το ΕΥΡΩ θεωρητικά υπηρετεί – κατ' ουσίαν – το όραμα της ισχυρής Ενωμένης Ευρώπης, αφού αναφέρεται άλλοτε ως «νομισματικό διαβατήριο» άλλοτε ως «κάρτα ελευθέρως εισόδου στην ευρωπαϊκή τουριστική αγορά», άλλοτε ως «αλλαγή νοοτροπίας και τρόπου δραστηριοποίησης και διαχείρισης των επιχειρήσεων». Το θέμα είναι ότι μέχρι τώρα η νομισματική ενοποίηση αναμένεται να προσφέρει περαιτέρω μείωση του κόστους από τους συναλλαγματικούς κινδύνους, στη μείωση των επιτοκίων δανεισμού και στην προσφορά μεγαλύτερης προοπτικής για διασυνοριακή επιχειρηματική συνεργασία. Με την είσοδο όμως και του ΕΥΡΩ την 1/1/2002 τα πράγματα αλλάζουν για τις ελληνικές τουριστικές επιχειρήσεις. Οι ελληνικές επιχειρήσεις δεν θα μπορούν να ανταγωνιστούν μέσα στην ευρωπαϊκή και διεθνή αγορά με το πλεονέκτημα της υποτιμημένης δραχμής, αλλά θα πρέπει να αναβαθμίσουν την ποιότητα των παρεχόμενων

υπηρεσιών και την ποικιλία των υπηρεσιών για να ανταποκριθούν στον ανταγωνισμό.

Η Νομισματική Ένωση της Ευρώπης θα φέρει μεταξύ άλλων και τα εξής:

- Μείωση του κόστους συναλλαγών (μετά την εξάλειψη του κόστους μετατροπής, που συνεπάγεται η ύπαρξη πολλών ευρωπαϊκών νομισμάτων), αύξηση του όγκου του εμπορίου, τόνωση του τουρισμού, της ανάπτυξης και της απασχόλησης.
- Η απώλεια προσόδου απ' την εμπορία συναλλάγματος που θα προκύψει για το σύνολο του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος θα είναι της τάξης των 20-30 δις ECU (0,3% του συνολικού ευρωπαϊκού ΑΕΠ). Η απώλεια θα είναι μεγαλύτερη στις χώρες όπου εξαιτίας του τουρισμού παρατηρείται εκτεταμένη λιανική συναλλακτική δραστηριότητα. Τελικά, η μείωση του συναλλαγματικού κόστους μπορεί να φτάσει μέχρι και το 1% του Ευρωπαϊκού ΑΕΠ. Από άποψη οικονομικής αποτελεσματικότητας ωστόσο³⁰:
- Αυτή η ανισοκατανομή πόρων από το χρηματοπιστωτικό σύστημα στους άλλους τομείς της οικονομίας θα αποβεί θετική για τους λοιπούς – ανάμεσά τους και για τον τουρισμό.
- Όσον αφορά στον τραπεζικό τομέα, η νέα προοπτική θα οδηγήσει σε συγχωνεύσεις και βαθμιαία συγκέντρωση της χρηματοπιστωτικής αγοράς στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ένωσης.

³⁰ Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση», Γνώμη της Ο.Κ.Ε., Αθήνα, 22/11/2004

Για τις τουριστικές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα, πρέπει να εξετασθούν θέματα που σχετίζονται με τον τρόπο πληρωμής των τουριστικών υπηρεσιών κατά την μεταβατική περίοδο πριν τη φυσική κυκλοφορία του ΕΥΡΩ. Επιπλέον, αναμένεται μείωση του κόστους συναλλαγών των τουριστικών επιχειρήσεων, αύξηση της πελατείας και της κερδοφορίας τους, ενίσχυση της αποδοτικότητάς τους, χαμηλότερο κόστος χρηματοδότησης, αύξηση του κύκλου εργασιών του επιχειρηματικού ανταγωνισμού, των νέων επενδύσεων προς εξειδικευμένες τουριστικές υπηρεσίες, συγχωνεύσεις, σχηματισμοί διακρατικών επιχειρηματικών ομίλων, νέες λογιστικές εφαρμογές, νέες τιμές αγοράς και πώλησης υπηρεσιών, νέα πιστωτικά όρια των πελατών, άλλοι μισθοί εργαζομένων, άλλες τιμές κτήσεως και απόσβεσης των παγίων, ως και δημοσίευση ισολογισμών σε ΕΥΡΩ. Ειδικά για την ελληνική οικονομία τα πράγματα θα διαμορφωθούν ως εξής:

- Αποκλιμακούμενα επιτόκια: αρχές 2000: χορηγήσεις 210% 12-μηνα έντοκα <7% διατραπεζικός δανεισμός 1-μηνός <8%, 10-ετή ομόλογα <6,5%³¹.
- Μειούμενος συναλλαγματικός κίνδυνος
 - η δραχμή στη ζώνη του ΕΥΡΩ στις 357 δρχ/ΕΥΡΩ
 - μερική διολίσθηση, 3,0% το 1999, 2,5% το 2000.
- Καλές αναπτυξιακές προοπτικές (3,5% περίπου)
 - υψηλοί ρυθμοί επενδύσεων
 - ιδιωτικοποιήσεις
 - εξαγορές και συγχωνεύσεις

³¹ Ουσταπασίδης, Κ., Κατσουλάκος, Ι., Εφαρμοσμένη Βιομηχανική Οικονομική & Πολιτική, Εκδόσεις Ζυγός, Θεσσαλονίκη, 1999

- Σφιχτή εισοδηματική πολιτική, αύξηση μισθών 199(: 3% περίπου, 2000:2% περίπου.

Για τις τουριστικές επιχειρήσεις στην Ευρώπη και την Ελλάδα, ειδικότερα η Ευρωζώνη, μία μεγάλη και ενιαία τουριστική αγορά, που εκ των πραγμάτων, το ΕΥΡΩ θα προβάλει και την εικόνα της Ευρώπης ως ενιαίου προορισμού, θα τι δώσει πολύ μεγαλύτερες ευκαιρίες ανάπτυξης των εργασιών τους (αλυσίδες ξενοδοχείων, επιχειρήσεις μεταφορών, ταξιδιωτικά γραφεία). Με το ΕΥΡΩ σταθερό και λιγότερο ευάλωτο νόμισμα στις παγκόσμιες νομισματικές κρίσεις, θα μειωθούν οι κίνδυνοι από τις συναλλαγματικές διακυμάνσεις. Οι τουριστικές επιχειρήσεις δεν θα χρειάζονται να κάνουν προγραμματισμούς και προβλέψεις γι' αυτό το σκοπό, αλλά ούτε να έχουν κέρδη ή ζημίες από αυτό το λόγο³².

3.10. Αξιολόγηση Πολιτικών / Διπλωματικών Εξελίξεων

Ο Ελληνικός τουρισμός λόγω της γεωπολιτικής θέσης της Ελλάδας, μέσα στην Ευρωπαϊκή ήπειρο, ήταν ευαίσθητος τόσο στις εσωτερικές πολιτικές εξελίξεις όσο και στις πολιτικές εξωτερικών σχέσεων της χώρας με τις γειτονικές χώρες και κυρίως με την Τουρκία. Η απουσία οργανωμένης και σταθερής εξωτερικής πολιτικής από τις ελληνικές κυβερνήσεις είχε την τελευταία δεκαετία αυξήσει την επιθετικότητα, της τουρκικής πολιτικοστρατιωτικής ηγεσίας απέναντι προς την Ελλάδα. Η

³² Παπακωνσταντινίδης, Λ., 1992, «Αγροτουρισμός... σταθμός στο δρόμο για την τοπική ανάπτυξη», Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος

προσπάθεια της Τουρκίας να ανατρέψει το status quo στο Αιγαίο μέσα από ενέργειες έντασης έχουν δημιουργήσει πολλές φορές μειωτικές τουριστικές τάσεις στα νησιά του Αιγαίου και ειδικά του Ανατολικού Αιγαίου. Δυστυχώς το κλίμα κακής γειτονίας που επικρατεί μεταξύ των δύο χωρών επηρεάζει και το αίσθημα ασφάλειας των τουριστών στην περιοχή του Ανατολικού Αιγαίου ειδικά. Είναι χαρακτηριστικό ότι νησιά όπως η Χίος, Λέσβος, Κάλυμνος και Λήμνος και λόγω της υπάρξεως ισχυρών στρατιωτικών δυνάμεων δεν υπάρχει δυνατότητα ανάπτυξης του τουρισμού στην περιοχή.

3.11. Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΩΣ ΑΝΕΡΧΟΜΕΝΗ ΑΝΤΙΠΑΛΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ.

Η Τουρκία επί σειρά ετών έχει καταφέρει να διατηρεί μια υψηλή θέση στην παγκόσμια κατάταξη που αφορά τον τουρισμό, τη στιγμή που στο Αιγαίο η Ελλάδα χάνει έδαφος, παρά τις υποχωρήσεις σε τιμές κ.λπ. Το 1990 η Τουρκία κατείχε την 24^η θέση παγκοσμίως σε αριθμό τουριστών ενώ το 1997 κατείχε την 19^η θέση παρά τα διάφορα πολιτικά και οικονομικά γεγονότα, την εμφάνιση νέων τουριστικών προορισμών κ.λπ. Αναφορικά με τα έσοδα από τον Τουρισμό, η Τουρκία κατείχε την 21^η θέση στην παγκόσμια κατάταξη ενώ το 1997 τη 18^η θέση³³. Η Τουρκία άρχισε να γίνεται γνωστή ως τουριστικός προορισμός στις αρχές του '70, η τουριστική κίνηση, όμως, περιοριζόταν στα παράλια της Μ. Ασίας. Κατά τη δεκαετία 73-83 σημειώθηκε αύξηση 23% στις αφίξεις τουριστών και 140% σε έσοδα από τον τουρισμό.

³³ Παπαδάκης, Β., Στρατηγική των Επιχειρήσεων: Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία, Τόμος Α': Θεωρία, Εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα, 2002

Ακολουθεί η δεκαετία 83-93 κατά την οποία η Τουρκία παρουσιάζει μια άνευ προηγουμένου ανάπτυξη στον τομέα του τουρισμού. Η αύξηση σε αφίξεις τουριστών φθάνει το 506% ενώ τα έσοδα από τον τουρισμό υπεραυξήθηκαν σημειώνοντας αύξηση 873%. Ο αριθμός των κλινών την περίοδο 83-93 αυξάνει κατά 261% και οι κλίνες βρίσκονται κυρίως σε μεγάλα ξενοδοχεία.

Στο διάστημα 93-97 ο αριθμός των τουριστών αυξήθηκε κατά 50%, των εσόδων κατά 80% και των κλινών κατά 31%. Αντίστοιχη πορεία ακολουθούν οι δαπάνες της Τουρκίας για τη διαφημιστική προβολή της χώρας στις διεθνείς τουριστικές αγορές. Η διαφημιστική προβολή της Τουρκίας είναι δυναμική και γίνεται έγκαιρα στον κατάλληλο χρόνο. Σήμερα, οι περισσότεροι τουρίστες που επισκέπτονται την Τουρκία είναι Γερμανοί (24,1%) ακολουθούν οι τουρίστες από την Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών (14%) από τη Βρετανία (9.5%) και τις ΗΠΑ (3,7%).

Αναφορικά με το εισόδημα των τουριστών, η Τουρκία προσελκύει περίπου ίδιο ποσοστό από κάθε εισοδηματική κατηγορία με μικρή υπεροχή των υψηλών εισοδημάτων έναντι των χαμηλών³⁴.

Ο συνεδριακός τουρισμός αποτελεί ένα συμβατικό κομμάτι του τουρκικού τουρισμού. Η Τουρκία διαθέτει σήμερα υποδομή 94.390 θέσεων σε συνεδριακούς χώρους, καθώς και 240.000 κλίνες για την εξυπηρέτηση των συνέδρων. Η Τουρκία βρίσκεται σε φάση νέας τουριστικής ανάπτυξης. Οι παράγοντες που τη στηρίζουν είναι: οι ριζικές αλλαγές στη σύνθεση των τιμών του τουριστικού πακέτου, οι επενδύσεις σε υποδομή και ποιότητα υπηρεσιών, το άνοιγμα ως τουριστικού τομέα και η δημιουργία και προώθηση νέων τουριστικών προϊόντων. Έτσι η Τουρκία

³⁴ Παπαδασκαλόπουλος, Α., Χριστοφάκης, Μ., Περιφερειακός Προγραμματισμός, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΖΗ, Αθήνα, 2002

έχει εξελιχθεί σαν άμεσος ανταγωνιστής της Ελλάδας ειδικά στην περιοχή του Ανατολικού Αιγαίου και ειδικά στο επίπεδο συνεδριακού τουρισμού. Πάντως θεωρείται ότι το ποιοτικό επίπεδο στην Τουρκία δεν έχει φθάσει ακόμα να ανταγωνίζεται το ελληνικό των αντίστοιχων προϊόντων και η ανταγωνιστικότητα βασίζεται περισσότερο στις φθηνές τιμές και την υπερβολικά υποτιμημένη τουρκική λίρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

4.1. ΈΝΝΟΙΑ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο όρος αγροτουρισμός που φαίνεται να έχει επικρατήσει τα τελευταία χρόνια προέρχεται από τον όρο “Agrotourism”. Όροι όπως «αγροτικός τουρισμός» ή «τουρισμός του αγροτικού χώρου» που χρησιμοποιήθηκαν κατά καιρούς δεν κατάφεραν να κερδίσουν την απήχηση των ερευνητών³⁵.

Ο αγροτουρισμός είναι μια αναπτυξιακή διαδικασία, μια μορφή αγροτουρισμού που δεν επεμβαίνει και δεν αλλοιώνει το περιβάλλον και αυτό διότι αποσκοπεί στο να φέρει σε επαφή τον τουρίστα με την φύση προκειμένου να γίνουν γνωστές οι χαρές αυτής και έτσι να περιοριστεί η λανθασμένη χρήση του περιβάλλοντος. Ο αγροτουρισμός φέρνει τον κάτοικο της πόλης στο περιβάλλον του χωριού, της επαρχίας, της αγροτικής ζωής και του δίνει την δυνατότητα να ενσωματωθεί με τις τοπικές συνθήκες. Ο αγροτουρισμός δεν χρησιμοποιεί μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, εμπορικά κέντρα και ότι είναι άμεσα συνδεδεμένο με τα μεγάλα τουριστικά ρεύματα, τα οποία δεν έχουν ως στόχο την επαφή με τον ντόπιο πληθυσμό την κουλτούρα και τα ήθη των κατοίκων όπως έχει ο αγροτουρισμός.

Ο αγροτουρισμός είναι να αναπτυξιακή μορφή τουρισμού που μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, προσφέροντας οικονομική άνθηση και ευημερία. Επιτρέπει την

³⁵ Παπακωνσταντινίδης, Λ., 1992, «Αγροτουρισμός... σταθμός στο δρόμο για την τοπική ανάπτυξη», Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος

συνέχιση της παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων, διατηρεί την αναβίωση των τεχνών, γίνεται κανάλι επικοινωνίας των απομονωμένων περιοχών και δίνει προοπτικές στους νέους της περιφέρειας.

Στην περίπτωση του αγροτουρισμού ο τουρίστας είναι απλά επισκέπτης και θαυμαστής του τόπου. Ο αγροτουρίστας έρχεται σε επαφή με την φύση, με την καλλιέργεια της γης, μαθαίνει να παρατηρεί τα ζώα και τα πουλιά κ.α.

4.2. ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.

Η παραμονή στην ύπαιθρο μπορεί να εμπλουτισθεί με ποικίλες δραστηριότητες με τα λεγόμενα σπορ περιπέτειας. Δραστηριότητες που μπορούν να εφαρμοστούν στον αγροτουρισμό είναι αυτές της ορειβασίας, ποδηλασίας, τοξοβολίας, καταβάσεις, ιππασία.

Άλλες σημαντικές δραστηριότητες είναι αυτές που αξιοποιούν πολιτιστικά, θρησκευτικά, λαογραφικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία της περιοχής.

Στον αγροτουρισμό αυτό που αναζητάτε είναι η αυθεντικότητα και η μοναδικότητα της φύσης σε κάθε μορφή και έκταση. Στον αγροτουρισμό έχουν τα πάντα σημασία και μόνο οι ντόπιοι μπορούν να τα εντοπίσουν και να τα αναδείξουν.

Μέσα από την ανάδειξη ενός μοντέλου αγροτουρισμού, καλλιεργείται ο μύθος του χωριού που τόσο έχουμε ανάγκη και η επιστροφή στις ρίζες και την πολιτιστική κληρονομιά. Ο αγροτουρισμός διαμορφώνεται πάντα σε κάθε χώρα ξεχωριστά

εξαιτίας των διαφορετικών ιδιοτεροτήτων και τοπικών χαρακτηριστικών που επικρατούν³⁶.

³⁶ Γαλανοπούλου, Κ., & Ελντόρ, Β., 2006, «Έντονη ανάπτυξη αγροτουρισμού στην Κρήτη», Κρήτη

4.3. ΣΤΟΧΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο αγροτουρισμός αποσκοπεί στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, προσφέροντας οικονομική άνθηση και ευμάρεια. Παράλληλα επιτρέπει την συνέχεια της παραγωγής προϊόντων που μπορεί να έχουν εκλείψει όπως παραδοσιακά προϊόντα (υφαντά κεντήματα) και διατηρεί τέχνες που υπό άλλες συνθήκες θα είχαν πεθάνει.

Τα προγράμματα αγροτουρισμού παρέχουν ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια, εστιατόρια οικογενειακής μορφής με τοπική παραδοσιακή κουζίνα, χώρους άθλησης και αναψυχής σε περιοχές με φυσικές ομορφιές³⁷.

Οι αγρότες και οι αγρότισσες που ασχολούνται με τον αγροτουρισμό είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθούν εκπαιδευτικά προγράμματα ανάλογα με την απασχόληση τους προκειμένου να έχουν ικανοποιητική επαγγελματική κατάρτιση και να παρέχουν στους επισκέπτες ποιοτικές και άμεσες υπηρεσίες.

4.4. ΠΡΟΦΙΛ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΑ

Ο αγροτουρισμός δεν προσελκύει όλα τα άτομα. Ελκύει κυρίως άτομα τα οποία θέλουν να έρθουν να επαφή με την φύση, να γευτούν τις χαρές αυτής και να την απολαύσουν. Οι αγροτουρίστες αναζητούν χαλάρωση και ξεκούραση σε ένα ήρεμο περιβάλλον προκειμένου να αποκοπούν προσωρινά από την αστική καθημερινότητα.

Αποζητούν την επαφή με την φύση ώστε να γνωρίσουν καλύτερα την αγροτική ζωή, τους αγρότες και τους ντόπιους που θα τους μιήσουν σε έναν διαφορετικό τρόπο ζωής. Οι τουρίστες αυτοί είναι κυρίως πολυταξιδεμένοι και έμπειροι και έχουν ήδη

³⁷ www.in.gr

γευτεί τους τουριστικούς μαζικούς προορισμούς και έχουν δεχτεί έναν κορεσμό.

Τα άτομα που τείνουν προς τον αγροτουρισμό είναι κυρίως αυτά της νεαρής ηλικίας τα οποία αρέσκονται να συνδυάζουν τον αγροτουρισμό με σπορ περιπέτειας.

Τα σπουδαιότερα χαρακτηριστικά που διακρίνουν έναν αγροτουρίστα είναι το υψηλό οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των τουριστών. Τα άτομα αυτά επίσης χαρακτηρίζονται από αυξημένη οικολογική συνείδηση, πολυποίκιλα ενδιαφέροντα και διάθεση για μόρφωση και πολιτιστική προσέγγιση. Σε όλο τον κόσμο ο αγροτουρίστας θεωρείται ποιοτικός, υψηλών προδιαγραφών και σημαντικής αγοραστικής δύναμης. Τέλος αξίζει να αναφερθεί ότι οι αγροτουρίστες δεν παρασύρονται από τον μιμητισμό και τα πρότυπα της καταναλωτικής κοινωνίας αλλά είναι εκλεπτυσμένοι και με υψηλές απαιτήσεις ως προς την ποιότητα και το επίπεδο των υπηρεσιών που παρέχονται³⁸.

4.5. Ο ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Με βάση τα παραπάνω μπορούμε εύκολα να κατανοήσουμε την αναγκαιότητα του αγροτουρισμού την σημερινή εποχή. Ειδικότερα η έμφαση που δίνεται την σημερινή εποχή στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού έχει ως στόχο την ενίσχυση της σχέσης ανθρώπου και φύσης.

Προκειμένου η ανάπτυξη του αγροτουρισμού να είναι επιτυχής θα πρέπει να υπάρχει και παράλληλη επιμόρφωση των πολιτών για τις θετικές επιπτώσεις αυτής. Οι πολίτες έχοντας γνώση των αρνητικών επιπτώσεων που προκαλούν οι ενέργειες

³⁸ www.agrotourism.gr

τους στο περιβάλλον θα ευαισθητοποιηθούν και θα στραφούν στην ενίσχυση της επαφής ανθρώπου – φύσης.

Επίσης την σημερινή εποχή παρατηρείται η υιοθέτηση στρατηγικών ώστε να αναπτυχθούν μειονεκτικές περιοχές. Ο ανθρώπινος παράγοντας τοποθετείται το επίκεντρο αυτής της προσπάθειας³⁹.

Στον χώρο της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας γίνεται λόγος για ενεργοποίηση του Ενδογενούς Δυναμικού. Οι κατευθύνσεις της πολιτικής αυτής είναι οι εξής: α) ενίσχυση της επιχειρηματικότητας σε τοπικό επίπεδο, β) αύξηση της παραγωγικότητας μέσα από την ενίσχυση της απόδοσης των συντελεστών παραγωγής και γ) ενίσχυση των τοπικών πρωτοβουλιών.

Η πολιτική αυτή συνδυάστηκε με την εφαρμογή μιας νέας περιφερειακής πολιτικής, σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο, με στόχο την άρση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών μέσα από την κινητοποίηση του παραγωγικού δυναμικού σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Συνεπώς μέσα από αυτή την προσπάθεια θα επιτευχθεί ενίσχυση και βελτίωση των αγροτουριστικών προγραμμάτων και η ανάπτυξη του αγροτουρισμού στις μειονεκτικές και προβληματικές περιοχές.

4.6. ΟΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο άμεσος σκοπός τους αγροτουρισμού στις αγροτικές περιοχές είναι η ενίσχυση των ευκαιριών για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Σε ορισμένες περιοχές ο τουρισμός αποτελεί

³⁹ Παπακωνσταντινίδης, Λ., 1992, «Αγροτουρισμός... σταθμός στο δρόμο για την τοπική ανάπτυξη», Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος

την βασική πηγή εσόδων και απασχόλησης ενώ παράλληλα παρέχει και κοινωνικά και περιβαλλοντικά πλεονεκτήματα.

Ένα βασικό πλεονέκτημα του αγροτουρισμού είναι ότι ενισχύει την έκταση και την βιωσιμότητα της τοπικής επιχειρηματικότητας αφού με την ενίσχυση του τουρισμού στην περιοχή αυξάνονται και οι εισροές. Τέτοιες εισροές είναι αυτές των ξενοδοχείων, εστιατορίων κ.α.

Άλλη θετική επίπτωση του αγροτουρισμού είναι η συμβολή του στην κοινωνική ζωή αφού παρέχει κίνητρα για την δημιουργία νέων επιχειρήσεων, απασχόληση σε τομείς σχετικούς με τον τουρισμό και βοηθά στην διατήρηση και στην βελτίωση υπηρεσιών υγείας⁴⁰.

Βέβαια εκτός από τις θετικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει ο αγροτουρισμός μπορεί να οδηγήσει και σε αρνητικές. Ειδικότερα μερικές αρνητικές επιπτώσεις αυτού είναι: α) η δημιουργία ημιαπασχόλησης, β) η αύξηση των τιμών των κατοικιών λόγω αναβάθμισης της περιοχής, γ) η δημιουργία αισθήματος εισβολής τουριστών στην περιοχή, δ) η εισαγωγή νέας κουλτούρας και ιδεών προερχόμενη από άλλες χώρες, ε) η δημιουργία νέων αναγκών που δεν μπορεί να υποστηρίξει η περιοχή στ) η αύξηση της περιβαλλοντικής μόλυνσης μέσα από την αύξηση του θορύβου και ζ) η επιρροή της βιοποικιλότητας⁴¹.

Προκειμένου ο αγροτουρισμός να είναι επιτυχής θα πρέπει να πληρεί κάποια σημαντικά κριτήρια⁴². Τα κριτήρια αυτά είναι:

1. Το μέγεθος των άμεσων και έμμεσων πλεονεκτημάτων που παραμένουν στην περιοχή
2. Η προώθηση των διευκολύνσεων και των εξυπηρετήσεων που παρέχονται στην περιοχή

⁴⁰ Rural Development Commission, 1996, «The Impact of Tourism on Rural Settlements», London

⁴¹ Rural Development Commission, 1996, «The Impact of Tourism on Rural Settlements», London

⁴² PA Cambridge Economic Consultants, 1987, «A Study of Rural Tourism», English Tourist Board and Rural Development Commission

3. Η ύπαρξη δραστηριοτήτων προκειμένου να υποστηριχθεί ο τουρισμός στην περιοχή.

Για να είναι λοιπόν επιτυχής ο αγροτουρισμός θα πρέπει να ισχύουν τα παραπάνω κριτήρια και να συνδυάζονται μεταξύ τους. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία του αγροτουρισμού είναι η συμβολή της κοινωνίας ώστε να θέσει τις κατάλληλες βάσεις για την ανάπτυξη του. Άλλη σημαντική προϋπόθεση είναι η ύπαρξη χρηματοδοτήσεων που θα βοηθήσει την προώθηση της περιοχής και θα προσελκύσει τουρίστες.

4.7. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΔΙΑΚΟΠΩΝ

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια συνεχής αύξηση των αγροτουριστών οι οποίοι επιλέγουν στον ελεύθερο χρόνο τους να έρθουν σε επαφή με την φύση και τις χαρές που προσφέρει αυτή.

Καθώς η αγροτουριστική αγορά διευρύνεται και ο άνθρωπος αναζητά νέους τρόπους χαλάρωσης και αποχής από το αστικό περιβάλλον, η ζήτηση για αγροτουριστικά πακέτα αυξάνεται συνεχώς.

Ο αγροτουρισμός πλέον αναγνωρίζεται ως το νέο πρότυπο διακοπών το οποίο δεν μπορεί να προσδιοριστεί αν είναι κάποια φυσική απόληξη κάποιων αναγκών ή συνειδητή προσέγγιση.

Ο αγροτουρισμός δίνει την ευκαιρία στον άνθρωπο να έρθει σε επαφή με την φύση, να γνωρίσει καλύτερα τον εαυτό του, να επανεξετάσει την σχέση του με τον γύρω χώρο και με τους συνανθρώπους τους⁴³. Η γνώση των παραπάνω πλεονεκτημάτων του αγροτουρισμού ωθεί όλο και περισσότερους σε αυτή την κατηγορία τουρισμού.

⁴³ Παπακωνσταντινίδης, Λ., 1992, «Αγροτουρισμός... σταθμός στο δρόμο για την τοπική ανάπτυξη», Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος

4.8. ΜΟΡΦΕΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στην τουριστική βιβλιογραφία έχουν αναφερθεί διάφορες μορφές αγροτουρισμού. Αυτές οι μορφές παρουσιάζονται στις παρακάτω ενότητες. Ο αγροτουρισμός μπορεί να πάρει δύο γενικές μορφές: με παροχή στέγασης και χωρίς παροχή στέγασης, ενώ κάποια είδη συμμετέχουν και στις δύο μορφές⁴⁴.

⁴⁴ Shaw, G., and Williams, A., 1994, «Critical Issues in Tourism: A geographical perspective», Oxford: Blackwell.

Αγροτουρισμός σε φάρμα

Ο Nilsson⁴⁵ (2002) στην μελέτη του για τον τουρισμό σε φάρμες ορίζει την μορφή αυτή σαν υποομάδα του αγροτικού τουρισμού. Σύμφωνα με τον Nilsson ο αγροτικός τουρισμός βασίζεται στο αγροτικό περιβάλλον ως εκ τούτου ο τουρισμός της φάρμας στηρίζεται στην φάρμα και στον ιδιοκτήτη (οικοδεσπότη) της φάρμας.

Ο επισκέπτης του αγροτουριστικού καταλύματος μένει στο ίδιο το σπίτι της αγροτικής οικογένειας. Αυτή η μορφή αγροτουρισμού ταιριάζει σε τουρίστες που θέλουν να συμμετάσχουν σε αγροτικές δραστηριότητες και σε όσους ακολουθούν προγράμματα εθελοντικής εργασίας (π.χ. μάζεμα ελιάς, φρούτων) κλπ., καθώς και σε χαμηλού εισοδήματος επισκέπτες. Το αγροτικό κατάλυμα συνήθως προσφέρει αθλητικές δραστηριότητες ή ευκαιρίες για κολύμπι, ποδηλασία, περπάτημα, ιππασία κλπ.

Σε ξένες χώρες παρατηρείται το φαινόμενο οι επισκέπτες να συμμετέχουν ενεργά στην αγροτική παραγωγή. Γνωστός σύνδεσμος στο εξωτερικό είναι οι Εθελοντές Εργάτες σε Βιολογικές Φάρμες-Willing Workers on Organic Farms (WWOOF) που ξεκίνησε το 1971 στην Αγγλία από ιδιοκτήτες αγροτουριστικών καταλυμάτων και έχει επεκταθεί σε παγκόσμιο επίπεδο, Ευρώπη, βορ.Αμερική, Αφρική, Ασία, νοτ.Ειρηνικό. Κύριος σκοπός είναι να μάθει στους τουριστικούς επισκέπτες εναλλακτικούς τρόπους ζωής και μεθόδους οργάνωσης της καλλιέργειας. Οι αγρότες ωφελούνται συναντώντας ανθρώπους απ' όλο τον κόσμο με διαφορετική κουλτούρα και τρόπο σκέψης. Ο επισκέπτης για αντάλλαγμα προσφέρει κάποιες ώρες

⁴⁵ Nilsson, P.A., 2002, «Staying on farms an ideological background», Annals of Tourism Research, No 29

προσωπικής εργασίας. Στην Ελλάδα δεν έχει παρατηρηθεί κάτι το αντίστοιχο μέχρι σήμερα.

Αγροτουρισμός σε αυτοεξυπηρετούμενα δωμάτια.

Αυτή η μορφή αγροτουρισμού είναι η πιο συνηθισμένη καθώς απαιτεί λιγότερη εργασία εκ μέρους του αγρότη, ενώ σέβεται την ιδιωτική ζωή του αγρότη και του επισκέπτη. Σε αυτή την περίπτωση η τροφοδοσία είναι προσωπική υπόθεση και η κύρια προσφορά οι δραστηριότητες γι' αυτήν την κατηγορία των επισκεπτών. Το κυνήγι, το ψάρεμα, η πεζοπορία είναι επίσης συνηθισμένες προσφορές αλλά όχι με την συμμετοχή του ιδιοκτήτη. Στην Ιταλία υπάρχουν πολυτελείς οικείες κτισμένες με παραδοσιακά υλικά, πέτρα, ξύλο κεραμίδια και κατάλληλες υποδομές για προσέλκυση υψηλού εισοδήματος επισκεπτών, πύργοι και κάστρα στην Τοσκάνη. Τέτοια συγκροτήματα συνήθως ανήκουν σ' επιχειρηματίες κι όχι σε αγρότες. Φυσικά οι επισκέπτες δεν συμμετέχουν στην αγροτική ζωή του τόπου⁴⁶.

Γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί

Οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί αποσκοπούν στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού σε συγκεκριμένες περιοχές, μέσα από συλλογική δράση. Οι δραστηριότητες αυτού του συνεταιρισμού είναι η συγκέντρωση των προϊόντων που παράγονται από μέλη του συνεταιρισμού, η διανομή αυτών στους χονδρέμπορους ή στους λιανέμπορους προκειμένου να φτάσουν τελικά στον τελικό προορισμό τους που είναι ο τουρίστας.

Ο αγροτουριστικός συνεταιρισμός είναι ένας οικονομικός οργανισμός που στοχεύει στην βελτίωση της οικονομικής

⁴⁶ Λογοθέτης Μ., 1998, "Αγροτικός τουρισμός: μια εναλλακτική λύση", Αθήνα

κατάστασης των μελών της. Παράλληλα ο συνεταιρισμός είναι και ένας κοινωνικοοικονομικός οργανισμός που επιδιώκει την πολιτιστική, κοινωνική και οικονομική εξύψωση των ανθρώπων που συμμετέχουν σε αυτόν.

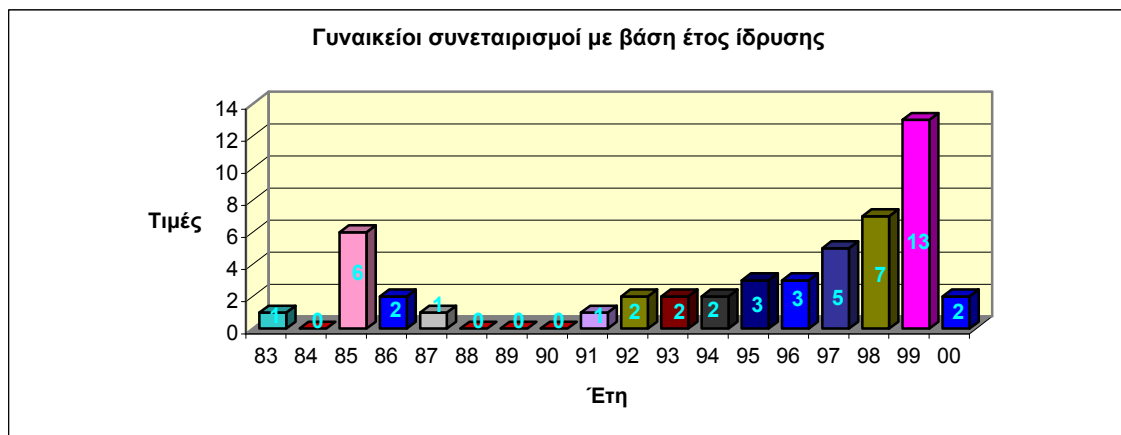
Τα άτομα που συμμετέχουν στον αγροτουριστικό συνεταιρισμό καταφέρνουν να αποκτήσουν ισχυρότερη δύναμη διαπραγμάτευσης και επιτυγχάνουν μείωση του ανά μονάδα κόστους παραγωγής των προϊόντων αγροτουριστικού χαρακτήρα⁴⁷.

Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί. Αυτοί οι συνεταιρισμοί ιδρύθηκαν τα τελευταία χρόνια και προέρχονται από διαφορετικές περιοχές. Οι συνεταιρισμοί έκαναν την εμφάνισή τους το 1983 στην Πέτρα της Λέσβου. Στην Ελλάδα υπάρχουν περίπου 18 συνεταιρισμοί στους οποίους δραστηριοποιούνται κυρίως γυναίκες της υπαίθρου. Οι γυναίκες απασχολούνται σε τουριστικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες. Οι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί προωθούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να ενισχύσουν το εισόδημα της γυναίκας αγρότισσας. Όταν πρωτοδημιουργήθηκαν λειτουργούσαν υπό συλλογική προσπάθεια αλλά αργότερα μετατράπηκαν σε εταιρίες. Η ανεργία που απειλεί τις γυναίκες στην ύπαιθρο την σημερινή εποχή οδηγεί πολλές φορές τις αγρότισσες να συμμετάσχουν σε αυτούς τους συνεταιρισμούς προκειμένου να ενισχύσουν το εισόδημα τους σε μικρό βαθμό βέβαια αφού οι εισπράξεις τους είναι πενιχρές. Ο λόγος που ωθεί πολλές φορές τις γυναίκες να συμμετάσχουν στους συνεταιρισμούς αυτούς είναι η ανάγκη τους για προσφορά υπηρεσιών και εκτός σπιτιού. Με άλλα λόγια η γυναίκα της υπαίθρου άδραξε την ευκαιρία να βγει από το σπίτι και να έχει μια δική της επιχείρηση.

⁴⁷ Καραθανάση, Β., Παντουβάκη, Μ., Ταγκαλάκη, Α., και Χανιωτάκης, Ι., «Εμπορία Προϊόντων Αγροτουρισμού και Αγροβιοτεχνίας», 2^ος κύκλος, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων: Τομέας Γεωπονίας

Οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί χρηματοδοτούνται από διάφορα προγράμματα. Τέτοια προγράμματα είναι το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα και το Leader που θα αναπτύξουμε παρακάτω. Στο διάγραμμα που θα ακολουθήσει θα παρουσιάσουμε τον αριθμό των γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών που δημιουργήθηκαν από το 1983 έως το 2000. Όπως θα δούμε οι συνεταιρισμοί με την πάροδο των χρόνων παρουσίαζαν μια ανάπτυξη με έντονη άνοδο το 1999.

Διάγραμμα 1

Πηγή: Γενική Γραμματεία Ισότητας

Οι λόγοι δημιουργίας ενός γυναικείου αγροτουριστικού συνεταιρισμού είναι πολλοί και όπως για παράδειγμα ότι βοηθά στην δημιουργία προοπτικών για την επίτευξη της οικονομικής αυτοτέλειας της αγρότισσας. Επίσης βοηθά την αγρότισσα να ενταχθεί στην σύγχρονη παραγωγική διαδικασία και παράλληλα θέτει τις βάσεις για συμμετοχή στις εισπράξεις του συνεταιρισμού ανάλογα με την συνεταιριστική της μερίδα. Παράλληλα η ένταξη των γυναικών στον συνεταιρισμό επιτρέπει την συμμετοχή της σε δημοκρατικές διαδικασίες και στην ενίσχυση του συνεταιρισμού.

Βέβαια παρά το γεγονός ότι η δημιουργία αυτών των συνεταιρισμών συνεπάγεται πολλά πλεονεκτήματα για την γυναίκα

παρόλαυτά αντιμετωπίζει και σημαντικά προβλήματα. Τα προβλήματα αυτά έχουν σχέση με την οργάνωση της υποδομής, τις απαιτήσεις της συλλογικής εργασίας και την αναγκαιότητα απόκτησης γνώσεων. Επίσης άλλο σημαντικό πρόβλημα είναι η έλλειψη σημαντικών κεφαλαίων για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών. Επίσης αξίζει να αναφερθεί ότι πολύ λίγοι συνεταιρισμοί έχουν προβεί σε δανεισμό για την επέκταση τους και αυτό οφείλεται στην συντηρητική νοοτροπία των γυναικών.

Βασικός παράγοντας για την σωστή οργάνωση και λειτουργία ενός συνεταιρισμού είναι η εκπαίδευση του αγροτικού πληθυσμού και ιδιαίτερα των γυναικών. Οι εκπαιδεύσεις αυτές διοργανώνονται από το Πρόγραμμα Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας σε διάφορες περιοχές της χώρας. Κάθε εκπαιδευτικό πρόγραμμα έχει τις δικές του θεματικές ενότητες οι οποίες προσαρμόζονται ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε περιοχής. Φορείς που συμμετέχουν σε προγράμματα αγροτικής και αγροτουριστικής εκπαίδευσης είναι το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων μέσω των Τεχνικών Επαγγελματικών Εκπαιδευτηρίων, και ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης μέσω των Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης⁴⁸.

Για το διάστημα 1995-1999 πραγματοποιήθηκαν 735 εκπαιδεύσεις σε αγρότισσες με θέμα τον αγροτουρισμό, οικοτεχνία, ενδυμασία, γεωργικά μηχανήματα κ.α. Στον πίνακα 2.1. που ακολουθεί παρουσιάζονται τα προγράμματα εκπαίδευσης από το 1995 έως το 1999.

⁴⁸ www.agrtour.gr

Πίνακας 1.

Προγράμματα συμμετοχής αγροτισσών ανά θέμα εκπαίδευσης			
Θέμα	Εκπαιδεύσεις	Άτομα	Ποσοστό
Οικοτεχνία	329	7.739	43,3%
Ενδυμασία	173	4.300	22,8%
Τεχνολογία Τροφίμων	136	3.118	17,9%
Αγροτουρισμός	107	2.449	14,1%
Χρήση Η/Υ	5	109	0,7%
Διοίκηση – οργάνωση επιχειρήσεων	3	62	0,4%
Φροντίδα ατόμων τρίτης ηλικίας	3	59	0,4%
Φροντίδα παιδιών	1	25	0,1%
Γεωργικά μηχανήματα	2	65	0,3%
Σύνολο	735	17.307	100%

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Διεύθυνση Αγροτικής Οικιακής Οικονομίας

Παρατηρούμε ότι για τον αγροτουρισμό πραγματοποιήθηκαν περίπου 107 προγράμματα στα οποία συμμετείχαν 2.449 αγρότισσες δηλαδή το ποσοστό συμμετοχής ήταν 14,1%.

Τα προγράμματα αυτά ως στόχο είχαν να βοηθήσουν τον γυναικείο αγροτικό πληθυσμό να κατανοήσει την χρησιμότητα του αγροτουρισμού, να τον ευαισθητοποιήσει σε θέματα ανθρωπίνων σχέσεων, να τον καταρτίσει σε θέματα διαχείρισης τουρισμού, να

ενισχύσει περισσότερο την θέση της γυναίκας και να ενθαρρύνει την δημιουργία αγροτουριστικών συνεταιρισμών.

Camping / Karavaning

Πρόκειται για χώρους ειδικά διαμορφωμένους όπου οι τουρίστες κατασκηνώνουν για να περάσουν τις διακοπές τους κοντά στη φύση και με φυσικό τρόπο. Η διαφορά ανάμεσα στα camping και caravanning είναι ότι στα πρώτα οι κατασκηνωτές μένουν σε αντίσκηνα, ενώ στα δεύτερα σε τροχόσπιτα. Και στις δύο περιπτώσεις οι διαμορφωμένοι χώροι, που συνήθως είναι σε πευκόφυτες περιοχές κοντά στη θάλασσα, διαθέτουν εγκαταστάσεις με κοινόχρηστους χώρους και άλλες λειτουργίες που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των τουριστών-κατασκηνωτών.

Αυτή η μορφή αγροτουρισμού συνηθίζεται στην Αγγλία και Ιρλανδία και απευθύνεται σε χαμηλού εισοδήματος τουρίστες. Στην Ελλάδα δεν συνηθίζεται.

Αγροτουρισμός σε προστατευόμενες περιοχές (εθνικά πάρκα)

Το Παγκόσμιο Συνέδριο για τις Προστατευόμενες Περιοχές (World Congress on National Areas), όρισε σαν εθνικά πάρκα τις φυσικές εκείνες περιοχές, που σκοπό έχουν να προστατέψουν την οικολογική ακεραιότητα των οικοσυστημάτων και παρέχουν επιστημονικές, πνευματικές και εκπαιδευτικές ευκαιρίες για ψυχαγωγία.

Τα εθνικά πάρκα είναι προστατευόμενες περιοχές, που έχουν ως σκοπό να προστατέψουν το φυσικό περιβάλλον και να προωθήσουν την επιστημονική έρευνα και την περιβαλλοντική μόρφωση. Σύμφωνα με την νομοθεσία τα εθνικά πάρκα είναι προστατευόμενες περιοχές που έχουν τους εξής στόχους

1. να προστατέψουν το φυσικό περιβάλλον
2. να προωθήσουν την επιστημονική έρευνα και την περιβαλλοντική εκπαίδευση
3. να παρέχουν ευκαιρίες για ψυχαγωγία και
4. να βελτιώσουν το κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο των ντόπιων προωθώντας την ανάπτυξη του οικοτουρισμού και ενθαρρύνοντας τις παραδοσιακές οδούς για την χρήση γης και παραδοσιακών απασχολήσεων.

Η τοπική κοινωνία που συμμετέχει σ' αυτά τα προγράμματα παίζει σημαντικό ρόλο στη διαχείριση αυτών των περιοχών. Αυτή η μορφή αγροτουρισμού συνδυάζεται με φυσιολατρικό και οικολογικό τουρισμό. Ενώ ο αριθμός των ανθρώπων που επισκέπτονται τα εθνικά πάρκα και άλλες προστατευόμενες περιοχές, αυξάνεται με γοργούς ρυθμούς. Απόδειξη για αυτό αποτελεί σύμφωνα με τις επισκέψεις που καταμετρήθηκαν για ένα

ολόκληρο έτος, στο Αμερικάνικο Σύστημα Εθνικών Πάρκων που μόνο του ξεπέρασε τις 400 εκατ⁴⁹.

4.9. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Η διαμονή στον αγροτουρισμό μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τις επιθυμίες και τις ιδιαίτερες ανάγκες του επισκέπτη. Έτσι λοιπόν οι εγκαταστάσεις για την διαμονή των επισκεπτών, μπορεί να είναι απλά υπνοδωμάτια, διαμερίσματα αυτοεξυπηρετούμενα συνήθως, αγροικίες, σπιτάκια για ενοικίαση τους καλοκαιρινούς μήνες, μερικά εκ των οποίων φιλοξενούν μέχρι 16-18 άτομα και είναι πολύ καλά εξοπλισμένα (πισίνες, spa, κτλ) τα οποία είναι κατάλληλα και για παραμονή πέρα απ' την τουριστική περίοδο. Στην διαμονή δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε και τα camping όπου είναι μια σχετικά χαμηλού κόστους διαμονή για τον τουρίστα, που δίνει στους λάτρεις αυτού του είδους μια εμπειρία κοντά στην φύση περισσότερο απ' όλες τις άλλες εγκαταστάσεις για διαμονή.

Σαν συμπλήρωμα ή σαν μία εναλλακτική πρόταση απέναντι στην διαμονή ένας αριθμός σχεδίων/προγραμμάτων, αφορούν επενδύσεις για συγκεκριμένες τουριστικές εγκαταστάσεις πέρα απ' αυτές τις διαμονής.

Προκειμένου να επιτευχθεί μια ολοκληρωμένη απόδοση του αγροτουρισμού που να είναι ενταγμένη στη γενικότερη τουριστική πολιτική για συνολική ποιοτική αναβάθμιση και διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, τα προγράμματα του αγροτουρισμού

⁴⁹ Ceballos-Laskurain, H., 1996, «Tourism, Ecotourism and Protected Areas. The state of nature based tourism around world and guidelines for its development», WCN, Switzerland

θα πρέπει να περιλαμβάνουν και διάφορες εγκαταστάσεις και ανωδομές, όπως:

- Κέντρα εστίασης και αναψυχής
- Μικρές εγκαταστάσεις πολιτιστικών χρήσεων
- Μικρές εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής (εκθεσιακοί χώροι, χώροι άθλησης κλπ.)
- Εργαστήρια μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και πρατήρια πώλησης κλπ.
- Γραφείο πληροφοριών και κρατήσεων ⁵⁰

4.10. ΦΟΡΕΙΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού συντελείται μέσα από διάφορα αρμόδια όργανα που αναλαμβάνουν δράση γύρω από τον αγροτουρισμό και φροντίζουν για την σωστή λειτουργία του, προώθηση και εξέλιξή του. Αυτοί αναλύονται παρακάτω.

Ο δημόσιος τομέας

Το κράτος και άλλοι δημόσιοι οργανισμοί μπορούν ν' αναλάβουν επιχειρηματικές δραστηριότητες σε περιπτώσεις εκμετάλλευσης της περιουσίας του ίδιου του κράτους (ιαματικές πηγές, χιονοδρομικά κέντρα, πρότυπα κρατικά αγροκτήματα, παιδικές κατασκηνώσεις). Υπάρχουν αρκετές τέτοιες περιπτώσεις επιχειρήσεων που έχουν δημιουργηθεί είτε από κρατικές

⁵⁰ Εξαρχος Γ. – Σ. Καραγιάννης, 2004, «Αγροτουρισμός: Μοχλός για την ανάπτυξη της υπαίθρου». Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης, Θεσσαλονίκη

υπηρεσίες είτε από δημόσιους οργανισμούς (ΕΟΤ). Τέτοιες επιχειρήσεις έχουν κοινωνικό χαρακτήρα⁵¹.

Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η παρέμβαση του δημόσιου τομέα σε επιχειρηματικές δραστηριότητες του αγροτουρισμού μπορεί να εκδηλωθεί και έμμεσα μέσω των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με το σύστημα των προγραμματικών συμβάσεων. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό οι ΟΤΑ , μπορούν να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις με φορείς του δημοσίου τομέα. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), δηλαδή οι δήμοι και οι κοινότητες είναι οι πιο κατάλληλοι φορείς για να αναλάβουν επιχειρηματικές δραστηριότητες σε τοπικό επίπεδο στον τομέα του αγροτουρισμού. Διαθέτουν οργάνωση σ' όλες τις αγροτικές περιοχές, έχουν γνώση πάνω στην εκτέλεση έργων, μπορούν να εξασφαλίσουν οικονομικά μέσα από το κράτος, αλλά πάνω απ' όλα εκφράζουν την θέληση των δημοτών τους στις αναπτυξιακές επιλογές της περιοχής τους⁵².

Ο ιδιωτικός τομέας

Κάτω από τις σημερινές παραγωγικές συνθήκες η ιδιωτική επιχείρηση αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης του αγροτουρισμού τουλάχιστον για τις περιοχές που παρουσιάζουν αναπτυξιακή αυτονομία. Αλλά και για τις άλλες περιοχές, ο ρόλος της ιδιωτικής πρωτοβουλίας μπορεί να είναι θετικός αν βέβαια λειτουργήσει κάτω από ίσες ανταγωνιστικές συνθήκες με τις ομοειδείς επιχειρήσεις γενικά του δημόσιου τομέα. Στον τομέα του αγροτουρισμού η ιδιωτική επιχείρηση μπορεί να πάρει οποιαδήποτε νομική μορφή (ατομική, ομόρρυθμη εταιρεία, ΕΠΕ, ΑΕ κτλ).

⁵¹ Περιφέρεια Κρήτης, 2004

⁵² Λογοθέτης Μ., 1998, "Αγροτικός τουρισμός: μια εναλλακτική λύση", Αθήνα

Αγροτουριστική Α.Ε.

Φαινόμενα όπως είναι ο μαζικός τουρισμός καθώς επίσης και η ανάγκη του ανθρώπου να έρθει σε επαφή με την φύση οδήγησαν στην δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Παραδοσιακοί τουριστικοί προορισμοί όπως η *Ισπανία*, η *Γαλλία* και η *Ιταλία* έχουν αναπτύξει έντονα τον αγροτουρισμό προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες των ατόμων να έρθουν σε επαφή με την φύση.

Τα Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα Α.Ε. σε συνεργασία με την Αγροτική Τράπεζα, ιδιωτικές επιχειρήσεις και τοπικούς συνδέσμους ίδρυσαν την Αγροτουριστική Α.Ε. η οποία δραστηριοποιείται στον αγροτουρισμό. Σκοπός της εταιρίας είναι να διαμορφώσει ένα προϊόν αγροτουρισμού με υψηλή ποιότητα.

Η Αγροτουριστική Α.Ε. αποφάσισε να δημιουργήσει ένα δίκτυο προβολής και προώθησης του αγροτουρισμού. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό προέβη σε συνεργασία με κοινοπραξία επαγγελματιών του τουρισμού και ίδρυσε το "Ελληνικό Δίκτυο Αγροτουρισμού Α.Ε."

Η Αγροτουριστική Α.Ε. έχει ως στόχο να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες προκειμένου να εδραιωθεί ο αγροτουρισμός ως τουριστική δραστηριότητα και ως ένας επιτυχημένος κλάδος της οικονομίας της χώρας. Η Αγροτουριστική Α.Ε. εκτός των άλλων στοχεύει στην καθιέρωση του αγροτουρισμού στην Ελλάδα.

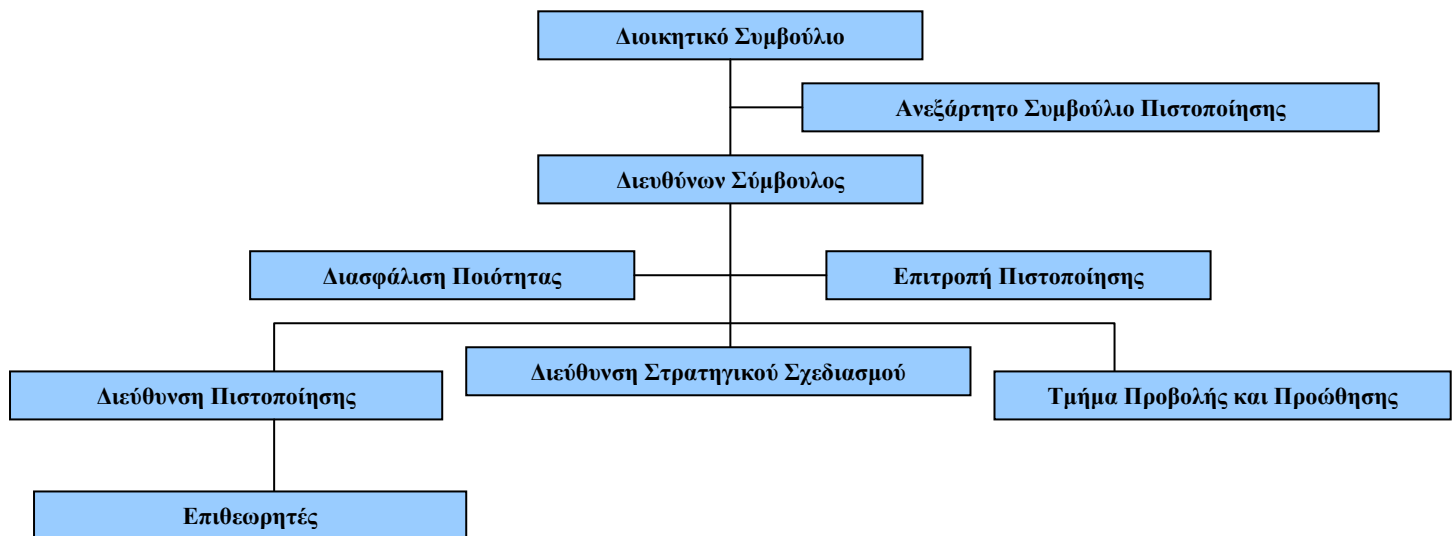
Οι δραστηριότητες της Αγροτουριστικής Α.Ε. είναι οι εξής:

- Συμμετέχει σε επενδύσεις. Η Αγροτουριστική Α.Ε. κατάφερε να αυξήσει το κεφάλαιο της σε 1,5 εκατομμύρια δραχμές το οποίο θα χρησιμοποιήσει αποκλειστικά σε επενδύσεις.
- Αναζητά κεφάλαια από τρίτους επενδυτές είτε στην Ελλάδα είτε στο εξωτερικό.

- Δημιουργεί ειδικές προδιαγραφές ποιότητας για τον αγροτουρισμό μέσω της δημιουργίας ενός προαιρετικού σήματος ποιότητας υπηρεσιών. Αυτό το σήμα καλύπτει όλες τις μορφές αγροτουρισμού όπως είναι καταλύματα, παρασκευή τοπικών προϊόντων και υπαίθριες δραστηριότητες.
- Προωθούν τον ποιοτικό αγροτουρισμό

Το οργανόγραμμα που ακολουθεί η Αγροτουριστική Α.Ε. φαίνεται στην συνέχεια⁵³

⁵³ www.agrotour.gr

Πηγή: [www. agrotour.gr](http://www.agrotour.gr)

Αναπτυξιακές εταιρίες Α.Ε.

Το 1989 ξεκίνησε η ίδρυση των αναπτυξιακών εταιρειών ενώ με την πάροδο των χρόνων διευρύνεται όλο και περισσότερο με συμμετοχή των ΟΤΑ, των δήμων και άλλων φορέων. Οι κύριοι στόχοι τέτοιων εταιρειών είναι αναπτυξιακοί. Σχεδιάζουν δηλαδή την ανάπτυξη των περιοχών και την αξιοποίηση κατά το μεγαλύτερο δυνατό βαθμό των διαθέσιμων εθνικών και κοινοτικών πόρων μέσα από την διαχείριση των προγραμμάτων. Στηρίζει τεχνικά τους κατοίκους και τους φορείς της περιοχής στους τομείς επιμόρφωση, αναλαμβάνει πρωτοβουλίες σε θέματα προστασίας περιοχών, διατήρηση πολιτιστικής κληρονομιάς ανάπτυξης

συνοχής της περιοχής. Μέσα στα πλαίσια της λειτουργίας των αναπτυξιακών εταιρειών διοργανώνονται και ημερίδες με διάφορα θέματα (ποιότητας, κλπ).

Η συμμετοχή των κατοίκων

Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας κρίνεται από σημαντική έως ακραίως αναγκαία, οι κάτοικοι είναι οι πρώτοι που αποκομίζουν οφέλη από τις αλλαγές που συντελούνται στον τόπο τους, τα οποία οι ίδιοι πρέπει να μπορούν να κρίνουν κατά πόσο θα είναι υπέρ της τοπικής κοινωνίας, και κατά πόσο ενέχουν μελλοντικό κίνδυνο, να έχουν άποψη για να μπορούν να διασφαλίζουν το μέλλον του τόπου τους. Η συμμετοχή των κατοίκων δεν περιορίζεται μόνο στην θεωρία αλλά και στην πράξη μπορούν να λαμβάνουν μέρος σε κινήσεις προώθησης και διαφήμισης του τόπου μέσω των πολιτιστικών συλλόγων, με καινοτόμες ιδέες, που θα έχουν χαρακτήρα

Η συμμετοχή των πολιτών είναι η αναδιανομή δύναμης που τους δίνει την δυνατότητα να μοιραστούν τα πολλαπλά οφέλη που προκύπτουν. Ο Pretty⁵⁴ (1995) σε μια μελέτη του περιγράφει και αναλύει την συμμετοχή της κοινωνίας σε επτά επίπεδα. Ξεκινώντας από το επίπεδο της υποκινούμενης συμμετοχής καταλήγοντας στο επίπεδο της αυτουποκινούμενης συμμετοχής. Κάθε επίπεδο αντανακλά την επιρροή που δέχεται από εξωτερικούς παράγοντες, γεγονός που αποδεικνύει την σχέση των κατοίκων αλλά και την ισχύ των δεσμών μεταξύ τους. Η κινητοποίηση είναι περιγράφεται ως ο πλήρης έλεγχος των κατοίκων πάνω σε όλες τις πλευρές της διαδικασίας της ανάπτυξης.

⁵⁴ Pretty, J., 1995, «The many interpretations of participation», In Focus No. 16

4.11. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ

ΚΥΠΡΟΣ

Ένας τουριστικός προορισμός που εδώ και χρόνια έχει μεγάλη επιτυχία στον μαζικό τουρισμό αναγκάστηκε τα τελευταία χρόνια να στραφεί προς τον εναλλακτικό τουρισμό. Ένα καινούριο κεφάλαιο έχει ανοίξει για την Κύπρο, αυτό το νέο κεφάλαιο είναι η ανάπτυξη του αγροτουρισμού που ξεκίνησε το 1991 από τον τουριστικό οργανισμό Κύπρου. Το πρόγραμμα ονομάζονταν Laona project και έτσι η κυβέρνηση Κύπρου ξεκίνησε μια νέα τουριστική στρατηγική με σκοπό την προώθηση του αγροτουρισμού. Σκοπός του προγράμματος ήταν να ανατραπεί η κοινωνική και η οικονομική υποβάθμιση σε δέκα χωριά της Κύπρου⁵⁵.

Πρωτοβουλίες για την ανακαίνιση παραδοσιακών σπιτιών για τουριστική χρήση ξεκίνησαν όπως και η δημιουργία πολιτιστικών κέντρων και μαγαζιών με είδη χειροτεχνίας. Ο τουριστικός οργανισμός Κύπρου ενθάρρυνε την προώθηση ενεργειών και οικονομικών κινήτρων, με την παροχή δανείων με χαμηλά επιτόκια, για την ανακαίνιση παλαιών παραδοσιακών κατοικιών σε χωριά για τουριστική χρήση, σε εκθεσιακά κέντρα, ταβέρνες κτλ. Αξιοσημείωτη είναι και η δημιουργία ενός κεντρικού συστήματος κρατήσεων από τον Τουριστικό Οργανισμό Κύπρου, που όμως είναι δημόσια εταιρεία και έχει μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα, η λεγόμενη «Κυπριακή Αγροτουριστική Εταιρεία». Αναλαμβάνει τις κρατήσεις για τις αγροτουριστικές επιχειρήσεις στην Κύπρο⁵⁶.

⁵⁵ Ioannides, D., 1995, «A flawed implementation of sustainable tourism: The experience of Akamas, Cyprus», *Tourism management*, No. 16

⁵⁶ Ioannides, D., 1995, «A flawed implementation of sustainable tourism: The experience of Akamas, Cyprus», *Tourism management*, No. 16

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ο αγροτουρισμός έχει μακρά παράδοση στην Γερμανία ξεκινώντας πριν από 150 χρόνια όταν οι διακοπές στην εξοχή και κοντά στις πόλεις έγινε συνήθεια στον άνθρωπο. Στη Γερμανία ο αγροτικός και πιο ειδικά ο τουρισμός της φάρμας έτυχε μεγάλου ενδιαφέροντος στις αρχές του 70 κυρίως λόγω πρωτοβουλίας του Υπουργείου Γεωργίας και Δασοκομίας. Πέρα από τα συνηθισμένα καταλύματα σε σπίτια αγροτών, σε διαμερίσματα, σε μικρά σπίτια και campings δίπλα στη γεωργική εκμετάλλευση, καταβάλλεται προσπάθεια αναβίωσης παλιών αγροτικών οικισμών και μετατροπής τους σε τουριστικά χωριά για φιλοξενία τουριστών.

Ωστόσο η έρευνα του Opperman⁵⁷ (1996) έδειξε ότι παρά το ότι ο τουρισμός συχνά προτεινόταν στους ιδιοκτήτες φάρμας σαν «πανάκεια» για να τους βοηθήσει οικονομικά με ένα συμπληρωματικό εισόδημα, τελικά αποδείχτηκε ότι το εισόδημα που αποκομούσαν από τον τουρισμό ήταν πενιχρό λόγω νομικών περιορισμών. Γι' αυτό το λόγο δεν μπορούσε να αναπτυχθεί περαιτέρω.

ΙΤΑΛΙΑ

Στις λιγότερο ανεπτυγμένες νότιες περιοχές της Ευρώπης, όπως για παράδειγμα στην Ιταλία όπου ο γεωργικός τομέας δεν έχει δυνατότητες για υψηλές αποδόσεις, ο τουρισμός επεμβαίνει εξισορροπητικά σαν μια εναλλακτική λύση προσφοράς ευκαιριών απασχόλησης και συμπληρωματικού εισοδήματος στους αγρότες.

Ο αγροτουρισμός στην Ιταλία είναι η μορφή τουρισμού με την πιο ραγδαία αύξηση. Αρχικά ο αγροτουρισμός ήταν μέρος του προγράμματος περιφερειακής πολιτικής, σαν ένα μέτρο δράσης

⁵⁷ Opperman, M. 1996, «Tourism in southern Germany», Annals of Tourism Research, No.23

ενάντια στην αστικοποίηση. Σύμφωνα με τον τουριστικό πίνακα της περιοχής της Τοσκάνης, αγροτουρισμός σημαίνει οι ιδιοκτήτες φάρμας που δραστηριοποιούνται και στον τουρισμό να προσφέρουν διαμονή στους τουρίστες με διαφοροποίηση και ποικιλία. Υπάρχουν πολυτελείς οικείες κτισμένες με παραδοσιακά υλικά και κατάλληλες υποδομές για προσέλκυση υψηλού εισοδήματος επισκεπτών. Πύργοι και κάστρα του 14ου αιώνα είναι αυτό που προσελκύει τους περισσότερους επισκέπτες, ενώ γίνονται και ξεναγήσεις σε διάφορα μέρη.

Η Σιένα είναι το πιο διάσημο τουριστικό θέρετρο στην Τοσκάνη και έχει τον υψηλότερο αριθμό τουριστών, ενώ μετά ακολουθούν η Φλωρεντία και το Γκροσέτο. Σχετικά με τους κανονισμούς που ισχύουν υπάρχουν κάποιοι γενικοί για ολόκληρη την Ιταλία, που όμως συμπληρώνονται από κάποιους επιπρόσθετους ανάλογα με την κάθε περιοχή. Αυτοί οι κανόνες αφορούν κανόνες δόμησης, νέες κατασκευές νόρμες στην φάρμα. Νέες κατασκευές στην φάρμα δεν επιτρέπονται, ενώ η αγροτουριστική διαμονή πρέπει να γίνεται σε παλιά αλλά καλοδιατηρημένα κτήρια, ενώ εσωτερικά θα πρέπει να είναι μοντέρνα⁵⁸.

ΑΥΣΤΡΙΑ

Η Αυστρία είναι η πρωτοπόρος χώρα της Ευρώπης σε σχέση με τον αγροτουρισμό, όπου αναπτύχθηκε μετά το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο όταν οι άνθρωποι θέλησαν να ξεφύγουν από τις βομβαρδισμένες πόλεις ψάχνοντας για διαμονή στην εξοχή. Οι αγρότες πρόσεξαν ότι αυτό μπορούσε να γίνει επιχείρηση και άρχισε να προσφέρεται διαμονή για αναψυχή στους τουρίστες.

⁵⁸ Del Gaudio, V., 1970, «Αγροτουρισμός και κουλτούρα», Roma

Στην Αυστρία υπάρχουν δύο σαιζόν: ο χειμώνας ανάμεσα στα Χριστούγεννα και το Πάσχα, και το καλοκαίρι από τον Μάιο μέχρι τον Οκτώβριο.

Πολλοί ιδιοκτήτες φάρμας που συμμετείχαν στον Τουρισμό τώρα εξαρτώνται απ' αυτόν για να διατηρήσουν την γεωργική τους παραγωγή. Ένα μερίδιο της τάξης του 50% από το μεικτό εισόδημα, προέρχεται από τον τουρισμό. Τα κίνητρα για την ενασχόληση με τον τουρισμό σύμφωνα με τον Selwyn⁵⁹ (1996) αποτέλεσαν: η συμβολή του τουρισμού στην Αυστρία σαν τουριστικός προορισμός, ο οικονομικός ρόλος και η ικανότητα για κεφαλαιοποίηση του συνδέσμου μεταξύ τουρισμού και γεωργίας.

4.12. Θ Ε Σ Μ Ι Κ Ο Π Λ Α Ι Σ Ι Ο

A' Για τον συνεδριακό τουρισμό : έχουμε τον Ν.1892/90 Δίδονται κάποια οφέλη κίνητρα για δημιουργία μικρών συνεδριακών κέντρων κάτι που για την περίπτωση του ορεινού τουρισμού κρίνεται ως υπεραρκετό. Σημειώνουμε ότι αυτά τα μικρά συνεδριακά κέντρα πρέπει να αποτελέσουν χώρους για ανάπτυξη των εκπαιδεύσεων - μετεκπαιδεύσεων του προσωπικού στον τουρισμό. Αποτελούν δε και τους καταλληλότερους χώρους για πλήθος δραστηριοτήτων (σεμινάρια επιχειρηματικών, κατάρτισης γυμναστών σε θέματα ασφαλείας σε ορειβατικές δραστηριότητες, προβολή του Ε.Ο.Τ., πολιτιστικές εκδηλώσεις για να αναφέρουμε ενδεικτικά παραδείγματα).

B' Για τον θεραπευτικό τουρισμό : έχουμε απηρχαιομένο νομοθετικό πλαίσιο Ν.2188/20 περί ιαματικών πηγών - νόμος του 1920 - ελαφρά τροποποιημένο με το Ν.4086/1960. Μειονεκτεί

⁵⁹ Selwyn, T., 1996, «The Tourist Image: Myths and Myth Making in Tourism». London: Wiley. Senter for economic development.

εδώ η νομοθεσία διότι δεν λαμβάνει υπόψην της νεότερες διεθνείς εξελίξεις (και βέβαια τις εκδοχές του ευρύτερου τουρισμού υγείας).

Γ' Για τον οικοτουρισμό: Πολλές και ποικίλες θεσμικές παρεμβάσεις που αφορούν άμεσες συμπληρώσεις, καταργήσεις και νέες θεωρήσεις με σκοπό βέβαια την ικανοποίηση των απαραίτητων προϋποθέσεων. Συχνά το τελικό αποτέλεσμα είναι η αναποτελεσματικότητα λόγω επικαλυπτόμενων αρμοδιοτήτων των κρατικών υπηρεσιών.

Δ' Για τον αγροτουρισμό : η δράση αυτή καλύπτεται από νομοθετήματα και ρυθμίσεις της Ε.Ο.Κ. (πλέον Ευρωπαϊκής Ένωσης) Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (1990), [Council of Europe] / Κοινοτική Δράση (1990)/, [Community Action] /, Συμβούλιο των Υπουργών (1986) / [Commission] . Βάση αυτών καταρτίστηκαν προγράμματα που ανέλαβαν να προωθήσουν Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτική Τράπεζα, Ε.Ο.Τ. σε συνεργασία με χρηματοδότηση Ε.Ο.Κ.. Από το 1984 εμπλέκεται το Υπουργείο Οικονομίας μέσω των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων.

Ε' Για τον χιονοδρομικό τουρισμό : βλέπε παράρτημα Χ.Τ.(;) Διεξαγωγή αγώνων σε χιονοδρομικό κέντρο, **F.I.S.** = 1973 [ο δεκάλογος της Νομικής Επιτροπής της Διεθνούς Ομοσπονδίας Χιονοδρομίας], σήμανση μονοπατιών.

ΣΤ' Για την εξεύρεση κατάλληλων εκτάσεων για δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων : βλέπε ομότιτλο παράρτημα Βασικά έχουμε : Ν.2000 (ΦΕΚ 206 24/12/91), ρύθμιση άρθρο 6 παρ. 15 (ΦΕΚ 118 τεύχος πρώτο), Ν.973/1979. Σημαντικότερη η παράγραφος 18 του άρθρου 6 που θεσμοθετεί "ζώνες τουρισμού και αναψυχής". Επίσης νέος τουριστικός νόμος (βλέπε παράρτημα, τμήμα ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ)

Η' Χρονομεριστική μίσθωση Ν.1652/1986 και υπαγωγή τουριστικών καταλυμάτων σε καθεστώς χρονομεριστικής

μίσθωσης : (απόφαση Υφ.Εθν.Οικονομίας Αριθμός 9953/ΔΙΟΝΕΣΕ/1789. Η σχετική νομοθεσία χαρακτηρίζεται επαρκέστατη | βλέπε παράρτημα, τμήμα ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ για : Εγκαταστάσεις, Camping, Εργατικά θέματα ⁶⁰].

⁶⁰ Ευθυμιάτου - Πουλάκου, Αντωνία. Τουριστική νομοθεσία / Αντωνία Ευθυμιάτου - Πουλάκου. - Αθήνα : Interbooks, 2004.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

5.1. Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Η ύπαρξη της βασικής υποδομής, η κρητική ομορφιά, ο καθαρός ουρανός, τα ιστορικά μνημεία και ο πλούσιος πολιτισμός είναι τα κύρια συστατικά της επιτυχίας της Κρήτης σαν τουριστικός προορισμός. Η Κρήτη είναι ο πρώτος και πιο δυναμικός προορισμός στην Ελλάδα συνεισφέροντας το 18% στον συνολικό τουρισμό της Ελλάδας.

Η Κρήτη απολαμβάνει την αξιοζήλευτη θέση στην Μεσόγειο σαν έξοδος προς τρεις Ηπείρους. Η επιφάνεια της Κρήτης είναι κυρίως ορεινή κυριαρχείται από τρεις μεγάλες οροσειρές. Τα Λευκά Όροι, τον Ψηλορείτη, και το Δίκτυ που διασχίζει την Κρήτη και φτάνει στα 2500 μέτρα σε ύψος. Η Κρήτη έχει ένα τοπίο εξαιρετικής ομορφιάς και θέας γεμάτη ποικιλία και αντιθέσεις⁶¹.

Οι φυσικές καλλονές του νησιού συμπεριλαμβάνουν πολυάριθμες μαρίνες, φαράγγια και πάνω από 1000 σπήλαια. Ωστόσο τα δυνατά σημεία της Κρήτης δεν περιορίζονται μόνο στο φυσικό περιβάλλον αλλά και στα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που υποστηρίζονται από τον αρχαιολογικό και ιστορικό πλούτο και τα παραδοσιακά χωριά.

Οι φέρουσες ικανότητες πολλών περιοχών έχουν υπερβληθεί και το φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον είναι κάτω

⁶¹ Kousis, M., 1984, «Tourism as an agent of social change in a rural Cretan community», Michigan: University of Michigan

από σοβαρή απειλή. Σαν αποτέλεσμα, η εικόνα μερικών παράκτιων περιοχών που έχει αλλάξει τραγικά.

Πολλά ψαροχώρια, όπως η Χερσόνησος και ο Άγιος Νικόλαος, έχουν μεταμορφωθεί σε πόλεις, και έχασαν την αυθεντικότητά τους και την αρχιτεκτονική τους εξ' αιτίας του εύκολου και γρήγορου κέρδους που έχει οδηγήσει η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού. Παρότι ο Αγροτουρισμός σαν είδος τουρισμού με βάση την φύση είναι ένα ολοκληρωμένο κομμάτι της πρόσφατης τουριστικής πολιτικής, και τα μόνα μέσα για την προώθησή του είναι η παροχή υποδομής σε περιοχές με οικολογικό ενδιαφέρον. Συγκεκριμένα σύμφωνα με μελέτη της περιφέρειας Κρήτης οι μόνες περιοχές που έχουν περιθώρια ανάπτυξης είναι Αμάρι, οροπέδιο Λασιθίου, Αβδού, Βάμος, οροπέδιο Ασκύφου⁶².

Σήμερα το νησί επισκέπτονται 2,5 περίπου εκατομμύρια τουρίστες αριθμός έντονα δυσανάλογος με τον γηγενή πληθυσμό πέντε φορές περισσότεροι οι επισκέπτες απ' τους ντόπιους. Η σημασία της αναλογίας αυτής γίνεται ακόμα μεγαλύτερη εάν συνεκτιμηθεί και η χωρική διασπορά των τουριστικών ροών η συντριπτική πλειοψηφία των τουριστών συγκεντρώνονται σε συγκεκριμένες ζώνες τουριστικές πόλεις στα βόρεια παράλια και σε ορισμένους θύλακες στα νότια.

Το γεγονός αυτό οφείλεται στο πρότυπο της τουριστικής ανάπτυξης που επικρατεί ο μαζικός τουρισμός του ήλιου και της θάλασσας και είχε ως συνέπεια την σταδιακή διαφοροποίηση των χρήσεων γης, την αλλαγή των κοινωνικών προτύπων και ασχολιών του πληθυσμού και τη διαφοροποίηση της ανάπτυξης μεταξύ των επιμέρους περιοχών του νησιού.

Η Κρήτη κατέχει μια ισχυρή γεωγραφική θέση στην Ευρώπη, το άριστο κλίμα και ο νησιώτικος χαρακτήρας του συνεργάζονται με μεγάλη επιτυχία ενώ έχει κατοχυρώσει την θέση της στην

⁶² Ξενία, 2004, «Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης της περιφέρειας Κρήτης», Ξενία

παγκόσμια τουριστική αγορά. Η τουριστική ζήτηση είναι σε υψηλά επίπεδα με την Κρήτη να συνεισφέρει κατά το 20% στον συνολικό τουρισμό της Ελλάδας.

Η Κρήτη διαθέτει επίσης επαρκείς τουριστικές υποδομές και μπορεί να καλύψει και να παρέχει υπηρεσίες σ' όλους τους τουρίστες που υποδέχεται κάθε χρόνο. Τόσο οι τεχνητοί όσο και οι φυσικοί και οι ανθρωπογενείς πόροι του νησιού κυμαίνονται σε υψηλό επίπεδο με αναρίθμητα φυσικά κάλλη και ομορφιές, που δεν είναι γνωστά ούτε στους ντόπιους⁶³.

Παρά την ύπαρξη αυτών των θετικών στοιχείων που προαναφέρθηκαν, στην Κρήτη όλα αυτά τα χρόνια έχουν γίνει αποσπασματικές και μεμονωμένες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες τουριστικής ανάπτυξης και υπήρξε απότομη διόγκωση της ιδιωτικής επενδυτικής δραστηριότητας. Η έλλειψη θεσμικού πλαισίου ρύθμισης των χρήσεων γης και θεσμικού πλαισίου για την προστασία και τον καθορισμό χρήσεων προστατευόμενων περιοχών φυσικού κάλλους. Η περιβαλλοντική απειλή έχει αρχίσει με την άμετρη και αλόγιστη χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων.

Οι μεσάζοντες εκείνοι δηλαδή που οργανώνουν τα ταξίδια και πωλούν τα πακέτα διακοπών, ελέγχουν την αγορά και έτσι υπάρχει υψηλή εξάρτηση από την μεριά των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Πρώτον οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις έχουν κατά πολύ μειωμένα κέρδη αφού οι τουριστικοί πράκτορες κερδίζουν την μερίδα του λέοντος και δεύτερον αφαιρεί κάθε δυνατότητα από τους ξενοδόχους για έλεγχο πάνω στην πελατεία τους.

Οι ευκαιρίες που μπορεί να εκμεταλλευτεί η Κρήτη είναι αρκετές ώστε να αλλάξουν την πορεία που έχει πάρει ο τουρισμός. Μια μεγάλη προώθηση του ελληνικού πολιτισμού και της παράδοσης μας συντελέστηκε με τους Ολυμπιακούς αγώνες που πραγματοποιήθηκαν στην χώρα μας και στην επιτυχή διεξαγωγή τους. Η Ελλάδα γίνεται ακόμα πιο γνωστή κάτι που

⁶³ Ξενία, 2004, «Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης της περιφέρειας Κρήτης», Ξενία

αναμένεται να αυξήσει τον τουρισμό σε μερικά χρόνια. Αν ληφθούν υπ' όψη οι τάσεις για αύξηση του εγχώριου τουρισμού τότε διαφαίνονται πολύ σημαντικές προοπτικές και για την ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού.

Με τον εναλλακτικό τουρισμό μπορεί να προωθηθούν νέοι τουριστικοί πόροι όπως η διατροφή, η γαστρονομία, η τοπική μουσική και οι χοροί, σκοπό θα έχει την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και την αειφορία επίσης να επιτευχθεί και η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, όταν ο τουρίστας επισκέπτεται ένα προορισμό για να απολαύσει την ομορφιά και την ζεστασιά του χωριού το χειμώνα, να μάθουν μεθόδους καλλιέργειας της γης από τον τοπικό πληθυσμό (αγροτουρισμό) και να συνδυάσει με δραστηριότητες στο βουνό (ορειβατικός τουρισμός) ⁶⁴.

5.2. ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ ΑΝΑ ΝΟΜΟ

5.2.1. ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ

Ο νομός Χανίων είναι μια από τις ωραιότερες περιοχές του νησιού, το γεμάτο ζωή λιμάνι των Χανίων αντανακλά την ενετική κληρονομιά της πόλης. Η πολυσύχναστη αγορά, όπου πωλούνται φρέσκα και νοστιμότητα προϊόντα, τα ενδιαφέροντα μουσεία και οι γύρω παραλίες κάνουν την περιοχή έναν πολύ δημοφιλή προορισμό.

Η νότια ακτή της Κρήτης αποτελείται από βουνά και φαράγγια που καταλήγουν θεαματικά στη θάλασσα. Δυτικά από τον Ψηλορείτη κατηφορίζει το Κουρτελιώτικο φαράγγι μέσα από ένα μαγευτικό τοπίο μέχρι την παραλιακή Πίσω Μονή Πρέβελης

⁶⁴ Ξενία, 2004, «Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης της περιφέρειας Κρήτης», Ξενία

(Ιωάννη του Θεολόγου), που χρονολογείται μεταξύ του 17ου και 19ου αιώνα.

Η επόμενη μεγάλη κωμόπολη προς τα δυτικά, η Χώρα Σφακιών η οποία βρίσκεται στο φαράγγι της Ίμβρου, το οποίο είναι εξίσου πανέμορφο με αυτό της Σαμαριάς, αλλά δέχεται πολύ λιγότερους επισκέπτες.

ΒΑΜΟΣ Α.Ε

Το 1995 μια παρέα δέκα ατόμων που ζούσαν στην Αθήνα αποφάσισαν να επιστρέψουν στη γενέτειρά τους, τη Βάμο. Από συγκυρία ενώθηκαν όλοι μαζί και αποφάσισαν να ζωντανέψουν το χωριό.

Τον Ιούλιο του 1995, σε ένα χώρο που υπήρχε από τις αρχές του αιώνα και λειτουργούσε ως καπηλειό δημιούργησαν μία ταβέρνα. Παράλληλα, αναστήλωσαν τρία παλιά σπίτια, τα οποία άνηκαν στις οικογένειές τους. Τα σπίτια αυτά λειτούργησαν ως ξενώνες το 1996. Οι ξενώνες αυτοί διαθέτουν τζάκι, κάποιοι ξυλόσομπα, εξοπλισμένη κουζίνα, μικρό ψυγείο, τηλεόραση, κλιματισμό και δικό τους μπάνιο.

Στη συνέχεια δημιούργησαν ένα παντοπωλείο, εκεί όπου οι γυναίκες του χωριού έφτιαχναν παραδοσιακά προϊόντα όπως γλυκά του κουταλιού, μαρμελάδες, ζυμαρικά, σαπούνι κ.α..

Το 1997 λειτούργησαν άλλα τρία σπίτια - ξενώνες, καθώς και το καφέ «Λιακωτό», όπου σερβίρετε το πρωινό. Την ίδια χρονιά, διαπιστώνοντας τη μεγάλη ζήτηση των παραδοσιακών προϊόντων, έφτιαξαν μια οικοτεχνία, όπου παρήγαγαν τα προϊόντα συστηματικά και τα προωθούσαν και εκτός του παντοπωλείου στην Αθήνα, και στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Στη συνέχεια άνοιξαν και δεύτερο παντοπωλείο στην αγορά των Χανίων, «Το Μυροβόλο», ενώ παράλληλα άρχισαν να διοργανώνουν μια σειρά πολιτιστικών εκδηλώσεων στην αίθουσα εκθέσεων «Το Ξόμπλι». Επίσης, διαμόρφωσαν ένα φανταστικό μουσείο στη αίθουσα «Φάμπρικα»- παλιό ελαιοτριβείο. Δημιούργησαν ακόμη ένα αγρόκτημα με βιολογικές καλλιέργειες καθώς και μια μικρή μονάδα κτηνοτροφίας, που εξυπηρετούσε τις ανάγκες της εταιρείας.

Την ίδια χρονιά μια ομάδα τριάντα ανθρώπων από όλη την Κρήτη, με βάση τη «Βάμος α.ε.», σύστησαν την εταιρεία «ΜΙΝΩΑ ΤΕΡΨΗ Α.Ε.», με στόχο να προωθήσουν τα Κρητικά παραδοσιακά προϊόντα και εκτός Κρήτης⁶⁵.

Το 2000, μαζί με 16 ακόμη εταιρείες που κινούνται στο χώρο του εναλλακτικού τουρισμού, των παραδοσιακών προϊόντων και επαγγελματών, δημιούργησαν το δίκτυο αγροτουρισμού «Αποκόρωνα Κρήτης», για να κάνουν την επαρχία του Αποκόρωνα ένα ολοκληρωμένο κέντρο αγροτουρισμού.

Σήμερα, έχοντας περάσει 8 χρόνια από τότε που ξεκίνησαν δειλά δειλά την προσπάθειά τους οι δέκα Βαμιανοί, οι οποίοι είναι πρωτοπόροι σε αυτό το κομμάτι ανάπτυξης της περιφέρειας.

Το χωριό Βάμος είναι η πρωτεύουσα του ομώνυμου δήμου που αριθμεί 3000 κατοίκους. Τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στο χωριό πολλοί αλλοδαποί, κυρίως Άγγλοι και Γερμανοί, οι οποίοι είτε αγοράζουν παλιά πέτρινα σπίτια και τα αναστηλώνουν είτε αγοράζουν έτοιμες κατοικίες είτε χτίζουν από την αρχή.

⁶⁵ www.vamosa.gr

Οι κάτοικοι του χωριού ασχολούνται κυρίως με τη γεωργία και την κτηνοτροφία, ενώ πολλοί δουλεύουν ως εργάτες, λόγω της οικοδομικής δραστηριότητας.

Μέσω του τουριστικού γραφείου της «Βάμου α.ε.» ο τουρίστας μπορεί να συμμετάσχει σε γεωργικές ασχολίες και σε διάφορες άλλες δραστηριότητες όπως μαγείρεμα, τρύγο παραγωγή μελιού κ.α.. Επίσης θα γνωρίσει τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής- με περιπάτους σε μέρη ιδιαίτερου φυσικού κάλλους καθώς και τα κρητικά προϊόντα.

Δεδομένης της φιλοσοφίας που διέπει τους ανθρώπους της Βάμος αε, η διαμονή σε έναν παραδοσιακό ξενώνα δεν θα σήμαινε και σπουδαία πράγματα, αν δεν συνοδευόταν από όλα εκείνα που δεν είναι απλώς διαφορετικά από όσα κάνει κανείς στην πόλη. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι που σε φέρνουν σε επαφή με πράγματα αρχέγονα, όπως είναι η γη με τα γεννήματά της, το σκάλισμα του αμπελιού, το μάζεμα της ελιάς, το πάτημα των σταφυλιών και στο τέλος της ημέρας το ποτήρι του κρασιού⁶⁶.

Μαθήματα

Στον οικισμό ο τουρίστας μπορεί να μάθει να μαγειρεύει Κρητικά φαγητά, να συμμετέχει σε γεωργικές εργασίες, να διδάσκεται ντόπιους χορούς αλλά και την πλούσια Κρητική διάλεκτο και να γνωρίζει τα έθιμα και τα ήθη του τόπου.

Τα μαθήματα γίνονται για ομάδες μεγαλύτερες των 12 ατόμων και οι τιμές είναι:

• Προγράμματα τριών ωρών (απόγευμα) με ένα γεύμα: € 20.54/άτομο

• Προγράμματα έξη ωρών (πρωί) με δύο γεύματα: € 29.34/άτομο

⁶⁶ www.vamosa.gr

Εκδηλώσεις Τέχνης

Επίσης ο τουρίστας μπορεί να παρακολουθήσει μουσικές και λογοτεχνικές βραδιές, θεατρικές παραστάσεις, από καλλιτέχνες Έλληνες και ξένους. Τα γεγονότα αυτά πραγματοποιούνται στο 'Λιακωτό', από όπου η θέα πάνω από τις στέγες του χωριού είναι μοναδική. Το κτίσμα είναι των αρχών του προηγούμενου αιώνα και το 1910 λειτουργούσε ως παντοπωλείο και καφενείο. Σήμερα είναι χώρος τέχνης και καφέ. Στη 'Φάμπρικα', που κάποτε ήταν λιοτρίβι σήμερα είναι η μόνιμη στέγη έργων τέχνης και αντιγράφων μουσείων και εκεί γίνονται οι περισσότερες εκδηλώσεις τέχνης⁶⁷.

Παραδοσιακά προϊόντα

Στο 'μυροβόλο' οινοπαντοπωλείο μπορεί κάποιος να βρεί παραδοσιακά προϊόντα που οι άνθρωποι της Βάμος παρασκευάζουν όπως:

- Λάδι και σαπούνι σπιτικό, φτιαγμένο με λάδι
- Ζυμαρικά και τραχανά ξινόχοντρο
- Γλυκά του κουταλιού και μαρμελάδες
- Κρασί, τσικουδιά, πετιμέζι και ξίδι

Ξενώνες⁶⁸

Οι ξενώνες είναι αναπαλαιωμένα παραδοσιακά σπίτια της παλιάς γειτονιάς του Βάμου. Καθένα από αυτά έχει το δικό του όνομα, παρμένο από τη γύρω φύση. Το χειμώνα τα σπίτια ζεσταίνονται με τζάκια και ξυλόσομπες. Οι ξενώνες είναι

⁶⁷ www.vamosa.gr

⁶⁸ www.vamosa.gr

φτιαγμένοι με ξύλο και επιπλωμένοι με παραδοσιακού ύφους έπιπλα, και είναι οι εξής:

'Αγγέλαμος' (άγριο στάχυ)

Χωρητικότητα: 5 άτομα

Περιγραφή: 2 δωμάτια (το ένα με δύο κρεβάτια -ένα διπλό και ένα μονό- και το άλλο με δύο μονά), πολυκουζινάκι, λουτρό, καθιστικό, τηλεόραση, τζάκι, μπαλκόνι. Υπάρχει επίσης αυλή.

Τιμή: 75 €

'Αγιόκλημα' (όνομα λουλουδιού)

Χωρητικότητα: 4 άτομα

Περιγραφή: 2 δωμάτια (το ένα με διπλό κρεβάτι και το άλλο με δύο μονά), πολυκουζινάκι, λουτρό, καθιστικό, τηλεόραση, ξυλόσομπα. Υπάρχει επίσης αυλή.

Τιμή: 60€.

Σημείωση: με το όνομα 'Αγιόκλημα' υπάρχουν 2 ξενώνες.

'Αροσμαρί' (δενδρολίβανο)

Χωρητικότητα: 3 έως 4 άτομα

Περιγραφή: διώροφο με εσωτερική σκάλα. Στον πάνω όροφο ένα διπλό κρεβάτι και κάτω ένα μονό (ή δύο). Ο χώρος είναι ενιαίος και διαθέτει πολυκουζινάκι, λουτρό, καθιστικό, τηλεόραση, τζάκι. Υπάρχει επίσης αυλή με κήπο και θέα στα Λευκά Όρη.

Τιμή: 75€ και 100 €.

Σημείωση: με το όνομα 'Αροσμαρί' υπάρχουν 4 ξενώνες.

'Απανεμίδι' (όπου δεν χτυπάει ο άνεμος)

Χωρητικότητα: 7 άτομα

Περιγραφή: διώροφο με εσωτερική σκάλα. Στον κάτω όροφο υπάρχουν δύο δωμάτια (το ένα με δύο κρεβάτια -ένα διπλό και ένα μονό- και το άλλο με ένα διπλό) και στον πάνω όροφο ένα διπλό κρεβάτι. Υπάρχουν επίσης καθιστικό, τηλεόραση, τζάκι, κουζίνα, λουτρό.

Τιμή: 75€.

'Λέσκα' (τόπος ξεκούρασης των αγριμιών)

Χωρητικότητα: 4 άτομα

Περιγραφή: ενιαίος χώρος με σόφα (πατάρι), φούρνο, πατητήρι, τηλεόραση, καθιστικό, τζάκι. Στη σόφα (πατάρι) και στο πατητήρι υπάρχει από ένα διπλό κρεβάτι.

Τιμή: 75€.

'Γαλήνωση' (τόπος γαλήνης)

Χωρητικότητα: 3 άτομα

Περιγραφή: διώροφο με εσωτερική σκάλα και σόφα (πατάρι) όπου υπάρχει ένα διπλό κρεβάτι. Στον κάτω όροφο υπάρχει ένα μονό κρεβάτι. Ο χώρος είναι ενιαίος και διαθέτει επίσης καθιστικό, κουζίνα, λουτρό, ξυλόσομπα. Υπάρχει επίσης αυλή.

Τιμή: 55€.

'Αγρουλίδα' (άγρια ελιά)

Χωρητικότητα: 2 έως 3 άτομα

Περιγραφή: διώροφο με εσωτερική σκάλα και σόφα (πατάρι) όπου υπάρχει ένα διπλό κρεβάτι. Ο χώρος είναι ενιαίος και διαθέτει καθιστικό (με δυνατότητα τοποθέτησης ενός μονού κρεβατιού), τηλεόραση, κουζίνα, τζάκι, λουτρό. Υπάρχει επίσης αυλή.

Τιμή: 60€.

Σημείωση: με το όνομα 'Αγρουλίδα' υπάρχουν 4 ξενώνες.

Για κάθε επιπλέον άτομο στον ξενώνα η χρέωση είναι:

- έως δύο χρόνων δωρεάν
- από δύο έως δέκα χρόνων 12€.
- από 10 χρόνων και άνω, 15€.

'Παρθεναγωγείο'

Χωρητικότητα: 21 άτομα

Περιγραφή: Είναι το παλιό παρθεναγωγείο του Βάμου που αναπαλαιώθηκε και λειτουργεί ως ξενώνας. Έχει χώρο υποδοχής με καθιστικό, κοινόχρηστη κουζίνα και μεγάλη αυλή.

Διαθέτει οκτώ ανεξάρτητα δωμάτια, εκ των οποίων:

- Τρία δίκλινα με δύο μονά κρεβάτια το καθένα
- Ένα δίκλινο με διπλό κρεβάτι
- Δύο τρίκλινα με ένα διπλό κρεβάτι και ένα μονό το καθένα
- Ένα τρίκλινο με τρία μονά κρεβάτια
- Ένα τετράκλινο με διπλό κρεβάτι και δύο μονά

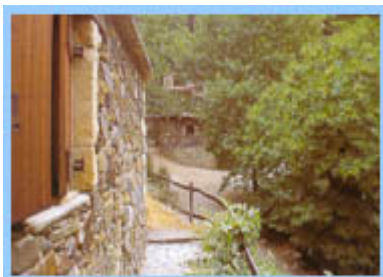
Τιμή:

- Δίκλινο με πρωινό 55€.
- Δίκλινο με πρωινό και επιπλέον άτομο 65€.
- Δίκλινο χωρίς πρωινό 40€.
- Τρίκλινο χωρίς πρωινό 50€.
- Τετράκλινο με πρωινό 75€.

Κρητικό φαγητό

Στη 'στέρνα του Μπλουμοσήφη' (κτίσμα του 1905) λειτουργεί η ταβέρνα που σερβίρει παραδοσιακά πιάτα της Κρητικής κουζίνας και ντόπιο κρασί⁶⁹.

Η «ΜΗΛΙΑ»

Πρόκειται για δώδεκα πέτρινα σπίτια, όχι βενετσιάνικα ούτε τούρκικα αλλά γνήσια Κρητικά, που έχουν για τοίχους το βράχο, και στα ταβάνια τους ξύλινα δοκάρια. Βρίσκονται στην άκρη μιας μικρής κοιλάδας στο Νομού Χανίων.

Το ποιος τα έκτισε παραμένει άγνωστο αλλά γνωρίζουμε ότι το 16ο αιώνα κάποιοι τα κατοικούσαν, ενώ το 17ο αι. ερημώθηκαν εξαιτίας λοιμού. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αποτέλεσαν το καταφύγιο κάποιων οικογενειών, κυνηγημένων από τους Γερμανούς και μετά έμειναν έρμαιο του χρόνου, να καταρρέουν.

Σήμερα τα ερείπια έγιναν ξανά σπίτια που σφύζουν από ζωή. Η κοιλάδα πρασίνισε από τις καλλιέργειες και οι άνθρωποι επέστρεψαν. Η «Μηλιά» ξαναζωντάνεψε. Στην συνέχεια της μελέτης μας θα αναλύσουμε εκτενέστερα την περίπτωση της Μηλιάς⁷⁰.

⁶⁹ www.vamossa.gr

⁷⁰ <http://www.milia.gr/>

ΓΑΒΑΛΟΧΩΡΙ

Το χωριό Γαβαλοχώρι απέχει 5 χλμ. από το Βάμο και 25 από τα Χανιά και είναι χτισμένο πάνω στο λόφο. Τα σπίτια του χρονολογούνται στο 18ο αιώνα και κατοικείται κυρίως από ξένους. Είναι ένα μεγάλο χωριό, με ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα λαϊκή αρχιτεκτονική, που διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση. Στον οικισμό, που προστατεύεται ως παραδοσιακός, σώζονται πολλά ενδιαφέροντα κτίσματα, όπως ένα δίκλιτο θολωτό ελαιοτριβείο του 18ου αιώνα, οι ναοί της Παναγίας και του Αγίου Σεργίου, το παλιό σχολείο και πολλές κατοικίες.

Το 1092, εγκαταστάθηκε στο Γαβαλοχώρι ο Φίλιππος Γαβαλάς, στον οποίο οφείλεται και η σημερινή ονομασία του χωριού. Στο χωριό υπάρχει Γυναικείος Αγροτουριστικός Συνεταιρισμός.

Ο συνεταιρισμός ιδρύθηκε το 1993 με χρηματοδότηση από το πρόγραμμα Leader I και την υποστήριξη της Νομαρχίας Χανίων. Αποτελείτε από 40 μέλη, τα οποία ασχολούνται κυρίως με το κοπανέλι που είναι ένα παραδοσιακό εργόχειρο με ύφασμα βαμβακερό. Οι γυναίκες φτιάχνουν, επίσης, γλυκά του κουταλιού, κουλούρια, σαπούνι, βότανα, ενώ διαθέτουν και πέντε κατοικίες τις οποίες νοικιάζουν στους επισκέπτες⁷¹.

ΧΩΡΙΟ ΦΡΕΣ: ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΧΕΙΡΟΠΟΙΗΤΗΣ ΥΦΑΝΤΙΚΗΣ

Εδώ και τρία χρόνια ο συνεταιρισμός ξεκίνησε να λειτουργεί το εργαστήριο υφαντών «Ο Γαλώνης». Νέοι άνθρωποι, σε συνεργασία με τις μεγαλύτερες κυρίες του χωριού, έμπειρες στην τέχνη της υφαντικής, έφτιαξαν το εργαστήριο με σκοπό την αναβίωση της χειροποίητης υφαντικής.

⁷¹ Γαλανοπούλου, Κ., & Ελντόρ, Β., 2006, «Έντονη ανάπτυξη αγροτουρισμού στην Κρήτη», Κρήτη

Ανέσυραν παλιά σχέδια και τα αντέγραψαν, έβγαλαν τους αργαλειούς, κατασκεύασαν και καινούριους, στηριζόμενοι πάντα στην παλιά δομή. Έτσι δημιουργήθηκε μια μικρή αγροτουριστική επιχείρηση. Τα σχέδια που φτιάχνουν είναι πιστά αντίγραφα των παλιών αλλά και καινούριες κουρελούδες, καλύμματα καναπέδων, σακούλια του βοσκού και διάφορα υφαντά με κεντήματα, όπως τραπεζομάντιλα, πετσέτες, ποδιές κ.α.

Το υφαντήριο έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα στήριξης νέων ελεύθερων επαγγελματιών του ΟΑΕΔ και χρηματοδοτείται. Επομένως στόχος είναι η ενασχόληση με την επεξεργασία μαλλιού, της πρώτης ύλης για τα υφαντά⁷².

5.2.2. ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΟΥ

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΩΝ ΚΟΥΡΗΤΩΝ

Πρόκειται για ένα πετρόκτιστο αγροτικό αρχοντικό του 1750 στους πρόποδες του Ψηλορείτη. Το διατηρητέο κτίσμα χαρακτηρίζεται από όλα τα στοιχεία της κρητικής αρχιτεκτονικής: το φουρνόσπιτο, τη λαξευτή σε βράχο δεξαμενή, τις πέτρινες γούρνες και πεζούλες, τους οντάδες, τις πήλινες καμινάδες, την πολεμίστρα, τις σταμνοστάτες, τα πανάρχαια πιθάρια.

⁷² Γαλανοπούλου, Κ., & Ελντόρ, Β., 2006, «Έντονη ανάπτυξη αγροτουρισμού στην Κρήτη», Κρήτη

Η τοποθεσία στα Τζανακιανά του ιστορικού χωριού Μαργαρίτες είναι καταπληκτική. Το φυσικό περιβάλλον θα μαγέψει με την απaráμιλλη ομορφιά του. Υπάρχουν χαράδρες κατάφυτες με θάμνους και οριζοντιόκλαδα κυπαρίσσια, παρθένα δάση με ενδημικά, θεραπευτικά και αρωματικά φυτά όπως ρίγανη, φασκόμηλο, μελισσόχορτο και δεντρολίβανο.

Εκεί ο τουρίστας μπορεί να χαλαρώσει, να έρθει κοντά στη φύση, να μαζέψει βότανα και χόρτα. Μπορεί επίσης να συμμετάσχει στην προετοιμασία του φαγητού και των σπιτικών γλυκών του κουταλιού. Ακόμα μπορεί να επισκεφτεί αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία και άλλα αξιοθέατα. Απολαυστικός είναι επίσης ο περίπατος εντός του χωριού όπου μπορεί να παρακολουθήσει την κατασκευή κεραμικών στα κεραμεία, και να δοκιμάσει τη ρακή και τους παραδοσιακούς μεζέδες στα καφενεία.

Οι οντάδες

Υπάρχουν 7 δίπατα διαμερίσματα με ξύλινη εσωτερική σκάλα που μπορούν να φιλοξενήσουν από 2 έως 4 άτομα. Όλα διαθέτουν, ψυγείο, τηλεόραση, αυτόνομη θέρμανση και κρεβάτια αντίκες που βρίσκονται στον πάνω όροφο. Τα πατώματα είναι ξύλινα, και οι οροφές επίσης.

Δίκλινο δωμάτιο

Υπάρχει ένα δίκλινο δωμάτιο με ξύλινο πάτωμα και ξύλινη οροφή. Διαθέτει, ψυγείο, τηλεόραση, αυτόνομη θέρμανση και κρεβάτι αντίκα.

Σαλόνι - Αυλή

Για τις ώρες χαλάρωσής σας μπορείτε να απολαύσετε το καφέ, το ποτό ή το φαγητό σας στο κεντρικό σαλόνι του Σπιτιού. Επίσης, υπάρχει μία ευχάριστη πέτρινη αυλή για το καλοκαίρι.

Πρωινό

Στο κεντρικό σαλόνι του σπιτιού, σερβίρεται πλούσιο σπιτικό πρωινό με τοπικές γεύσεις. Μεταξύ άλλων θα δοκιμάσετε νόστιμες μαρμελάδες, ελιές, ντάκο, μέλι και βότανα της περιοχής.

Γεύματα

Στη μαγειρική του Σπιτιού χρησιμοποιούνται τοπικά προϊόντα όπως βότανα και ξηροί καρποί. Στο μενού υπάρχουν νόστιμα πιάτα όπως το χαρακτηριστικό ψητό κατσίκι στις κληματόβεργες, και η παραδοσιακή και πεντανόστιμη σαλάτα με μέλι και αρωματικά βότανα. Θα βρείτε επίσης πολλές Κρητικές και Μινωικές γεύσεις⁷³.

Δραστηριότητες

Περιήγηση στη φύση

Στους λάτρεις του περιπάτου δίνεται η δυνατότητα να περπατήσουν ή να κάνουν ποδήλατο στο κυπαρισσόδασος και στους θαμνώνες αρωματικών-θεραπευτικών φυτών και βοτάνων. Επίσης υπάρχουν πεζοπορικές διαδρομές στις χαράδρες με τα εξωκλήσια. Σε κοντινή απόσταση βρίσκονται οι παραλίες του Πανόρμου όπου υπάρχουν ψαροταβέρνες.

Αρχαιολογικός τουρισμός

Μπορεί κάποιος να περιηγηθεί στους μινωϊκούς οικισμούς όπως είναι οι Μαργαρίτες, Ελεύθερα, Σύβριτος, Μοναστηράκι, Αποδούλου. Η διαδρομή είναι μήκους 20 χιλιομέτρων.

Θρησκευτικός τουρισμός

Στο δρόμο των μοναστηριών του Ψηλορείτη υπάρχουν τα ακόλουθα μοναστήρια:

- Μετόχι της Μονής Καρακάλου του Αγίου όρους (Μαργαρίτες)

⁷³ <http://www.kouritonhouse.gr>

- Μονή Δισκουρίου (το ιερό των Διόσκουρων στην αρχαιότητα) στο Γαράζο

- Μονή του Αγίου Αντωνίου στο Βενί

- Μονή Χαλέπας

- Μονή Βώσακου

- Μονή Αρκαδίου

Πολιτιστικός Τουρισμός

Στο χωριό Μαργαρίτες κάποιος μπορεί να επισκεφτεί:

- το Λαογραφικό Μουσείο όπου υπάρχουν: χάρτης των κεραμικών της Ελλάδας που κατασκεύασαν οι κάτοικοι του χωριού και δείγματα κεραμικών από όλη την Ελλάδα.

- το Διεθνές Κέντρο Κεραμικής όπου λειτουργούν 30 κεραμεία.

- τα καζάνια ρακής και τους φούρνους των κεραμικών που δε λειτουργούν πια.

Συνεδριακός Τουρισμός

'Το σπίτι των Κουρήτων' διατίθεται χώρο για σεμινάρια έως 25 άτομα το χειμώνα και μεγαλύτερου αριθμού το καλοκαίρι⁷⁴.

Μελλοντικά σχέδια

Στα άμεσα σχέδια της ιδιοκτήτριας Αναστασίας Φρυγανάκη είναι η διοργάνωση μαθημάτων στα ακόλουθα θέματα:

- Ελληνική Γλώσσα

- Κρητικός πολιτισμός (χορός, μουσική, όργανα, φορεσιές)

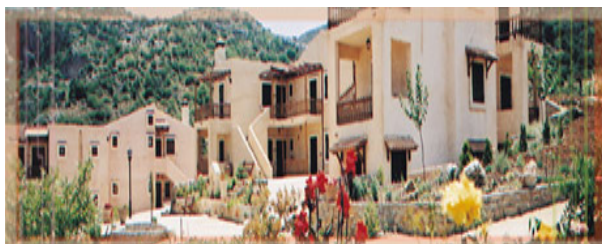
- Κεραμική

- Κρητική διατροφή και κουζίνα

- Παρασκευή αρωματικού ελαιόλαδου με βότανα και αρωματικά φυτά⁷⁵

⁷⁴ <http://www.kouritonhouse.gr>

ΑΓΡΟΚΤΗΜΑ ΕΝΑΡΓΟΝ

Στην περιοχή του ορεινού Μυλοποτάμου, του Νομού Ρεθύμνου, βρίσκεται το χωριό Αξός, στους πρόποδες του Ψηλορείτη που απέχει 44 χλμ. από το Ηράκλειο και 42 χλμ. από το Ρέθυμνο.

Πριν από μερικά χρόνια ο Γιάννης Παπαδάκης και η γυναίκα του η Φανή αισθάνθηκαν την ανάγκη να επιστρέψουν στις ρίζες τους. Σε μία έκταση 30 στρεμμάτων στο χωριό Αξός έχτισαν το σπίτι τους και στη συνέχεια έφτιαξαν και άλλους χώρους φιλοξενίας και υποδοχής. Το 2001 το αγρόκτημα Έναργον λειτούργησε κανονικά.

Στο περιβάλλον καλλιεργούν κηπευτικά, χωρίς χημικά και φυτοφάρμακα, από τους αμπελώνες παίρνουν σταφίδα και παρασκευάζουν κρασί, ενώ έχουν ελαιώνες, πορτοκαλεώνες και άλλα οπωροφόρα και καρποφόρα δέντρα, καθώς και αυτοφυή αρωματικά φυτά. Η φάρμα διαθέτει κότες, φραγκόκοτες, γαλοπούλες, πάπιες, χήνες, άλογα, πρόβατα και κατσίκες⁷⁶.

Το αγρόκτημα Έναργον βρίσκεται σε μια έκταση 30 στρεμμάτων και, εκτός από τη φάρμα και τους αμπελώνες, περιλαμβάνει 13 διαμερίσματα, τα οποία μπορούν να φιλοξενήσουν από δύο έως έξι άτομα. Οι τιμές των δωματίων κυμαίνονται από 68 ευρώ (δίκλινο) έως 102 ευρώ (πεντάκλινο) χωρίς πρωινό.

⁷⁵ <http://www.kouritonhouse.gr>

⁷⁶ Γαλανοπούλου, Κ., & Ελντόρ, Β., 2006, «Έντονη ανάπτυξη αγροτουρισμού στην Κρήτη», Κρήτη

Οι κατοικίες είναι διώροφες, χτισμένες με παραδοσιακά υλικά και έχουν βεράντα από την οποία η θέα είναι εκπληκτική. Τα δωμάτια διαθέτουν κεντρική θέρμανση, τζάκι, ευρύχωρο μπάνιο, πλήρως εξοπλισμένη κουζίνα, τηλέφωνο, χρηματοκιβώτιο και σεσουάρ. Κάθε δωμάτιο έχει διαφορετική διακόσμηση και το όνομά του είναι συνυφασμένο με την ιστορία της περιοχής.

Υπάρχουν και κάποιοι κοινόχρηστοι χώροι, ένα άνετο σαλόνι με διαφορετική τηλεόραση, βιβλιοθήκη και δισκοθήκη, που προσφέρονται για κουβέντα και χαλάρωση δίπλα από μεγάλο τζάκι το χειμώνα και μια βεράντα με θέα στα βουνά και στο ποτάμι, επίσης, οι πελάτες έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο. Υπάρχει ακόμη ένα παραδοσιακό καφενείο που σερβίρει πολλών ειδών καφέ, σπιτικά ποτά, ενώ διαθέτει και επιτραπέζια παιχνίδια⁷⁷.

Αγροτουριστικές δραστηριότητες

Μπορείτε να συμμετάσχετε στην προετοιμασία του φαγητού, από την συλλογή των πρώτων υλών μέχρι και το τελικό μαγείρεμα. Επίσης, έχετε τη δυνατότητα να μαζέψετε πορτοκάλια και λεμόνια, να ταΐσετε τα ζώα, να παρακολουθήσετε τη διαδικασία της τυροκομίας, να φτιάξετε ψωμί και να ψήσετε στον ξυλόφουρνο.

Εκτός του αγροκτήματος μπορείτε να κάνετε βόλτα με ποδήλατα βουνού, ιππασία, ή, να περπατήσετε σε μονοπάτια (εύκολα ή δύσκολα). Ακόμη αξίζει τον κόπο να πάτε μέχρι το εκκλησάκι των Αγίων Αποστόλων, απ' όπου η θέα είναι πανοραμική.

Εναλλακτικά, μπορείτε να επισκεφθείτε το χωρίο Αξός που απέχει 1,5 χλμ. από το αγρόκτημα. Άλλα ορεινά χωριά στη γύρω περιοχή είναι το Βενί (4 χλμ), τα Ζωντανά (3,5 χλμ), η Λειβάδα (3 χλμ), τα Ανώγια (7 χλμ) , τα Λειβάδια (7χλμ) και το Γαράζο (8 χλμ). Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το σπήλαιο του Σφεντόνη, το οποίο βρίσκεται βορειοανατολικά του χωριού Ζωντανά, στη θέση

⁷⁷ Γαλανοπούλου, Κ., & Ελντόρ, Β., 2006, «Έντονη ανάπτυξη αγροτουρισμού στην Κρήτη», Κρήτη

Σκαφίδια, στους βόρειους πρόποδες του Ψηλορείτη στα 630μέτρα. Η Μονή της Διοσκουρίου απέχει 4 χλμ. από το αγρόκτημα, ενώ η Μονή της Χαλέπας 2 χλμ. και ο δρόμος είναι αγροτικός.

Οι ιδιοκτήτες υποστηρίζουν ότι δύσκολα επιβιώνει μια μονάδα με λίγα διαμερίσματα και χρειάζονται τουλάχιστον 25 κατοικίες και συμπληρωματικές δραστηριότητες. Στο μέλλον σκοπεύουν να φτιάξουν δέκα ακόμη κατοικίες μια μικρή συνεδριακή αίθουσα, έναν εκθεσιακό χώρο που θα φιλοξενεί παλιά αντικείμενα, όπως έναν ξύλινο χαρουπόμυλο ή ακόμη και τμήματα από το ελαιοτριβείο κ.ά., καθώς και ένα μικρό θέατρο και χώρους για άθληση και παραδοσιακά υπαίθρια παιχνίδια⁷⁸.

Διατροφή

Οι άνθρωποι του Έναργον δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην Κρητική διατροφή. Χρησιμοποιούν πρώτες ύλες και προϊόντα από τα αγρόκτημα και την περιοχή, τα οποία είναι βιολογικής καλλιέργειας. Τα φαγητά μαγειρεύονται με παραδοσιακές τεχνικές και συνταγές⁷⁹.

5.2.3. ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

ΑΡΟΛΙΘΟΣ

⁷⁸ Γαλανοπούλου, Κ., & Ελντόρ, Β., 2006, «Έντονη ανάπτυξη αγροτουρισμού στην Κρήτη», Κρήτη

⁷⁹ Γαλανοπούλου, Κ., & Ελντόρ, Β., 2006, «Έντονη ανάπτυξη αγροτουρισμού στην Κρήτη», Κρήτη

Η αγάπη και το πάθος του Γιώργου Σαλούστρου είναι η Κρητική παράδοση και στόχος του ήταν και είναι η προβολή της. Στα Ανώγεια Μυλοποτάμου που έζησε δημιούργησε τις προϋποθέσεις για να πραγματοποιήσει, το 1986, το όνειρό του να φτιάξει ένα παραδοσιακό Κρητικό χωριό, τον Αρόλιθο.

Πρόκειται για ένα τουριστικό συγκρότημα, το οποίο αναπαριστά ένα Κρητικό χωριό. Περιλαμβάνει το εργαστήριο του σιδερά, δύο παραδοσιακά σπίτια, ένα καφενείο, το εστιατόριο και την ταβέρνα, όπου οργανώνονται μουσικές βραδιές με τη συνοδεία της Κρητικής λύρας την πλατεία με το εκκλησάκι της Αναλήψεως, το Μουσείο Αγροτικής Ιστορίας και Λαϊκής Τέχνης και, τέλος τα δωμάτια για τους επισκέπτες⁸⁰.

Ο Αρόλιθος διαθέτει 36 δωμάτια, δίκλινα και τρίκλινα, με δικό τους μπάνιο, μπαλκόνι ή αυλή, κλιματισμό, ψυγείο, τηλεόραση, ενώ δέκα από αυτά διαθέτουν και τζάκι. Οι τιμές είναι 50 ευρώ για το δίκλινο (με πρωινό) και από 64 έως 75 ευρώ για το τρίκλινο. Η ταβέρνα λειτουργεί από Πέμπτη έως Δευτέρα, με ζωντανή μουσική και την καταπληκτική λύρα από το γνήσιο λυράρη Νικηφόρο Αεράκη και την παρέα του. Ο Αρόλιθος διαθέτει αίθουσα συναντήσεων χωρητικότητας 30 ατόμων.

Παρακολουθώντας τα προγράμματα εκμάθησης Κρητικής κουζίνας θα μάθετε να ζυμώνετε και να ψήνετε το ψωμί στον ξυλόφουρνο, αλλά και να μαγειρεύετε Κρητικά πιάτα. Για όσους ενδιαφέρονται για τη χειροτεχνία, παραδίδονται μαθήματα κεραμικής, υφαντικής και σιδηρουργίας.

⁸⁰ www.arolithosvillage.gr

Ο Αρόλιθος απέχει 11 χλμ. από το Ηράκλειο και 24 χλμ. από τα Ανώγεια. Βρίσκεται στον παλιό εθνικό δρόμο Ηρακλείου-Ρεθύμνου⁸¹.

5.2.4. ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ «Η ΚΡΟΥΣΑΝΙΩΤΙΣΣΑ»

Ο συνεταιρισμός, που έχει 20 μέλη, ιδρύθηκε το 1999, στο πλαίσιο μιας προσπάθειας δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, καθώς και διατήρησης των παραδόσεων του τόπου.

Σύντομα τα μέλη του ανέπτυξαν σημαντικές δραστηριότητες στην παραγωγή παραδοσιακών γλυκών και αρτοσκευασμάτων με παλιές παραδοσιακές συνταγές και πρώτες ύλες που παράγει ο τόπος όπως κυδώνια, μήλα, λάδι, σταφίδα, κρασί, ρακί, τυροκομικά προϊόντα κ.λπ.. Τα προϊόντα διατίθενται από την έδρα του συνεταιρισμού στον Κρούσωνα⁸².

ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΕΔΕΣΜΑΤΩΝ «ΤΟ ΞΑΘΕΡΙ»

Μετά τον Κρουσώνα υπάρχει η βιοτεχνία παρασκευής παραδοσιακών γλυκών και εδεσμάτων «Το Ξαθέρι». Από εκεί η θέα είναι εκπληκτική προς την επαρχία Μαλεβιζίου, την επαρχία Τεμένους στο βάθος και το Ηράκλειο στα αριστερά.

Η Μαρία Δουλγεράκη- Πιτσικάκη, δημοσιογράφος, ζωγράφος και πρόεδρος του συνδέσμου γυναικών επιχειρηματιών Κρήτης δημιούργησε τη βιοτεχνία «Ξαθέρι» πριν από τέσσερα χρόνια.

Με μεράκι πήρε τις συνταγές τις γιαγιάς της και χρησιμοποιώντας αγνά υλικά, χωρίς συντηρητικά άρχισε να φτιάχνει παραδοσιακά γλυκά και εδέσματα. Τα «μεθυσμένα» εκτός

⁸¹ www.arolithosvillage.gr

⁸² www.in.gr

από το Κρητικό ελαιόλαδο είναι ζυμωμένα και με κρασί που δίνει μια ιδιαίτερη γεύση.

Τα «τραγανά» είναι ζυμωμένα με πορτοκάλι, σταφίδα και αμύγδαλο, τα «κριθαρένια λαδερά» με τσικουδιά και κονιάκ. Το αλεύρι που χρησιμοποιείται για την παρασκευή τους είναι κριθαρένιο, αλεσμένο σε πετρόμυλο. Τα «ξαθερίνια» έχουν κρεμμύδι, σκόρδο και ελιές, οι «κρητικές μπουκιές» είναι φτιαγμένες με μαστίχα, το κέικ με πορτοκάλι και ντόπια αυγά, ενώ τα «ξορμπλιστά» κουλούρια έχουν καρύδια, δείγμα καλής τύχης.

Τα προϊόντα «Ξαθέρι» διατίθενται στην Κρήτη, στην υπόλοιπη Ελλάδα και στο εξωτερικό. Απέχει 26 χλμ. από την πόλη του Ηρακλείου⁸³.

5.3. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΗΛΙΑΣ

Η Μηλιά βρίσκεται στα ημιορεινά, σε 500 μ. Υψόμετρο, της επαρχίας Κισσάμου του Νομού Χανίων, και το κοντινότερο χωριό σε αυτή είναι το Βλάτος, σε απόσταση 4.5 χιλιομέτρων. Η Μηλιά είναι χτισμένη στην πλαγιά του βουνού και σχηματίζει μια μικρή κοιλάδα. Είναι κυριολεκτικά περιτριγυρισμένη από ένα μοναδικό φυσικό περιβάλλον το οποίο αποτελείται από μία πολύ μεγάλη ποικιλία φυτών και δέντρων.

Ο χώρος γύρω από τον οικισμό είναι περίπου 1200 στρέμματα γεγονός που δημιουργεί στην περιοχή εξαιρετική ησυχία και μία αρμονία μοναδική.

Η Μηλιά διαθέτει 13 δωμάτια – σπίτια τα οποία δεν μπορούν να χαρακτηριστούν απλά δωμάτια ξενοδοχείου λόγω της διαφορετικότητας που έχουν το ένα με το άλλο, της διακόσμησης και της ατμόσφαιράς τους.

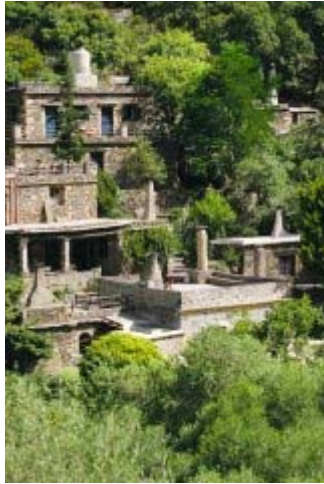
⁸³ www.in.gr

Είναι φτιαγμένα πάνω στα ερείπια των παλιών αγροτικών σπιτιών του οικισμού, με ντόπια πέτρα και ξύλο και είναι διακοσμημένα με παλιά έπιπλα και κρατά αναλλοίωτα τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά της περιοχής. Σε ορισμένα σπίτια κομμάτι της αρχιτεκτονικής τους είναι τα βράχια που υπήρχαν σταθερά στη θέση τους και χρησιμοποιήθηκαν από τους παλιούς κατοίκους της Μηλιάς σαν κομμάτι του τοίχου.

Η αρμονία των σπιτιών σε συνδυασμό με το φυσικό περιβάλλον σε παραπέμπει σε άλλες εποχές και επιτρέπει στον τουρίστα να ηρεμήσει και να αποδράσει από το άγχος παραδείσους. Τα σπίτια είναι όλα πέτρινα, με παραδοσιακά τζάκια και ξυλόσομπες, με πέτρινες στέγες και έπιπλα αγορασμένα από τα γύρω χωριά.

Στο χωριό διατηρούνται τα πρότυπα παλιότερων τρόπων ζωής και δεν υπάρχει ηλεκτρικό ρεύμα ενώ το νερό ζεσταίνεται σε λέβητες από ξύλα.. Επίσης στα σπίτια υπάρχουν παλιά σκεύη τα οποία στολίζουν τους τοίχους και χρησιμοποιείται για το φαγητό ξυλόφουρνος. Τα φαγητά για τους ενοίκους του οικισμού είναι παραδοσιακά πιάτα της Κρήτης, όλα με αγνά, οικολογικά υλικά⁸⁴.

⁸⁴ 6ο ΤΕΕ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ, 2005, « Αγροτουρισμός - Εναλλακτικοί ξενώνες», ΤΕΕ Ηρακλείου

Η Μηλιά ιδρύθηκε από μια παρέα φίλων η οποία είχαν περιουσία στην περιοχή και αποφάσισαν να την αξιοποιήσουν. Μέσα από την ιδιοκτησία και την αγάπη τους για την φύση και για τον όμορφο αυτό τόπο γεννήθηκε και η ιδέα της ανασύλωσης του οικισμού και της προστασίας του. Τα κίνητρα των ιδιοκτητών της Μηλιάς δεν είναι το κέρδος αλλά η αγάπη για τον τόπο τους, η όρεξη για δουλειά και δημιουργία και ο σεβασμός για τον άνθρωπο, το περιβάλλον και την παράδοσή της Κρήτης.

Η φιλοσοφία της Μηλιάς είναι η διατήρηση του κύκλου της ζωής με τρόπο βιώσιμο προς το περιβάλλον και τον άνθρωπο με γνώμονα την Κρητική παράδοση και την ιστορία του τόπου. Τα φυσικά προϊόντα ανακυκλώνονται, ενώ για τα υπόλοιπα βρίσκονται εναλλακτικοί τρόποι χρήσης.

Τα φρούτα και τα λαχανικά χρησιμοποιούνται στην κουζίνα και με τα υπολείμματα τους και άλλους καρπούς της φύσης τρέφονται τα ζώα που με την σειρά τους δίνουν τα προϊόντα τους όπως γάλα, , κρέας, δέρμα, μαλλί και κοπριά⁸⁵.

Οι προσπάθειές των ιδιοκτητών για ένα καλύτερο φυσικό περιβάλλον εντείνονται περισσότερο κάθε χρόνο με νέες αναδασώσεις και μεγαλύτερη ποικιλία στις καλλιέργειες και τα προϊόντα τους. Έτσι προσπαθούν να αξιοποιήσουν τις ιδιαιτερότητες της περιοχής.

⁸⁵ www.milia.gr

Κρατώντας ζωντανή την παράδοση, προάγουν τον πολιτισμό στην πιο απλή μορφή του καθότι στις μέρες μας είναι ανάγκη να θυμούνται οι γεροντότεροι και να μαθαίνουν οι νεότεροι πως βίωναν οι προγενέστεροί τους.

Την Μηλιά την διασχίζει ένα ρυάκι με αρκετό νερό τον χειμώνα και το οποίο είναι το φυσικό σύνορο ανάμεσα στις δύο πλαγιές του βουνού, που έχουν διαφορετική σύσταση και βλάστηση. Αυτά είναι και τα στοιχεία που χαρίζουν στον τόπο μία τόσο μεγάλη ποικιλία χλωρίδας.

Από την μία υπάρχουν τα σχιστολιθικά πετρώματα με τις καστανιές, τα πλατάνια, τις βελανιδιές και τις κουμαριές και από την άλλη τα ασβεστολιθικά με τα αρωματικά φυτά, τα σπάρτα, τις ελιές, τις αχλαδιές, τις χαρουπιές και τους εντυπωσιακούς πέτρινους όγκους με τις τεράστιες κοιλότητες.

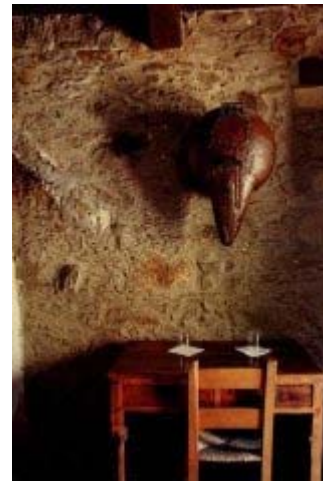
Το 1982 που πάρθηκε η απόφαση της περιβαλλοντικής αναβάθμισης και ανασύλωσης του μεσαιωνικού οικισμού, η Μηλιά ήταν ένας τόπος όπου η ασύδοτη ανθρώπινη συμπεριφορά από τις φωτιές και την υπερβόσκηση είχαν προκαλέσει διάβρωση του εδάφους και την ελαχιστοποίηση του νερού, το οποίο βέβαια είναι ζωτικό στοιχείο για τον τόπο.

Η γη άρχισε συστηματικά να καλλιεργείται και μερικές χιλιάδες δέντρα, τα περισσότερα από τα οποία είναι ενδημικά, φυτεύτηκαν. Έγινε περίφραξη και δημιουργήθηκαν αντιπυρικές ζώνες στην περίμετρο του κτήματος. Το 1991 ξεκίνησαν οι εργασίες ανασύλωσης και ολοκληρώθηκαν το 1994⁸⁶.

⁸⁶ www.milia.gr

Οι ανέσεις που παρέχουν τα δωμάτια της Μηλιάς είναι οι βασικές. Διπλά η μονά κρεβάτια ανάλογα με τα δωμάτια, τα δικά τους WC με ντους, τζάκια η ξυλόσομπες για θέρμανση τον χειμώνα, ζεστό νερό και αρκετά από αυτά με χώρο καθιστικού⁸⁷.

Όλα διαθέτουν μπαλκόνι ή ταρατσούλα ή κήπο όπου μπορεί κανείς να θαυμάσει την θέα, να πάρει μία βαθιά ανάσα και να ηρεμήσει παρέα με την φύση. Στην Μηλιά δεν υπάρχει ρεύμα αλλά ζουν με κεριά. Ειδικότερα ο οικισμός διαθέτει περιορισμένο ηλεκτρικό ρεύμα από ηλιακή ενέργεια και μία γεννήτρια.

⁸⁷ www.milia.gr

Αν είστε λάτρεις του περπατήματος έχετε έναν πολύ καλό λόγο να πάτε στην Μηλιά. Έξι σηματοδοτημένα μονοπάτια από 5 έως και 18 χλμ. θα σας φέρουν σε άμεση επαφή με την Κρητική φύση. Μερικά ποδήλατα βουνού είναι επίσης στην διάθεση σας για όμορφες κοντινές η μακρινές βόλτες .

Επίσης στην Μηλιά οργανώνονται μαθήματα παραδοσιακής μαγειρικής και δοκιμή κρασιών όπως επίσης μπορείτε να γνωρίσετε την τοπική χλωρίδα που έχει μεγάλο ενδιαφέρον. Επίσης υπάρχει ένας άλλος χώρος που μπορείτε να περάσετε την ώρα σας με επιτραπέζια παιχνίδια, με την συντροφιά ενός βιβλίου η ακούγοντας μουσική⁸⁸.

Ο ίδιος χώρος εναλλακτικά μπορεί να φιλοξενήσει ομάδες ανθρώπων μέχρι 80 άτομα για μικρά συνέδρια ή συγκεντρώσεις. Υπάρχει και εξωτερικό αμφιθέατρο χωρητικότητας περίπου 60 ατόμων, όπου μπορεί να φιλοξενήσει πολιτιστικές εκδηλώσεις και μικρά συνέδρια.

Στην Μηλιά υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός από εργασίες καθ' όλη την διάρκεια του έτους όπου μπορείτε να συμμετέχετε. Η Μηλιά βρίσκεται στην καρδιά της Δυτικής Κρήτης και είναι η ιδανική βάση για κοντινές εκδρομές σε ενδιαφέροντες τόπους όπως το Ελαφονήσι, η Παλαιόχωρα και η Σούγια με τις εκπληκτικές παραλίες, η Κάνδανος με τις Βυζαντινές εκκλησίες, ο

⁸⁸ www.milia.gr

Μπάλος και η Γραμβούσα, τα Φαλάσσαρνα, Πολυρρήνια , η Αρχαία Δίκτυνα κ.α .

Η Μηλιά είναι ο ιδανικότερος τόπος για χαλάρωση καθότι ο χρόνος κυλάει αργά και αυτό περνάει σε όλες τις ανθρώπινες αισθήσεις.⁸⁹.

Στην Μηλιά κάθε χρόνο πραγματοποιούνται τοπικά πανηγύρια και παραδοσιακές ασχολίες όπως:

- Πανηγύρι Παναγίας - Κεντρική Εκκλησία Βλάτους - 08.09
- Πανηγύρι Αγίου Γεωργίου - Κάτω Μηλιά - 08.05
- Πανηγύρι Αγίου Κωνσταντίνου - Βλάτος - 21.05
- Γιόρτη καστανού - 15-30.10
- Πάτημα σταφυλιών - 10-20.09
- Παραγωγή τσικουδιάς - 10-20.10
- Μάζεμα ελιάς - 01.12-01.02
- Τυροκομία - 01.04-01.06⁹⁰

⁸⁹ www.milia.gr

⁹⁰ www.milia.gr

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Κρήτη είδαμε ότι είναι ένας από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς με μεγάλες δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξη του τουριστικού της τομέα. Ωστόσο λόγω της απουσίας προγραμματισμού και σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης στο νησί υπάρχουν πολλά προβλήματα από την απότομη διόγκωση της τουριστικής ανάπτυξης και από την ερημοποίηση ορισμένων ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών. Την λύση στις ανισότητες έρχεται να δώσει ο αγροτουρισμός.

Η ορθολογική εκμετάλλευση του φυσικού περιβάλλοντος και των ιστορικών και πολιτισμικών μας στοιχείων έκανε την Κρήτη έναν επιτυχή τουριστικό προορισμό αλλά η μονοδιάστατη ανάπτυξη του τουρισμού οδήγησε τελικά στην αλλοίωση πολλών από τις περιοχές της Κρήτης, στην απειλή του φυσικού περιβάλλοντος και στην υποβάθμιση της περιοχής.

Ο τουρισμός είναι ένα φαινόμενο που μπορεί να πάρει και άλλες μορφές, άμεσα συνδεδεμένες με την βιώσιμη και αειφόρο ανάπτυξη. Ο αγροτουρισμός στην περιοχή κατάφερε να επιφέρει πολλές αλλαγές και να προάγει την βιωσιμότητα. Μέσω των αγροτουριστικών επιχειρήσεων και δραστηριοτήτων αναπτύχθηκε ο εναλλακτικός τουρισμός στην περιοχή, περιορίστηκε η ερημοποίηση των περιοχών και ενισχύθηκαν τα τοπικά προϊόντα και η οικονομία του νησιού. Ο αγροτουρισμός με γνώση και προγραμματισμό κατάφερε να δώσει ελπίδα στην περιφέρεια.

Ο αγροτουρισμός αρχικά σαν στόχο είχε να προσφέρει στον αγρότη ένα συμπληρωματικό εισόδημα και να κρατήσει τους κατοίκους στο χωριό μέσω της απασχόλησης. Ο αγρο-τουρίστας έχει την δυνατότητα να επιλέξει το είδος του τουρισμού που τον αντιπροσωπεύει περισσότερο. Συνεπώς μπορεί να επιλέξει αγροτουρισμό σε φάρμα, σε κάμπινγκ, σε εθνικά πάρκα και σε παραδοσιακού τύπου οικισμούς.

Σύμφωνα με την διεθνή εμπειρία οι περισσότερες χώρες χρησιμοποιούν τον αγροτουρισμό ως λύση για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αγροτικές περιοχές.

Η Κρήτη μπορεί να αλλάξει την πορεία που έχει πάρει η ανάπτυξή της και να αναδείξει τα πλεονεκτήματα που θα της προσφέρουν μια θετική εικόνα για τους επισκέπτες της.

Ο ΕΟΤ θα πρέπει να έχει την αρμοδιότητα να παρακολουθεί και να ελέγχει τη λειτουργία των αγροτουριστικών επιχειρήσεων, να τις προβάλλει, και να χρηματοδοτεί τυχόν επενδύσεις. Οι τοπικές αναπτυξιακές εταιρείες θα πρέπει ν' αναλάβουν την προώθηση των προγραμμάτων αγροτικών περιοχών οι οποίες χρειάζονται ανάπτυξη.

Οι αγρότες επίσης είναι αναγκαίο να πληροφορηθούν τις προοπτικές του αγροτουρισμού και να επιδιώκουν την περαιτέρω ανάπτυξη του.

Είδαμε ότι ο αγροτουρισμός και η δημιουργία παραδοσιακών καταλυμάτων ενίσχυσε σημαντικά την τουριστική ζήτηση στην Κρήτη, γεγονός που καταδεικνύει τα οφέλη αυτής της μορφής του τουρισμού. Συνεπώς μελλοντικά θα πρέπει να υπάρξουν ακόμα πιο συντονισμένες προσπάθειες για μεγαλύτερη άνθηση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. A Smart, Successful Scotland – Strategic Direction to the Enterprise Networks and an Enterprise Strategy for Scotland, Scottish Executive, Edinburgh, 2004
2. Ceballos-Laskurain, H., 1996, «Tourism, Ecotourism and Protected Areas. The state of nature based tourism around world and guidelines for its development”, WCN, Switzerland
3. Del Gaudio, V., 1970, «Αγροτουρισμός και κουλτούρα», Roma
4. European Commission, The new SME Definition – User Guide and Model Declaration, Enterprise and Industry Publications, 2005
5. European Commission, TrendChart – Innovation Policy in Europe 2004, Publications – DG Enterprise and Industry
6. European TrendChart on Innovation - Annual Innovation Policy Report for Greece, European Commission, covering period September 2003 – August 2004
7. Ioannides, D., 1995, «A flawed implementation of sustainable tourism: The experience of Akamas, Cyprus», Tourism management, No. 16
8. Kousis, M., 1984, «Tourism as an agent of social change in a rural Cretan community», Michigan: University of Michigan
9. Nilsson, P.A., 2002, «Staying on farms an ideological background», Annals of Tourism Research, No 29
10. Observatory of European SMEs – Highlights from the 2003 Observatory, No 8, European Commission, Enterprise Publications, 2003
11. Opperman, M. 1996, «Tourism in southern Germany», Annals of Tourism Research, No.23
12. PA Cambridge Economic Consultants, 1987, “A Study of Rural Tourism”, English Tourist Board and Rural Development Commission

13. Pretty, J., 1995, «The many interpretations of participation», In Focus No. 16
14. Regions: Statistical Yearbook 2004, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2004
15. Rural Development Commission, 1996, «The Impact of Tourism on Rural Settlements», London
16. Selwyn, T., 1996, «The Tourist Image: Myths and Myth Making in Tourism». London: Wiley. Senter for economic development.
17. Shaw, G., and Williams, A., 1994, «Critical Issues in Tourism: A geographical perspective», Oxford: Blackwell.

Ελληνική

1. 6ο ΤΕΕ Ηρακλείου, 2005, « Αγροτουρισμός - Εναλλακτικοί ξενώνες», ΤΕΕ Ηρακλείου
2. Γαλανοπούλου, Κ., & Ελντόρ, Β., 2006, «Έντονη ανάπτυξη αγροτουρισμού στην Κρήτη», Κρήτη
3. Γεωργάκης, Π., Παπαποστόλου, Σ., Μελέτη για την Επιχειρηματική Ανάπτυξη των Νησιών του Αιγαίου – Χρηματοδοτικές Ανάγκες, Διεύρυνση μορφών Χρηματοδότησης και Επιχειρηματική Διασύνδεση των Νησιών του Αιγαίου, Συνεταιριστική Τράπεζα Δωδεκανήσου, Ρόδος, 2004
4. Γραφείο Οικονομικών Μελετών Ακαδημίας Αθηνών, Οικονομικά Χαρακτηριστικά και Στρατηγική Ανάπτυξης της Νησιωτικής Ελλάδος, Επιστημονικοί Υπεύθυνοι: Μέργος, Γ., Παπαδασκαλόπουλος, Α., Ακαδημία Αθηνών, Αθήνα, 2004
5. Εξαρχος Γ. – Σ. Καραγιάννης, 2004, «Αγροτουρισμός: Μοχλός για την ανάπτυξη της υπαίθρου». Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Κρήτης, Θεσσαλονίκη

6. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έκθεση για την Ευρωπαϊκή Ανταγωνιστικότητα το 2004, <www.ypan.gr>
7. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ - The Economist, τεύχος 13, ειδικές εκδόσεις της εφημερίδας Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, Ιανουάριος 2005
8. Ιωαννίδης, Σ., Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, Παγκόσμιο Παρατηρητήριο Επιχειρηματικότητας 2003, Αθήνα, 2004
9. Καραθανάση, Β., Παντουβάκη, Μ., Ταγκαλάκη, Α., και Χανιωτάκης, Ι., «Εμπορία Προϊόντων Αγροτουρισμού και Αγροβιοτεχνίας», 2ος κύκλος, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων: Τομέας Γεωπονίας
10. Καρβούνης, Σ., Διαχείριση Τεχνολογίας και Καινοτομίας – Οικονομικ, Κοινωνική, Στρατηγική και Τακτική Θεώρηση, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα – Πειραιάς, 1995
11. Λογοθέτης Μ., 1998, “Αγροτικός τουρισμός: μια εναλλακτική λύση”, Αθήνα
12. Μάλλιαρης, Π., Εισαγωγή στο Μάρκετινγκ, Γ’ Έκδοση, Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., Αθήνα, 2001
13. Ξενία, 2004, «Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης της περιφέρειας Κρήτης», Ξενία
14. Οδηγός για την Ανάπτυξη της Επιχειρηματικότητας στη Δωδεκάνησο, Υποέργο 2 «Δικτύωση και Προώθηση της Επιχειρηματικότητας», Νησιωτική Συμπολιτεία – Ισότιμη Πρόσβαση, Επιστημονικός Υπεύθυνος: Ουζουνίδης, Η., ΡΟΔΙΑΚΕΣ ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ, Ρόδος, 2004
15. Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, «Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση», Γνώμη της Ο.Κ.Ε., Αθήνα, 22/11/2004
16. Ουσταπασίδης, Κ., Κατσουλάκος, Ι., Εφαρμοσμένη Βιομηχανική Οικονομική & Πολιτική, Εκδόσεις Ζυγός, Θεσσαλονίκη, 1999

17. Παπαδάκης, Β., Στρατηγική των Επιχειρήσεων: Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία, Τόμος Α': θεωρία, Εκδόσεις Ε. Μπένου, Αθήνα, 2002
18. Παπαδασκαλόπουλος, Α., Χριστοφάκης, Μ., Περιφερειακός Προγραμματισμός, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΖΗ, Αθήνα, 2002
19. Παπακωνσταντινίδης, Λ., 1992, «Αγροτουρισμός... σταθμός στο δρόμο για την τοπική ανάπτυξη», Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος
20. Περιφέρεια Κρήτης, 2004
21. Πιτέλης, Χ., Αντωνάκης, Ν., Διεθνής Ανταγωνιστικότητα και Βιομηχανική Στρατηγική, Τυπωθήτω Γιώργος Δαρδάνος, Αθήνα, 2002
22. Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Νομού Κυκλάδων, Νότιο Αιγαίο – Περιφέρεια Στόχου 1, Αιγαίο ΕΠΕ, Σύρος, 2005

Διαδίκτυο

1. <http://www.kouritonhouse.gr>
2. <http://www.milia.gr/>
3. www.agrotour.gr
4. www.agrotourism.gr
5. www.arolithosvillage.gr
6. www.in.gr
7. www.vamosa.gr